ద్వితీయ సంపుటము



ఏకోజీ రామాయణము

ద్విపద

పరిష్కర్త సంపాదకులు

డా॥ మొరంగపల్లి నాగయ్య

తెలుగుశాఖ ఉపన్యాసకులు

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

హైదరాబాదు

ఎం. శ్రీనాథ్ కుమార్ పబ్లిషర్స్

హైదరాబాదు - 5000 44

ఏకోజి రామాయణము - ద్విపద

EKOJI RAMAYANAMU - DWIPADA

Editor : Dr. M. BAGAIAH

ప్రథమ ముద్రణ - ఏప్రిల్ - 1993
ప్రతులు : 1000
ద్వితీయ సంపుటము

వెల : రూ. 55/-

ప్రతులకు :

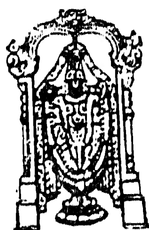
ఎం. శ్రీనాథ్ కుమార్
రమా నిలయము
ఇం. నెం. 12-11-833/4/71
అంబర్ నగర్, అడ్డిక్ మెట్టు
హైదరాబాదు - 5000 44

ముద్రణ :

శ్రీ శబరి ఆర్ట్ ప్రింటర్స్
బసంత్ టాకీస్ ప్రక్కన
లింగంపల్లి - హైదరాబాదు - 5000 27
ఫోన్ : 246645

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి
ఆర్థిక సహాయము పొందినది

అంకితము



శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామికి

విషయ సూచిక

ద్వితీయ సంపుటము

కృతజ్ఞతలు

'రామా' అనగానే పాపముల నుండి విముక్తి చేయువాడు రాముడు అనే యర్థము స్ఫురించక తప్పదు. ప్రతి ప్రాణి తెలిసితెలియక చేసిన తప్పులు సరిదిద్దుకొనుట మానవ ధర్మము దశాబ్దికాలము నాటి మాట ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు నా మీద గల వాత్సల్యము చేత నాకొక సూచన నిచ్చియుండిరి. అది డాక్టరేటు పట్టా పొందాలని చెప్పిరి. వారి ఆజ్ఞను శిరసావహించి నేను అనేక రకముల గ్రంథములను ఏకలవ్యునివలె జూచితిని. ఏ మహానుభావుడు నన్ను దరిచేర్చని కాలములో దివాకర్లవారు నన్ను నాయనా! మీరు ఏకోజి రామాయణముపై Ph. D. చేయుమని చెప్పిరి వారి మాటలు పాటించి నేను ఆ గ్రంథ సేకరణకు బయలు దేరితిని. ఎవరో ఒకరు అవధాని గారికి తటస్థపడి వారు అడిగినంతలో ఈ ప్రతిని నాకిప్పించిరి. ఆ తరువాత APGOML&RI పురా సంచాలకులు డా॥ వి.వి యల్. నరసింహారావుగారు ఈ గ్రంథమును వ్రాసుకొనుటకు అనుమతించిరి. ఆపై డా॥ పి.వి. కృష్ణశాస్త్రి గారు అనుమతించిరి. వీరందరికి నా ధన్యవాదములు.

నా గురువర్యులు ఆచార్యులు ఎం. కులశేఖరరావు గారు నా సన్నిధముల అండదండలుగా నిండు మనస్సుతో నన్ను దీవించిరి. వారికి నా ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు.

ఈ గ్రంథము లు రూపము దాల్చుటకు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడే దయచలంచు. శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారు ఆర్థిక సాహాయము చేసి యున్నారు వారికి నా ప్రత్యేక ప్రణామములు.

ఇంకెందరో ప్రత్యక్ష పరోక్షములలో సహాయపడిరి. వారందరికిని నా హృదయపూర్వక నమోవాకములు.

బుధజన విధేయుడు

ఎం. బాగయ్య

కిష్కింధా కాండము

శ్రీలను మిగుల భాసిలు పంపజూచి
జాలిని రాముఁడా సౌమిత్రి కనియె
యీపంప జూచితే యెలమి సౌమిత్రి
యా పద్మజునికైన నలవియె పొగడ
విరహులు ! చెంతల విహరింతురెట్లు
మరుఁడు సాన్నిధ్యుఁడై మసల నిచ్చటను
యెన్నడు భూమిజ నేజూతు ననుచు
చిన్నబోయిన రాముజేరి లక్ష్మణుఁడు
మనుజేశ నీకింత మనికత మేల
నినసూనునికి మన కిప్పుడె సఖ్య
మవు రావణుని నీవు హరియించి పిదప
నవనిజ చేకొందు వనహారుదుంచి
కార్యమూహింపుచు ఇదలు జెప్పుచును
సూర్య వంశజుఁడందు సుఖ గోష్ఠి నుండె
ఆలోన సుగ్రీవుఁడా ఋశ్యమూక
శైల శృంగంబుల చరియింపుచుండి
నరగున్న రామ లక్ష్మణులను జూచి
వెరచి యింద్రజుఁడుప్పు వీరిందు మనల
వలగాని వధియింప వచ్చినారనుచు
పలుకు సుగ్రీవుతో పవనజుండనియె
వీరలు ప్రచ్ఛన్న వేషులుగారు
కారణ పురుషులు కపి సార్వభౌమ

తెలసి వచ్చెద వీరి తెరఁగు నీవుండు
మలయాద్రి వసియించి మార్తాండ సుతుని
పటు వేషధారియై వాయు నందనుఁడు
పటు రయంబున వచ్చి ఫలము చేబూని
మొనసి పంపా తీరమున నున్న సాధు
జన నుతుండగు రాము సన్నిధి నిలిచి
ధారుణీ పుత్రి మస్తక మణి నింక
నీ రీతి దెచ్చి నీ కిత్తు నన్నట్లు
ఫల మర్థి ఫలమంత్ర కానుక యిచ్చి
కరములు మొగిడించి కాకుస్థు కనియె
అనుపమ రాగ చిహ్నములతో నుండి
మునివేషధారులై మొనసి యీ పనిని
శరచాపములు బూని చరియింపనేల
నరుదయ్యె మీరెవ్వరనిన శ్రీరాము
డతని వాక్యమ్ముల కతని రూపమున
కతని చమత్కృతి కాత్మలో మెచ్చి
కను సన్నసేయ లక్ష్మణుఁడు గుర్తెరిగి
వనచరులతో పూసవడి నూచినట్లు
తాము వచ్చిన పని తమతెరంగెల్ల
నామూలముగ దెల్పి యతని కిట్లనియె
నీవెవ్వడవు భువి నీకు పేరేమి
నీవిధంబెల్లను నిజముగా దెల్పు

మనవుఁడు హనుమంతుడను పేరువాఁడ
యిన తనూజుని మంత్రినే వాయు సుతుఁడ
సుగ్రీవుఁడత్యంత శూరుఁడు శత్రు
నిగ్రహానుగ్రహ నిపుణుఁడా ఘనుని
మీకు బంటుగను నెమ్మిగా చేయనేర్తు
మీ కటాక్షంబు నామీద కల్గినను
నావుండు రాము మానసము గుర్తెరిఁగి
భావించి సౌమిత్రి పావని కనియె
సత్య సంధుఁడు దయాశాలి సచ్చరితుం
డత్యంత బలుఁడు మహావీరుఁ డితడు
రాముఁడు లోకాభిరాముండు విజయ
ధాముఁడు విక్రమోద్దాముఁడు దారుం
డీ విభునిల్లాలిని తని వంచించి
రావణుఁ డెత్తుక రయమున బోయి
వదలక దుష్ట రావణు సంగరమున
ను దరి చంపగ నితం డొక్కఁడెఁ జాలు
దనరఁగ మేమేకతంబున బోవ
జనదు మాకిది రాజ ధర్మంబు గాదు
గాన సుగ్రీవుని గైకొను తలఁపు
మానవాధీశ్వరు మదిలోన గలదు
కావున కార్యంబు ఘడియింపు మనిన
పావని పొంగి సద్భక్తితో మ్రొక్కి

యినజుని కడ కేఁగి యిట్లని బలికె
వినుము సుగ్రీవ నీ వెరపెల్ల దీరె
లోక సాగరమున సుడి గొనుచున్న
నీకు రాఘవుఁడను నెర వేర్పు గలిగి
అనిన రాము సౌమిత్రు లాడిన మాట
లనుపమ శౌర్యంబు లా పంక్తి ముఖుఁడు
జనకజ నెత్తుకొనిచన్న చందంబు
వినిపింప వనచర విభుఁడుత్సహించి
హనుమంతు నీవను యంజనంబునకు
కనుగొంటి నేను రాఘవ నిహానంబు
గరిమెతో ఋష్యమూకమునకు వారి
పరువడి తెమ్మన్న పవనంబు దరిఁగి
తడయక మూపుల దశరథాత్మజుల
నిడుకొని తోడ్తెచ్చి యెలమినా గిరిని
విడియించే వనచర విభు చేర బోయి
వడి జెప్పి వారలు వచ్చిన తెరఁగు
దిన నాథ తనయుని దెచ్చి సంప్రీతి
పెనుపొంద రఘురాము భేటి సేయింప
జలజాప్త సుతుడంత సద్భక్తితోన
జలజాప్త కులునికి సాష్టాంగ మెరిగి
ముకుళిత హస్తుఁడై ముందర నిల్వ
సకలేశ్వరుఁడు కవి చంద్రుని జూచి

ఆలింగనముజేసి హనుమాంతుచేత
నీలావు నీరీతి నీ విక్రమంబు
విన్నాను సుగ్రీవ వెరవు నీకేల
నెన్న నీ పగవాని యేనె జంపెదను
నీవు నా సఖుఁడవు నీవు నా హితుఁడు
నీవె నా జీవంబు నిజముగా నెంచు
మన భాను నముదనుఁడా రాము జూచి
నా వంటి బంటు మిన్నక నీకు గల్గె
దేవ రావణు వి వధించి యా భ్రాత
నసుపొంద గై కొంటినని నిశ్చయింపు
మనిరామ సుగ్రీవులఁన్యోన్య భాష
లనలు సన్నిధి బల్కి యకళంకులైరి
హనుమంతుఁడంత చేనటు సంజ్ఞసేయ
నా వానరేశ్వరుండవనీ తనూజ
భావించి తన చెంత వడవై చినట్టి
సొమ్ములు దెచ్చియ్య చూచి రాఘవుఁడు
నెమ్మిగై కొని చేర్చి నేత్రాంబుజముల
తలంచి మూర్ఛిలి కొంత తడవుకునట్టె
తెలశి సుగ్రీవుని దెస జూచి బలికె
ధరణిజ చెరగొన్న దాన వాధముని
పురము దేశంబు నొప్పగదెల్పుమనిన
ఇనజుడిట్లనె రామయేవాని పురము

కినివిని యెరుగను గన కొన్నవాని
నెరుఁగు తెరంగెల్ల నెరిగింతు నీవు
పరితపింపకు నేను బలివాలిచేత (చా)
హృత కళ|తుడఁనయ్యు నింత శోకింప
ధృతిలేని పురుషుడు తృణ సమానుండు
మా వెండి ప్రాకృతమనుజుల మాడ్కి
నీవు శోకింపకు నెమ్మది నుండు
మనవి రఘురాముడాత్మలోపలను
జనక పుత్రిని పూని సాధించుపనికి
పనుపడి మునుపీపి పగదీర్తు ననుచు
మొనసి సొమ్ములను తమ్ముని చేతికిచ్చి
వనజాప్త సుతు జూచి వాలికి నీకు
ఘన విరోధముగల కారణంబేమి
తెలుపుమటన్నను దిననాధసుతుండు
పలికెనప్పుడు రామభద్రుని జూచి
మాయావియనువాడు మనుజేశమున్ను
పాయకవాలితో బవరంబుజేసి
బలమెల్ల తూలిన పారి యీకొంటి
బిలములోపల చచ్చు భీతుడై యసుర
బలవైరి సుతుడు వెంబడి వచ్చి నన్ను
బిలము వాకిట నుంచి బిలములో జొచ్చి
ఒకయేడు వానితో యుద్ధంబు సేయ

ప్రకటమై రక్తంబు పై నుంచి రాగ
కనుగొని యార్చు రాక్షసుని నాదములు
విని వాలి దైత్యుచే వెసజచ్చెననుచు
బిలము వాతను నొక్కి వెనుగిరితో(సిన)
యలరు కిష్కింధకు నరుగు దెంచితిని
దట్టించి మంత్రులు తనకు (రాజ్యంబు) పట్టంబు
కట్టిన రాజ్యంబు గావింపుచుంటి
బలవైరి సుతుఁడంత పగతుని గూర్చి
బిలము వాకిట కొండ పిండిగా దన్ని
వడిని కిష్కింధకు వచ్చి రాజ్యంబు
కడిమి జేసెడి నన్ను కనుగొని కనలి
నే మ్రొక్కి వేండినని నిరసించిగాదు
కామిని రాజ్యంబు గైకొని చంప
కదగిన వచ్చి యిక్కడ నున్నవాఁడ
యెడసి వాలికి గిరి యెక్క రాదనిన
విని రాముఁడద్రి శావిరి వాలికెట్లు
జనగూడ దనకపి చంద్రుడిట్లనియె
తొల్లిమహిషా కృతి దుందుభివచ్చి
వెలయు తర్పమున దిగ్విజయంబు జేసి
వాలితో పోరాడ వాలి కోపించి
వాలినా శక్తితో వానిని జంచి
పనువడి రిపు కళేబరము తన్నుటము
మొనసి యోజన దూరమున బోయి బడియె

నారక్త మీ శైలమందు జిందగను (లేదు)
నారసి వాలి నీయచలేంద్రమెక్కి
రాకుండ శపియించె రామమతంగు
డా(నా) కారణంబున నానాటి మొదలు
నీకొండ నివసి(యి)ంతునేను నిర్భీతి
నా కళేబరము నత్యంత దూరంబు
చిమ్మిన నిను విశ్వసింతునేననిన
నమ్మతి రామ (నా) చంద్రుండు నవ్వి
ఘనమైన యా కళేబరమునం గుష్ఠ
మునపది యోజనమ్ములు మీదివైచె
వైచిన నమ్మక వనజాక్షుకులుని
చూచి సుగ్రీవుఁడు సౌరఁధి యిట్లనియె
వాలి యీ కాయంబు వడిజిమ్మునాడు
చాల శోణిత మాంస సహితమైయుండి
పూని యేచిన దీని పోజిమ్మినంత
దాన విశ్వాసంబుద గలదు తనకు
తాళంబు లేడును తగ కూర్చిపట్టి
వాలి పత్రంబులు వడిగోయుమున్ను
నడలక నొక కోల నప్త తాళముల
నడరచేసితివేని యావాలి కన్న
బలశాలివనుచు నేర్పడనమ్మవచ్చు
కలఘుని శ్రమయన్న నతడంత నవ్వి
శరము సంధించి యానప్త తాళములనే
పరువడి (పరువడి) నేయ నా బాణంబు తాళ

ముల గూల్చి పాతాళమును జూచి మగుడి
పొలుపైన యమ్ముల పోద జూచెంత
శరలాఘవము జూచి జలజాప్తసుతుడు
కరములు మొగుడించి కాకుస్థు జూచి
వాలి ద్యావర కింక వధియించుటెంత
నీలావు శౌర్యంబు నేజూడనైతి
గైకొంటి రాజ్యంబు గైకొంటి తార
గైకొంటి రమనుని కారుణ్య మహిమ
నపరాధినపరాధిన పరాధినైతి
కృపజేసి మన్నింపు కీశుందననిన
నిగ్రహానుగ్రహనిధి రాముడపుడు
సుగ్రీవుజూచి యీ శుభ లగ్నమునను
చెచ్చెర నీవు కిష్కింధకు బోయి
నచ్చట వాలితోనని సేయుచుండు
వాలిని నేనొక కోల వధియించి (నీకు)
వాలిన రాజ్యంబు వడినిత్తు నన్న
నాతోన సుగ్రీవు డారాము నెరిగి
నీల తారానలా నిల తనూభవులు
చేరి సేవింప కిష్కింధ కేతెంచి
పోరికై దేవేంద్రు పుత్రుని బిల్వ
శరచాపములు బూని సౌమిత్రితోన
తరువు చాటున నుండి తగినంత రాము

డప్పుడు రవిజుటా రాలాపములను
ముప్పిరి విని కోపమున వాలి వెడలి
సుగ్రీవు మార్కొన్న సుగ్రీవుడంత
నాగ్రహంబున వాలి నదరక తాఁడె
నీరీతి వారిద్దరేక రూపముల
పోర రాముడు జూచి బుద్ధిలో భ్రమసి (8)
యిన తనూభవుండి తండింద్రజుండీతం
డనియెర్పలింపగ నలవినిగాదకట
పదరి నేనిప్పుడు బాణ మేసినను
తుది నెవ్వఁడని లోన త్రుంగు నోయనుఁచు
విడపక శరము భూవిభుడుండెనంత
బెడిదంబుగా వాలి పెడచేతి కొద్ది
సుముకుల మేనెల్ల గుల్లలై వెరచి
మిడుకుచు తన తోక మెడమీద వైచి
యడరుచు ఋశ్యమూకాద్రిని జేరె
నినజుఁడచ్చట రాముఁడే తేరజూచి
తన తలవంచి యద్ధరణీశుఁడనియె
శ్రీరామనిను విశ్వసించి నేబోయి
భోరున వాలితో బోరితిగాని
కాకున్నపోదు నేకటకటా కావు
నాకు నమ్మికలిచ్చి ననుగావవైతి
వనుఁడు సుగ్రీవ మీరగ్రజానుజులు
వన్నవడి నేక రూపములుగా పోర

కని యెవ్వఁడీల్గునో కడపట ననుచు
యెనసిన శరము నేయక యుంటి
గరిమెతో నింక నీ గజపుష్పమాటల
ధరియింపుమను యయ్యధరియించి రవిజుం
డారాజ పుత్రుల కట వినోదముల (చూపుచు)
శూరుఁడై చూప మెచ్చుచును రాఘవుఁడు
వాలిపాలిత హిమ వప్రసౌధాళి
కీలితంబైన యాకిష్కింధ జూచి
మాను చాటున నుండె మనుజేశుఁడంత
భానుపుత్రుఁడు మంత్రిపతులతో బోయి
గిరులు చేదిల్ల కిష్కింధ వాకిటను
పరగ నార్చివిని బలవైరి సుతుండు
తానొక బంటు చందమున నేతెంచె
వీని చంపెదనని వెడలఁగ జూచి
తారయిట్లనె దేవత వనజు మీఁద
నీ రీతి పోచన నిది మేలు గాదు
నొచ్చి నీచేబోయి నోరాడి మగుడ
వచ్చునే యితఁడు లావరి ప్రాపులేక
నదిగాక నొక సుద్దియంగదుచేత (చా)
విదితంబుగా వింటి వినుము శ్రీరాముం
డతివె రావణుచేత నటుగోలు బోయి
ధృతిబూని చేపట్టి దినకర సుతుని

నిను వధింతు నటంచు నెమ్మినున్నాఁడు
చని రాము శరణని సంధిగావింపు
మన నవ్వియింద్ర జుడతివ కిట్లనియె
తనవంటి పతియుండ తార నీకిట్టి (మ)
విన:ము రాఘవుడాడ ిప్లవము నమ్మి
నీకితడేల నీమాట చాలించు
శరణని రిపులు నా సన్నిధికార
పరుల నేనెటువలె ప్రార్థింతుచెపుమ
సరగ యుద్ధమునకై శత్రువు బిలువ
వెరచి యుండుట యొక్క వీరధర్మంబె
వీరుఁడు నీతి కోవిదుఁడు శ్రీరాముం
డూరకె నన్నేల నొగి చంప దలఁచు
ననియూరడించి యాయజ్ఞాకిననిచి
యనిమిషేశ్వర పుత్రుఁడగు వాలివెడల
శరధులు కలగి భూచక్రంబు పగిలె
గిరులెల్లడుల్లె కిష్కింధఘూర్ణిల్లె
నప్పుడు వాలిని తృణము గానెంచి
పోరియింద్ర తనూజు వుల్లంబులోన
నాగ్రహంబీ యడనఆణచు నేతోటి
సుగ్రీవుఁడను గాను చూచి పోరాడు
మని మహాసాలంబు నగలించి తెచ్చి
ఘనమైన వాలి వక్షంబు తాడింప

కంపించి మూర్ఛిల్లి కపిరాజు తెలిసి
పెంపొందు రవిజుపై పెనుకొండ వైచి
వైచిన నా కొండవాలాగ్రహతిని
చూచి సుగ్రీవుండు చూర్ణంబు జేసె
చరణంబులను దన్నె శతమఖ సుతుఁడు
కరముల నొప్పించె కనులాప్త తనయుఁ
డీరీతి నిరువురు నేకమై పోర
తాలి సుగ్రీవుడ త్తరి వాలి చేత
పెదవులు దడపుచు పెంపెల్ల పొలసి
గుదికొని భ్రమసి దిక్కులు జూచుచుండె
నప్పుడు రఘురాముడర్కజు బలిమి
తప్పిన కనియిక తగదూరకుండ
ననియ మేఘాస్త్రంబునపుడు సంధించి
వనధులు కలఁగ గీర్వాణులు బెదర
వాసరమణి సూను వాంఛ తీరేర
వాసవాత్మజు దృఢవృక్షంబునేసె
నాయస్త్రహతిచేత నద్రిచందమున
పాయక నావాలి పడియె భూస్థలిని
యవశుఁడై పడియున్న యావాలిడాయ
రవి వంశమణియైన రాముఁడు రాఁగ

తెలిసి మెల్లనె రాము దెస జూచివాలి
పలికెను కోప సంభరి తాత్ముడగుచు
ధర్మాత్ముడై యుండి తగునె నీ కిట్టి
కర్మంబునకు నొడి గట్టి శ్రీరామ
అడవి మృగాదుల నణతురు గాని
పుడమి కోతులను చంపుదురె భూపతు
లన్న తమ్ములము మేమతరి పోట్లాడ
నన్ను జంపుట నీకు నాయమే రామ
యని యిట్లు హేతువు లాడనా వాలి
కనుగొని యంత రాఘవుండిట్లులనియె
కట కటా వాలి మర్కటు బుద్ధివలన
యిటులాడెదవు దీని నెంతురే బుధులు
నీ సహోదరుని మానిని బుచ్చుకొన్న
దోస విసీ నిన్ను త్రుంచుట తగవె
మీడి పారెడి దుష్ట మృగముల చెట్టు
చాటున కడుపొంచి చంపరే నృపులు
తన మిత్ర శత్రువు తన శత్రువగుట
నిను జంపితిని యిది నీతి యన్నంత
విని సర్వ గీర్వాణ వినుతనూభవుడు
కను మోడ్చి మూర్ఛిల్లి కదలక యుండె
నంత తారాది వామాక్షులు వచ్చి
వంతల బడియున్న వాలిని జూచి
కదలేని శోకాబ్ధి కడుపడి మునిగి
కడగట్టు గానక కళవళ జెంది

యో జీవితేశ్వర యోమహాదార
యోజయ శ్రీమంత యోబలవంత
నన్ను వంచన జేసి నా మాట ద్రోసి
యిన్నర నాధుచే నిట్లు కూలితివె (!)
యనితార విలపించి యర్కనందనుని
కనుగొని దూరి రాఘవుని కిట్లనియె
నో రాఘవేశ్వర యోమహావీర
వూరకె వాలినిట్లొడి చంపతగవె
నీ నీతి నీమతి నీదు విఖ్యాతి
జానకి వెంటనే జనియె నో జెపుమ
దేవేంద్రనందను తెగటార్చినట్లు
దేవ నన్నిప్పుడు తెగ టార్చుమనుచు
శోకింపుచును తన సుతుని యంగదుని
చేకొని తలఁకుచు చింతింపుచుండె
అంతలో తెప్పిల్లి యమరేంద్ర తనయుం
డంతంత విలపించ నంగదు జూచి
పరితాపమందుచు భానుజున కనియె
నెరియ భాను తనూజ నీకేల వగవ
జగమెరుగఁగ రామచంద్రుని వలన
పగదీరె నేడు నిర్భయుడవై యుండు
యే మాట జెప్పినన్నిట్లు జేసితివో
యా మాట రామునికమర జెప్పింపు

బాలుఁడంగదుఁడు చేఁబట్టి రక్షించు
మాలిమి విడకనా మారుగా జూడు
దొరల చిత్తమ్ము విద్యుత్తులు గాన
పరగ రాముని పట్ల భక్తితో నడువు
మునికొని కపి రాజ్యమునకు చిహ్నంబు
కనకమాలికె నీవు గైకొనుమనుచు
యిచ్చి సుగ్రీవుని చెలిమితో చేర
వచ్చిన నంగదు వగపెల్లజూచి
నాకూర్మి నందనా నిదానంబ
శోకింప నీకేల సుగ్రీవుఁడుండ
వెస రామచంద్రుని విడువక కొలువు
మసలక సుగ్రీవు మాటతో నడువు
మనుచు బుద్ధులు చెప్పి యా రాము జూచి
మను కులాంబుధి సోమ మనుజేశ రామ
నీ వాది మూర్తివి నీ దివ్యమూర్తి
బాపించి యీజగ పావనుఁడైతి
జీవముల్ నెమ్మైన చిట్టాడ దొణఁగె
దేవ యీ బాణంబు దియ్యవే యనిన
సీలాదు స్వప్రనాజ్ఞ నిజ భుజ శక్తి
వాలిన బాణంబు వడి దీసెనంత
పరమ సుజ్ఞాన తత్త్వుఁడైన వాలి
పరమ విస్మయ వస్తుపదమందెనంత

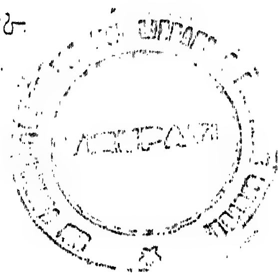
తారాది కాంతలు తక్కినవారు
వీర వానరులెల్ల విలపింప జూచి
సౌమిత్రి వారల సంతాపమార్చె
రాముడాజ్ఞాపింప రవిసూనుఁడపుడు
వాలికి పరలోక వైదిక క్రియల
నాలోన గావించి యంగదుతోన
పరిశుద్ధుఁడై రామభద్రుని కెరగ
కరుణించి రాముఁడా కపులతో ననియె
కపులార సుగ్రీవ కపి శిఖామణికి
కపిరాజ్య పట్టంబు గట్టుడనంగ
వారు రామునికిని వలనొప్ప మ్రొక్కి
తారాది కాంతల తపన తనూజు
నంగదు నంతట నాందోళికముల
సంగతిగానుంచి సరగున దెచ్చి
వచ్చి కిష్కింధకు వలనొప్ప సభను
చెచ్చెర మణిమయ సింహాసనమున
పూని తూర్యంబులు భోరున మొరయ
భానునందను నుంచి పట్టంబుగట్టి
కవగూడి కపులు నంగదుతోడిదెచ్చి
యువరాజ్య పదమున నొప్పుగా నిల్పె
నంతః పురాంగనలందరు మదిని
సంతసిల్లిరి రామచంద్రు కొండాడి
భానునందనుడంత భక్తితో వచ్చి
కానుకల్ దెచ్చి రాఘవుకిచ్చి మ్రొక్కి
దేవ కిష్కింధకు తెరగొప్పనిపుడు

వేవేగ దయజేసి వేంచేయు మనుడు
సుర మహీధర ధైర్య సుగ్రీవ వినుము
పురముల వసియింప మునులకు తగదు
వానకాలము వచ్చె వైరులమీప
పోనేరమిక నీవు బోయి కిష్కింధ
ననువొంద వసియింప మామాల్యవంత
మున నుండు నేను నిమ్ముల శరత్కాల
మరుదేర రమ్మని యర్కజు బనిచి
తరుణి వంశజుడంత తమ్మునితోన
నామాల్య వంతంబునందు వసించి
కోమలి గుణములు కొనియాడుచుండె
నంత శరత్కాల మరుదేరజూచి
చింతించి రాముఁడు సీతను తలచి
సౌమిత్రి జూచితే జలజాప్తసుతుఁడు
కామాంధుఁడై యుపకారంబు మరచి
మగువలతో పానమత్తుడై రాడు
తెగడి సుగ్రీవుని తెమ్ము పొమ్మనిన
శరములు మోడ్చి లక్ష్మణుడట్టె వెడలి
వరుసతో కిష్కింధ వాకిట నిలువ
యా శాలిబోలు రామానుజు జూచి
కీశులెల్లరు పార కిచకొట్టుకొనుచు
నా లక్ష్మణుని రాక యంగదుచేత
నాలోన విని కమలాప్త నందనుడు
తారాది సతులతో తగనేగుదెంచి
కోరి యా సౌమిత్రి కోపంబుమాన్చి

వివిధ పూజలొనర్చి వివిధ ప్లవంగ
నివహంబు తెమ్మని నీలుని బనిచి
నలవొప్పు సున్న వానరులతో గూడ
జలజ బాంధవ తనూజాతుడా పొద్దె
సౌమిత్రి వెంబడి చనుదెంచి గిరిని
రాముని పొడగని రయమున మ్రొక్కి
దేవ నా సేనలే తెంచునీ వేళ
భావింపుమన రామభద్రుఁడుప్పొంగి
మన్నించి రవిజుని మదిలోన సుప్ర
సన్నుఁడై యుండె నా సమయంబునందు
నీలాచలమునందు నిషిధాద్రియందు
కైలాస గిరియందు కనకాద్రియందు
శోణాచలమునందు సోమాద్రియందు
ద్రోణాచలమునందు తుచనాద్రియందు
ఋషభాచలమునందు ఋషాద్రియందు
వృషభాచలమునందు వింధాద్రియందు
నా రత్నగిరియందు సప్తాద్రియందు
పారియాత్రమునందు ప్రాగ్గిరియందు
మలయాచలమునందు మంధాద్రియందు
నెలకొని వర్తించు నిరుపమా కృతులు
భీషణాతేజుల భేద్య విక్రములు
శేషాహి సన్నిభాజాను బాహువులు
పవమాన సూనుండు పనసుడంగదుఁడు
గవయుండు శరభుండు గంధమాదనుఁడు
పావకాక్షుఁడు కాలపాశుఁడు నీలుఁ

డా వేగదర్శియు నగ్గవాక్షుండు
నలుఁడు మైందుఁడు మహానాదుఁడు ధూమ్రుఁ
డలరపు జంఘుఁడు నగ్గిరి భేది
త్రిముఖుండు దసరి జ్యోతిర్ముఖుండు
విముఖుండు తారుండు విగతుండు గజుఁడు
జాంబవంతుండును సంపాతిరంభుఁ
డంబురాశి తనూజుడగు సుషేణుండు
శతవలిహరుఁడును సంస్కాధుఁడాది
వితత శౌర్యులు కపివీరులున్నతులు
తమతమ సుతులును తమ సహోదరులు
తమ చుట్టముల గూడి ధరయెల్లనిండి
గణనా పరంపర గడచి యేతేర
రణ భయంకరుఁడైన రాముండు జూచి
యిచ్చతో నుప్పొంగి యినజు కౌగిటను
మచ్చికతో జేర్చి మన్నింపు చుండ
యూవేళ సుగ్రీవుఁడధిపతిఁ జూచి
దేవసీదేవిని తెరగొప్ప తేగ
నొక్కడొక్కడె చాలు యుర్వీశ యనిన
నెక్కొన్న మైత్రిచే నృపుఁడిట్టులనియె
యిన తనూభవ నీకు యెవ్వరుసాటి
యనువుము వైదేహి సరసిరానిపుడు
విని రామునికి మ్రొక్కి వేగ సుగ్రీవు
డొనర నుత్తమమైన యొక్క లగ్నమున
వినతుని వానర వీరుని బిలిచి

పనుపడి యుత్తర భాగమంతయును
కనకాచలంబాదిగా దేశములను
వనజాక్షి సీతను వలనొప్ప వెతకి
నిలువక నటబోయి నెల లోనరమ్ము
నలవడి రాకున్న నాజ్ఞసేయింతు
నావుడు లక్ష వానరులతో గూడి
వేవేగ వినతుండు వెడలె నంతటను
హనుమ దంగదనీలహర జాంబవంతు
లను జూప కపిరాజు లలితతా పలికె
ధరణిజ వెదకి యా దక్షిణంబెల్ల
పరువడి నెలలోన ప్రతివార్త తెండు
పొమ్మన్న వారలు పొంగిరాలోన
రమ్మని హనుమంతు రాముండు బిలిచి
జనకజ పొడగాన జాలుదువీవు
మునుకొని సీతకీ ముద్రిక యిచ్చి
సీత సేమము దెమ్ము శీఘ్రమే యనిన
నాతడాముద్రిక నౌదల దాల్చి
వుదయార్క బింబము నుజ్వలంబైన
వుదయా చలము మూడ్కి నొప్పెనా వేళ
కరములు మోడ్చి రాఘవునికి భక్తి మ్రొక్కి
సరిగె వాయుజుడంగదాదుల గూడి
యానుషేణుని జూచి యర్కజుండనియె
వానిగా నొక లక్షవానరుల్ గొలువ
పతమటి దిక్కెల్ల భామను వెదకి



గ్రదువు దప్పక రమ్ము కడగి పొమ్మన్న
వాడేగె నంతట వనజాప్త సుతుఁడు
వేడుక శతవరి వీక్షించి పలికె
పలగొని యొక లక్ష వానరుల్ గొలువ
తిలకించి యాపూర్వ దిగ్భాగమెల్ల
పూసచందంబున భూమిజ వెదకి
మాసంబు గడువు రమన్న వాడరిగె
తగపూర్వ పశ్చిమోత్తరములు వెదకి
జగదీశు పనుపున చన్నవానరులు
యెందాక యినశశ్శులెపుడు దీపించు
నందాక చనిచని యోదేశములను
నళినాక్షి వెతకి కానక కీశపతికి
చెలువేది ప్రతివార్త జెప్పిరంతటను
హనుమదాదులు బోయి యట దక్షిణము
వనములు దేశముల్ వలనొప్ప వెదకి
బిట్టైన దప్పిచే బిలములో జొచ్చి
పొట్టనిండ జలంబు పొలుపొంద గ్రోలి
యందు స్వయంప్రభయను భామగాంచి
వందనంబులు జేసి వనజాక్షి కెరగి
యరుదెంచి యామహేంద్రాచలంబునకు
నరిగి యందరు గూడి యలరియోజనలు
జేసి యామితిదప్పె శ్రీరాముపనులు
జేసెదమని వచ్చి జేయలేమైతి
మాజ్ఞాన దురంధరుఁడైన సుగ్రీవుఁ

దాజ్ఞలు సేయించు నటమున్నె మనము
ప్రాయోపవేశ మేర్పరచి మేనులను
బాయుదమని దర్భపైనుండి కపులు
పొరలుచుండగ వాలిపుత్రు డిట్లనియె
హారఘూర యెటువంటి హానివాటిల్లె
రాముఁడు విడిచి యారాజ్యంబు విపిన
సీమకు రానేలసీత రావణుఁడు
వెరగాని పోనేల వేరి జటాయు
వరిమురివానిచే నని గూలనేల
నా రాఘవేశ్వరుఁడర్కజుతోన
గారవంబునను సఖ్యము గాలనేల
జనకజ వెదకను చనుమననేల
పనుపడి మనకు నీ పనులు రానేల
ననవుడా మాటల నాలించి చేవుల
ఘనుడు సంపాతి భక్షణ బుద్ధిమాని
యను జన్ముఁడైన జటాయువు తెరగు
విని విస్తరంబుగా విలపించి కొంత
చని యబ్ధిలో కృతస్నానుఁడై వచ్చి
తన పూర్వకథ కపి తతులకు చెప్పి
శ్రీరాము కార్యంబు సేయగ తలచి
మీరిందు వచ్చుచో మీకటాక్షమున
ఱెక్కలువచ్చె మీరీక్షింపుడిదిగో
పలికింప నాజన్మ పావనంబయ్యె
మీరు వైదేహిని మిన్నకబోయి

వేరొండు యెడలను వెదకంగ వలవ
దదిగో లంకాపురం బాపురంబునను
సుదతియున్నది మది శోకింపుకొనుచు
దనుడు లంకకటంచు సరభసవృత్తి
చనియె హేమాద్రికి పంపాతియంత
వనచరులెల్ల దుర్వార కల్హాత్వఘనసటద
ఫేన భీకర దుష్ట విపులసుసత్వ
జనితారవాభీల సంతత క్షార
వననికరోల్లాసి వనరాశిడాసి
యీ పయోనిధి జూడ హృదయంబు కలగె
నీ పయోనిధినిదాట నెవడు సమర్థుఁ
డని యని చింతింప నా జాంబవంతు
డనువొంద సంప్రీతి హనుమంతుకనియె
నీ వొక్కడవుఁ దక్క నీపయోరాశి
దేవతావళికైన దృష్టింప తరమె
నీ మహాసత్వంబు నీ పౌరుషంబు
నీ మహోన్నతి నుతి నేసేయగలనె
శ్రీరాము కార్యమై సింధువుదాటి
యా రావణుని పురంబల్లన జూచి
సీతను జూచి యాసీత క్రమంబు
భూతలేశ్వరునికి పొందుగా జెప్పి
యాచంద్ర తారార్కమాయువు కీర్తి
భూచక్రమందున పొందులెమ్మన్న
వాయుజుండప్పుడా వార్తకుప్పొంగి

పాయక రఘురాము భావించి మ్రొక్కి
వినుతింప వనచర వీరులంతంత
ననువమౌంబగు మహేంద్రాచలం బెక్కి
తిరమొప్ప జలనిధి తృణముగానెంచి
నురు శక్తిదాట నుద్యుక్తుఁడై యుండె
అని భోసలాబ్ధి సుధాంశుడు త్తముఁడు
ధననాధతుల్యుండు దారవిక్రముఁడు
సరస సాహిత్య లక్షణ చక్రవర్తి
కరుణా సముద్రుండు కవి కల్పకంబు
విలసిల్లు తుళజ భూవిభు కుమారకుడు
పొలుపొందు ఏకోజి భూమిపాలకుఁడు
తనతండ్రి తుళజేంద్ర ధరణీశు పేర
జెనుపొందు మకరంద బిరుదాంకు పేర
శ్రీలు రంజిలు శబ్దచిత్రార్థ సంగతుల
నవని కిష్కింధాఖ్య నమరునీకాండ
నవిరళంబగు శయ్య నమరంగ జెప్పె
నిది తుళజేంద్రుల కిడునెప్పుడిలను
పొదలు సంపదలను పరిపూర్ణశక్తులును
సకల దీర్ఘాయుష్య సంతానములను
సకల రాజ్యంబులు సకల భోగములు
సమర జయంబులు సకల సత్కీర్తు
లమరంగ నొసఁగు మహరామ చరిత
మిది మహాపుణ్యదమిది వేదసార
మిది ముక్తిసోపానమిది శుభోదర్క

మివ్వ సుంధరదీని భక్తినెలమితో దీని
నెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
నెవరు వ్రాయించిన నెవరు వ్రాసినను
భువిలోన వారికి పుత్రసంపదలు
ఘనమైన కీర్తులు కరితులంగములు
మనసు రంజిలజేయు మానినీమణులు
పరగ దీర్ఘాయుష్యభాగ్యంబు లొసగు
ధరణిలోనా చంద్రతారార్కముగను

సుందర కాండము

శ్రీ రఘువీరుని చిత్తాంబుజమున
వారకనుంచి దుర్వారుఁడై పేర్చి
హనుమంతు డామహేంద్రాద్రి పైనుండి
ఘన సుధార్థము జను గరుడుని మాడ్కి
చేర్చి పదంబులు చెవులు నిక్కించి
యార్చివాలము తన హస్తంబు లెత్తి
యమరారి పురిమీద నటుదృష్టి నిల్పి
కొమరొప్ప హుంకించి కుప్పించి దాటి
పోవుచునంత నంభోధి మధ్యమున
భావించి మైనాకు పరగ మన్నించి
సురసను సోలించి సొరదియై నీడ
చరగొని లాగించు సింహిక నణచి
యా సువేలాద్రిపైనటు విశ్రమించె
నా సమయంబున సర్యుండు గ్రుంకె
దురి తాత్ముఁడగు సురద్రోహి పాదములు
పరగ దిక్కులయందు పరగిన మాడ్కి
గిమ్మని చీకట్లు కెలకుల నిండి
పమ్మె రాత్రి నభోభాగంబు లెల్ల
గ్రమ్మె నా పురిలోని కలకలంబణగె
నిది నాకు తరియని యలమి వాయుజుఁడు

వదలక చనికోట వాకిలి జొచ్చి
లంకిణి పరిమార్చి లంకలోనున్న
పంకజానన సీత పరికింప బూని
కనక సౌధంబుల కనక హర్మ్యముల
కనక గోపురముల కనక గేహముల
సరస కాంతాధి వాసముల సానువుల
విపుల చప్పరముల విపణి మార్గముల
నందు నిందసకను నాలంకలోని
సందుల గొందులయందు సకలంబు వెదకి
రావణులోక విద్రావణు నగరు
వేవేగజేరి భావించి యచ్చోట
కాంతల నెల్లను కలయ శోధించి
అంతఃపురంబున కరుగు నవ్వేళ
పగటింటి దొర జూడు పద్మసైతోడు
తొగల మేల్వాఁడు కంతుని నేస్తకాఁడు
సురలపాలిటి కూడు సుధలకు వీడు.
సొరది చుక్కలరేఁడు చూపట్టెమింట
నాచందురుని జూచి యౌదల నుంచి
యా చిత్రసభలెల్ల నసువొంద వెదకి
కని కుబేరుని పుష్పకమున శోధించి
యనిల నందనుఁడంత యంతఃపురమున
సరిగి నానారత్న హాటక చిత్ర
ఖచితమౌ నొక దివ్య భవనంబు నందు
గరు దొరగామర గంధర్వ యక్ష
సురసిద్ధ సాధ్య కన్యలు భీతితోన

నిలిచి నిద్రారక్త నేత్రలై యుండు
వలనొప్ప పొలసి సేవలు సేయుచుండ
నాశ్చర్య కరమగు నలరుల శయ్య
నిశ్చింత తోడుత నిదిరించువాని
వరబలా కావృత వదనంబు మాడ్కి
మురువు ముక్తా సరమ్ముల నొప్పువాని
పది కూటముల నొప్పు పర్వతమనగ
పది మస్తకమ్ముల భాసిల్లువాని
దారి వాసించు గంధపు పూతవాని
తోరపు బంగారు దుప్పటివాని
రావణు గతిజితై రావణుఁజూచి
పావని తలయూచి పలుమారు మెచ్చి
నీలమేఘము చెంత నిగనిగలాడు
మేలైన క్రొక్కారు మెరుపు చందమున
వాని కౌగిటిలోన వదలక పొదలి
మూని సుఖించు మండోదరి జూచి
యిది సీతయని నిశ్చయించి యోచించి
కొదమ సింహము రీతి కుప్పించిదాఁటి
తోక ముద్దిడుచును తొడరి కంభముల
పొకి వానర జాతి భావంబు జూపి
గరిమె నంతట వివేకము మదిబూని
సకలసగుణ వ్రాత జగదేకమాత
పావనావని జాత భామిని సీత
రావణు కోరునే రాముని బాసి
దానవి యిదిగాని ధరణిజగాదు

నానా విధంబుల నా బుద్ధి భ్రమసె
నని నిశ్చయముజేసి యచ్చోటుబాసి
చని చని యటు పానశాలలు వెదకి
చనరాని యెడల నిచ్చలుబోయి నెమకి
వనితలు చెరలున్న వాడలు సరసి
యావలబోయి నీపామ్రతక్కోల
కోవిదారతమాల కురవకావకుళ
కనకదాడిమతాళ ఖర్జూర తరుల
నసమానమైన యుద్యానంబు గాంచి
యావనంబెల్లను నవనిజ వెదకి
యావల జని హేమ హర్మ్యంబు జూచి
యా మేడలోపల నంతయు వెదకి
భూమిజగానక బుద్ధి చింతించి
రాకేందు ముఖుఁడైన రామభూపాలుఁ
డేకాంతమున నన్నునెలమితో బిలిచి
నీవు నా బంటువు నీవు నా హితుఁడ
నీవు చూతువు సీత నెక్కెంబటంచు
నానవాలిచ్చిన నందినేవచ్చి
గాన నైతిని యిందు కమలాక్షి సీత
నెటువలెనే బోదునేమి జెప్పుదును
కటకటా వచ్చిన కార్యంబు దప్పె
తప్పిననేమాయె ధైర్యంబు బూని
యిప్పుడే వర్జింతునెల్ల దేవతల
నింత నేజేసిన నెల్లగీర్వాణు
లంతట వచ్చితామతివ చెప్పింతు

రసి నిశ్చయము జేసి యా మేడనెక్కి
యనిల నందనుడుండె సమీపమున
తనపతి నెడబాసి తన మేనుబాసి
ఘన దుఃఖముల తేలి కడగండ్లబాసి
తనపాటు తలపోసి తగనలికేసి
దనుజాంగనలగాసి ధైర్యంబుమాసి
యున్న యా భూపుత్రి నుత్పలనేత్రి
కన్నుల నీక్షించి కమలాక్షి సీత
కా బోలునని యెంచి కాకుత్స్థవరుల
కాబలారాతి ముఖ్యాళికి మ్రొక్కి
యా మేడ దిగివచ్చి యంగుష్ఠమాత్రుఁ
డై మారుతాత్మజుఁ డాశింశుపమున
గొనకొని పెనగొన్న కొమ్మల నడుమ
వనచరేంద్రుడు డాగి వలనోపనుండి
పరికించి పరికించి పవమానసుతుఁడు
మరల భావించి యా మగువనుజూచి
కడుపడి ఋష్యమూకముననుగన్న
తొడవులు నీయున్న తొడవులు నరసి
శ్రీరాముడానతిచ్చిన ప్రకారమున
నా రమణీమణియవయవ శ్రీలు
వరుసతోడుత పతివ్రతల చిహ్నములు
సరిలేని మానవ సతుల చిహ్నములు
కనిరాము పేర్కొని కాంత శోకింప
కనకాంగి భూపుత్రిగా నిశ్చయించి
మానవేశుఁడు నన్ను మన్నించి యొసగు

సానవాలునుగొని యాతని మున్ను
నాడాడి వచ్చిన నా వంతమెల్ల
నేడు సార్థకమయ్యె నే ధన్యుండనైతి
ఘోర రాక్షస వధూ కోటిలోనున్న
నీరజనేత్రిని నిత్య కల్యాణి
నెట్లునే సూరార్తునెట్లు భాషింతు
నెట్లు రామును సేమమే వివరింతు
నని మారుతాత్మజుఁడాత్మ చింతింప
వనజాక్షి తలచి రావణుఁడు వేకువను
మనసిజాస్త్రప్రవృష్ట మానసుండగుచు
కనక భూషణములు కనకాంబరములు
కనక కిరీటముల్ ఘనరుచుల్ నింప
దనరు బంగారు గంధపు పూతతోన
వలిపె దుప్పటిచుంగవలె వాటుతోన
పొలుపొందు పొడవైన భుజములతోన
కిన్నర గంధర్వ గీర్వాణ యక్ష
పన్నగా సురసిద్ధ భామలు గొలువ
కలయది చెంత దీపికలు ప్రకాశింప
వెలది మందోదరి వెంబడి నడువ
ననుపమంబగు చంద్రహాసంబు బూని
జనకజ ముందర చనుదెంచి నిలిచె
నంత రావణుగని యవనీతనూజ
యంతరంగంబున నదరిన భీతి
గురుతర వక్షోజ కుంభంబులొత్తు
బూరు హస్తంబులు నుదరంబు నంటి

నాకుచితము జేసి యనువెల్లబాసి
చీకాకు బడుచున్న సీతనుజూచి
కనకాంగి కుచముల కరములు నురము
తను మధ్యమేటికి దాచెదవిపుడు
చేకొని బలిమిని స్త్రీల బట్టుటయు
మాకుల ధర్మంబు మర్యాదనెంచి
నీమది రాకోరి నేనున్నవాడు
రాము డంబుధిదాటి రయమున వచ్చి
గొనిబోవునని నీవు కోరియున్నావు
నను గెల్వశక్యమే నగవైరికైన
తన తండ్రి పొమ్మన్న తాపసవృత్తి
వనముల దీనుడై వర్తించుచున్న
రాముని బొందియో రాజీవనేత్రి
యేమి భాగ్యంబుల నెనయ బొయ్యెదవు
నీమహి దివిజుల కెదిరింపరాని
నా ముందరను నిల్వ నరులెంతవారు
యీ లంక యార్థకయ్యినకులుండేద
చాలింపు మీబుద్ధి జలజాక్షి నన్ను
పొంది భోగమ్ముల పొందుమటన్న
కుంది యీసీత చేకొని తృణంబునను
తన మది తృణముగా తలచి రావణుని
కనలుచు గద్గద కంఠియై బలికె
నాపతి వంచించి నను దెచ్చినపుడె
నీపాలి మృత్యువు నేనిజము సుమి
బలహీనుఁడై రామభద్రుని నీవు

తలచక మును ఘోరదండ కాటవిని
యారసి ఖరదూషణాది రాక్షసుల
నీరుగా సేయఁడే నిమిషమాత్రమున
ప్రతిలేని రాముతో బవరంబు జేసి
బ్రతుకలేకను మీద బ్రతుక జూచినను
వేవేగ నను రామవిభుని కర్పించి
జీవముల్ నీవు రక్షించు కొమ్మనిన
దశముఖుఁడంత నుద్ధతిని కోపించి
శశిబింబముఖ జూచి చలమున బలికె
కైలాసమెత్తి దిక్పతుల నోడించి
కైలాసపతిచేత కైకొనివరము
లున్న నాముందర నొక హీనమనుజు
నెన్నెదవని రాఘవేశు నిందింప
వీనుల నామాటవిని తాళలేక
జానకి శోకించె జానకి జూచి
గరుడ పన్నగ యక్ష గంధర్వ సిద్ధ
సురకాంతలందరు శోకించిరంత
రావణు గర్వంబు రమణి శోకంబు
పావని భావించి పరితపింపుచును
లంకాధిపతిమీద లంఘింప తలచి
శంకించి పిమ్మట చతురుఁడై నిలిచి
యీ మహారాక్షసునే వధించినను
స్వామి జేసిన ప్రతిజ్ఞాభంగమగును
వీనిచే నేనొక్క విధమైతినేని
జానకి సేమంబు జననాథుతోన

తెలుపు నెవ్వండిది తెరగొప్పదనుచు
తలపోయుచుండె నా తరువున నంత
వనితలందరు విన వనజాక్షి సీత
తను దూలనాడిన దశముఖుండలిగి
చంద్రహాసము బూని చలమున రామ
చంద్రుని దేవిని సమయింపబోవ
నృదిరి గ్రక్కునను మండోదరి వచ్చి
కదిసి రాక్షసవిభు కరమొప్పఁబట్టి
కొమరైన యా బ్రహ్మకులమున బుట్టి
యమర వేదంబుల నన్నియు దెలిసి
కామాతురత్వంబు గైకొని యిట్లు
భూమిజ తెగటార్పఁబోవుట తగవె
యదిగాక నిది మానవాంగనవీని
కదియుట నీవంటి ఘనునికి తగదు
వలనొప్ప నీమీద వలచి వర్తించు
చెలులతో జూడ యీసీత యోపాటి
మనసిజుకేళిని మనసు రంజిల్ల
ననుబొందు నా ప్రాణనాథ రమ్మనిన
తనలోన లజ్జించి దశముఖుండపుడు
వినతనయోముఖి వికటహేమాస్య
హరిజట త్రిజటల నా మహోదరిని
సొరదిరమ్మని దయాహీనుఁడై బలికె
నదరు మాటలనైన ననునయంబులను
బెదిరించియైనను ప్రియములనైన
నలయు బాధలనైన వంచననైన

నెలతు కనిక రెండునెలలు నాసొమ్ము
జేసి తోడ్తెండటు సేయరాకున్న
నీసున మీరెల్ల నెలమితోగూడి
యీసీత తెగటార్చి యింతి మాంసముల
నాస దీరగ తినుండని యొప్పగించి
చింతా నిమగ్నుఁడై చివికి లంకేశుఁ
డంతఃపురంబున కరిగె నంతటను
దనుజ కామినులెల్ల దశముఖునాజ్ఞ
గొనకొని వెసజుట్టుకొని రామసతిని
వెరపించునొక్కతె వెంటనే లేచి
పరగ శూలముబట్టి భర్జించు నొకతె
యిది బుద్ధిగాదని యెలయించు నొకతె
గదుము నొక్కతె కూడ గర్జించు నొకతె
వలదని వెంటనే వారించునొకతె
తలద్రుంచగను మ్రింగధట్టించు నొకతె
దనుజ నాయకుఁడగు దశకంఠుఁగూడి
యనుభవింపుము భోగమని జెప్పు నొకతె
కంటకలైన రాక్షస కాంతలిట్లు
దంటలై గారింప ధరణిజ బలికె
దనుజ కామినులార దయమాలి మీరు
ననుగాసిబెట్టుట న్యాయమే మీకు
పతిహీనుఁడైనను పతిదుష్టుఁడైన
పతి నిర్ధనుఁడైన పతి మూఁఢుడైన
పతియే దైవంబుగా భావింపవలయు
పతిభక్తిగల పతివ్రతలకు కాఁగ

నా రామచంద్రుని నా మనోహరుని
ధీరుని కోదండ దీక్షా గురువును
జూతునే జీవముత్ జూతునుగాని
యీ తప్పు బోధన లింక మీకేల?
తిట్టిన తిట్టుండు దిట్టలై వచ్చి
కొట్టిన కొట్టుండు కొదవలు దీర
చెలఁగి మీరేమి జేసిన సేఁయుఁడనిన
కలుషించి రాక్షసకాంత లెంతయును
గారింప హారామ కరుణా సముద్ర
హా సుమిత్రాపుత్ర! హా రణశూర!
హాయత్త కౌసల్య! హా తండ్రియనుచు
పాయక భూమిజ విలపింపుచుండె
నంత నా త్రిజట సీతాంగన దుఃఖ
మింతఁ జూడగ లేక నెలమితో బోయి
నిదురించి కలగని నెరియ బిట్టులికి
వదలక వచ్చి యావనితల కనియె
కలగంటి నేను నిక్కముగ నీవేళ
తెలియజెప్పెద దాని తెరగొప్ప వినుఁడు
సామజంబున నెక్కి సౌమిత్రి గొలువ
రాముండు సీతతో రాఁజూడఁగంటి
శ్రీకరంబైనట్టి సింహాసనమున
కాకుత్స్థ విభుఁడుండగా కనుగొంటి
వదలక తన బంధువర్గంబుతోన
మదమెల్ల సుక్కి సామజముందుండ విడిచి
తైల సిక్తాంగుడై దశకంధరుండు

నేలపై యూరకే నిద్రింపఁగంటి
గురుతరోష్ట్రము నెక్కి కుంభకర్ణుండు
పరగ కర్ణమయమున పడియుండఁగంటి
వరుసతో నొక కపి కాలాగ్నితోన
దరికొని లంక దగ్ధముగాఁగఁగంటి
అరుదుగా ధర్మాత్ముఁడగు విభీషణుఁడు
సరసత దనుజ రాజ్యము సేయఁగంటి
రావణు మరణంబు రఘురాము జయము
భావింప సిద్ధంబు పడతి జానకిని
వలగొని బాధింపవలదు పొందనిన
కలఁగి యామాటకు కళవళలు బడుచు
దనుజ కామినులెల్ల దవ్వులకేగి
ననువొంద నిద్రించి రలసట దీరఁ
నంత రాక్షస కాంతలవ్వల చనఁగ
వంతల గాసిల్లి వనజాక్షి లేచి
ఆ రావణుండంత నాడిన కఠిన
దారుణాలాపముల్ తలచి భీతిల్లి
యాకొమ్మ ప్రాపుగా నా చెట్టుకొమ్మ
చేకొని తనలోన చింతింప దొడగె
యెక్కడ సాకేత మెక్కడ లంక
యిక్కడ నను విధియిటువలెదోసె
చలపట్టి దైత్యుచే సమయుదువనుచు
తలను లఖించెనో ధాతకాకున్న
రానేల రాఘుఁడరణ్య భూములకు
పూని మృగంబునకై పొమ్మననేల

కడగి నన్నసురుండిక్కడికి తేనేల
విడువక నన్నింత వెతబెట్టనేల
యీ జీవనమునకు నాకేల శోకింప
రాజీవనేత్రుండు రామచంద్రుండు
తాను తమ్ముని గూడి త్వరనేగుదెంచి
కాననంబున నన్ను గానక వెదకి
యెంత శోకించునో యెట్లున్నవాడో
అంతరంగమున నార్తియిందునెత్తి
యెన్నడు వచ్చునో యీ నీచుఁబట్టి
యెన్నడు దునుమునో యిది యెట్లుగూడు
నిట్టి కోరికలేల యీ నీచుచేత
గట్టిగా తనుహాని గాంచుట కంటె
యే విధంబైన మున్నే మేను బాసి
బోవుట మేలని బుద్ధిలో వగచి
తరలాక్షి దీర్ఘకుంతలముల సరుత
నురిబెట్టుకొని చననూహించునంత
సొరదియై తనమేన శుభసూచకములు
బరువడి దోప యప్పద్మాక్షిజూచి
హాని యాతెగువ నెమ్మదిని రాఘవుల
మానుగాఁదలఁచుచు మమత రెట్టింప
దసతల్లి దండ్రుల తన బాంధవులను
తన యత్తమామలఁదగబేరు కొనుచు
కనకాంగియుండ నొక్కతె వాయుజుండు
కని సమయంబిదిగా నిశ్చయించి
వనచర భాషలను వర్జించియెల్ల

ఘనుజ భాషణముల మగువకిట్లనియె
జనని నీపతి రామచంద్రుడు త్రముడు
తన తమ్ముఁడగు సుమిత్రా పుత్రుతోన
మనసురంజిల్ల సేమమున నున్నాడు
వనచర సేనలవార్వారిగా గొలువ
వననిధిదాటి రావణు సంహరించి
నిను దోడుకొనిబోవ నిశ్చయంబనిన
యా మాట లాలించి యవనీ తనూజ
వేమారు దిక్కులు వీక్షించి భ్రమసి
పలుకక నా శింశుపావృక్షముునను
తలయెత్తి జూడ పత్రముల మధ్యమున
కపి రూపమును జూచి కదిమి దద్దరిల్లి
విపరీతమిది యని విస్మయంబంది
సరగున యీ దుష్టశకున ఫలంబు
తరలి రావణునికి తాకుగాకిపుడె
మనుజ భాషలనాడు మర్కటంబునను
విననిది రాక్షస విభుమాయ యనుచు
తలవంచి యున్న యా ధరణిజ మనసు
తెలిసె మారుతిమాను దిగివచ్చి మ్రొక్కి
తల్లి నీ పతికినే తగిన సేవకుండ
కల్లగాదిది నీకు కలుగ విశ్వాస
మంగుళీయక మంపెనని జూపఁజూచి
యంగనామణి పొంగి హనుమంతు కనియె
దనుజ మాయల నేను తరచితిగాన
కనిముద్ర నమ్మిక కలగదు తనకు

నీవూరు నీపేరు నీకుల క్రమము
బావిరి దెలుపుము వరుసతో మున్ను
సాంద్రతేజో మహోజ్వలుఁడైన రామ
చంద్రుతో నీకెట్లు సఖ్యంబు గలిగె
సరసుఁడు రాముఁడే చందంబు వాఁడు
పరుగు సౌమిత్రి యేప్రాయంబువాఁడు
కాకుస్థుడిప్పుడెక్కడ నున్నవాఁడు
నీకు నేమని జెప్పి నిన్ను పుత్తెంచె
యేమాడ్కి వచ్చితి వీయబ్ధిదాటి
నామది రంజిల్ల నాతోన జెప్పు
మనవిని ముదమంది హనుమంతుడనియె
హనుమంతుఁడను వాడ ననిల సంతనుఁడ
సుగ్రీవు మంత్రినై సొరది వర్తింతు
నగ్రజుచే రాజ్యమతఁడు గోల్పోయి
ఘనమైన ఋష్యమూకమున సుగ్రీవుఁ
డెనసి మాతోనుండ నీపంక్తిముఖుఁడు
గొనకొని నిన్నెత్తుకొని పోవునపుడు
నిను జూచుచుంటిమి నీవును జూచి
పయ్యెద కొంగున బంధించి తొడవు
లయ్యెడవై చితివది దాచియుంటి
మచ్చట రఘురాముఁడరుదేరజూచి
మచ్చిక నేబోయి మనజేశు దెచ్చి
యిన తనూభవుని నినవంశజునికి
వినియోక్తి మైత్రి గావించితి నంత
నా తొడువులు దెచ్చి యర్కజుండీయ

ప్రీతి రాముఁడు తనపెంపు దీపింప
వాలిని వధియించి వాసరరాజ్య
మాలోన సుగ్రీవు కనుపొంద నిచ్చె
నిచ్చిన భృత్యుఁడై యిన తనూభవుఁడు
చెచ్చెర నీవున్న సీమ శోధింప
వనచరులను బంచె వరుసతోమమ్ము
దనరంగ ననిపెను దక్షిణంబరయ
రాముఁడప్పుడు నన్ను రయమున బిలిచి
యీ ముద్ర నాచేతికిచ్చి పొమ్మన్న
వలగొని కపులతో వచ్చి దేశముల
కలయ శోధింపుచు గానక మేము
శోకింప ననురుని సుతుఁడు సంపాతి
మాకు లంకాపురి మార్గంబు జూప
నంగదాదులను నే నయ్యెడ నిలిపి
సంగతిగా భీమ జలనిధి దాటి
పూని రేయెల్ల నీ పురమెల్ల వెదకి
గానక నిన్నిందు కనుగొంటిదేవి
యింతకు మున్ను లంకేఁడు వచ్చి
పంతంబుతో నిన్ను భంజింప జూచి
వాని చంపెదనని వడి నిశ్చయించి
నీనాథు సేమంబు నీతోన జెప్పి
నిందు వేడుకతోన నేబోవువేళ
చండ రాక్షసుబట్టి సమయింతు ననుచు
నుండితిగాని నేను సురాశించి (గాదు)
యుండలేదిద్ది నిక్కమూహింపుమనుచు

రాముని రూపంబు రాము శౌర్యంబు
రామునియెడ గల్గు రాజ చిహ్నములు
సౌమిత్రి చందంబు సకలంబు జెప్పి
వేమారు వినుతించి వినయంబుతోన
జనక పుత్రిక భక్తి సాష్టాంగ మెరిగి
హనుమంతుఁడంగుళీయక మిచ్చెసంత
వనితె గైకొని నేడు వచ్చి ప్రాణంబు
లనుచు రామునిచూచి నట్లానవాలు
కనుగొని మూర్చిల్లి గక్కున దెలిసి
హనుమంతుఁజూచి యిట్లనియె మోదమున
వానరాధిప నీవు వచ్చి నా ప్రాణ
దానంబు జేసితి తగునట్టి నీకు
నుపకృతిగాన నీవుర్విని రాము
కృపను వర్ధిల్లుము కీర్తితోననిన
పవనజుండానంద భరితుఁడై పొంగి
సవినయంబున మ్రొక్కి జనకజఁజూచి
యా దేవతలకైన నందంగరాని
నీదయ బడసితి నే ధన్యుండనైతి
రావణు వధియించి రామచంద్రుండు
దేవినిన్ గొనిపోవు దిగులేల నింక
తడవని తలచితే తల్లి నిన్నిప్పు
డిడుకొని భుజముల నిసవంశుజేర్తు
నరుణోదయంబున కనసంతసిల్లి
ధరణిజ పవమాన తనయున కనియె
నీవంత వాఁడవు నృపునాజ్ఞలేక

వావిరి గొనిపోవ వచ్చునే నన్ను
నీవు గొబ్బునబోయి నెమ్మి నా పతికి
నా విధంబెల్లను నయమున దెల్పి
నా బాధ దయగల్గి నా మరిదైన
సౌమిత్రితోన నా చందంబు దెలుపు
సూర్యపుత్రుండైన సుగ్రీవుతోన
కార్యంబు సఫలంబు గావింపుమనుము
పొమ్ము నీవటు వేగబోయి రాఘవుని
దెమ్మన్న మారుతి ధీరుఁడై బలికె
దేవి నీ విపుడానతిచ్చిన దెల్ల
నీ విభునకుబోయి నే విన్నవింతు
నను వొంట నీకిచ్చి యంగుళీయకము
దనరనే రిక్తహస్తములతోఁబోవ
తగదు నా కిదియూత ధర్మంబుగాదు
మగువ నీ మస్తక మణి యిమ్మటన్న
పలికె భూపుత్రియో పవమాన తనయ
పలుమారు నీరూపు పరికించిగాని
యీ మణి నీచేతి కియ్యనేనన్న
యా మారుతాత్మజుఁ డచలుఁడై పెరిగి
వినువీధినంటి త్రివిక్రముండనగ
కనబడకని సీత కడు సంతసిల్లి
తన రత్నమీయ నాతఁడు గొనిమ్రొక్కి
జనకజ వీడ్కొని జద బలోద్ధతిని
వన మహీరుహముల వడిగూల్చి యార్చి
వనపాలకులనెల్ల వధియించినైన

కావలియున్న రాక్షసకాంతల దరి
రావణుతో జెప్ప రావణుండలిగి
వీరుల నెనుబదివేల రాక్షసుల
పోరికి ననుపనప్పుడు వారు వెడలి
రంత సూర్యోదయంబగుటయు జూచి
వంతంబు తోడుత పవన నందనుఁడు
ప్రకటించి కాంచన పర్వతాకృతిని
మకర తోరణముపై మలయుచునుండి
తనుదాకి నొప్పించు దనుజ వీరులను
గని కోపమదరంగ గర్జించి పలికె
వోరి రాక్షసులార యుర్విపై నేను
శూరత విలసిల్లు సుగ్రీవుబంట
శ్రీరాము దూతనే శులిని వాయుజుఁడ
శ్రీరాము సేమంబు సీతతో జెప్పి
పోవుచున్నాడ నీపురి రాక్షసులకు
వావిరి మృత్యువై వచ్చియున్నాడ
ననిబల్కి దైత్యుల నందరిని గూల్చి
దనరుచు తోరణ స్తంభంబు నుండె
హత శేషముఖమున నావార్త దెలిసి
ధృతిఁబూని కోపించి దేవతారాతి
గురి గొని పింగళాక్షుని దీర్ఘ జిహ్వు
వర వక్రనాసోశ్మ పక్షశార్దూల
ముఖుల నేవురఁబంప మొనసి వారవ్వ
ధఖిలాస్త్రముల నొంప హనుమంతుఁడలిగి
ధనువులు విరిచి తేతనములు కూల్చి

పనుపడి రథములు భగ్నంబు జేసి
కనలుచుఁబట్టి రాక్షస పంచకమును
ననిలోన తెగటార్చి యసమానుఁడగుచు
సరగున తోరణ స్తంభంబు నెక్కి
గరిమె సంగరకేళి కాంక్షింపుచుండె
నత్తరి లంకేశుడా సుద్దిదెలిసి
మత్తుడై యా జంబుమాలిని బంప
వాడు శతాంగంబు వలనొప్ప నెక్కి
పోడిమి బలములు పొరలి యేతేర
వచ్చియా హనుమంతు వలనొప్పదాకి
చెచ్చెర నొప్పింప నిశిత శరంబులను
కాలదండము మాడ్కి కడువడినుండు
వాలదండము బూని వాయునందనుఁడు
బలములనెల్లను బరిమార్చి పేర్చి
యలిగి రాక్షసుని శతాంగంబుల గూల్చ
విరథుఁడై రాక్షస వీరుండు కనలి
కరవాలమొక్కటి కరమున బూని
పవమాన తనయుని ఫాలంబునేయ
యవశుఁడై మూర్ఛిల్లియంతలో దెలిసి
యలిగి క్షైదువబూని యలజంబు మాలి
తల తెగవేసిన ధరణిపై బడియె
హత శేషులతని పాటంతయు జెప్ప
నతి కోపమున దశానను డపుడు
జితరిపు విక్రమోర్జిత సప్తమంత్రి
సుతుల బాసటగాంగ సొరదియై జేసి

నమిత బలోదారు సమర వీదారు
సమరాద్రి సమధీరు నక్షకుమారు
బిలిచి నీవటుబోయి బీదవానరుని
తలగొట్టి తోరణ స్తంభంబునందు
గట్టి రమ్మన్నవాడు గ్రక్కున మొక్కి
ధట్టించి మంత్రినందనులతో ముద్దు
పాటించి ఘోటక ప్రకరసంభరిత
కోటి సూర్య ప్రభాంకుర రూపరత్న
హాటక స్థగిత శతాంగంబు నెక్కి
మేటి విల్లెక్కిడి మీటుచు వచ్చి
కంఠీరవంబును గంధసింధురము
కుంఠిత గతిని మార్కొన్న చందమున
ననిల నందను తాకి యమిత బాణములు
పనువడి నేయనా పవమానసుతుఁడు
వాల దండంబున వారించి దాని
తాల వృక్షంబునుద్ధతి చేత బూని
వాని కేతనములు వాని సారథిని
వాని గుఱ్ఱములను వాని రథంబు
మొనసి నేలను గ్రుంగ మొత్తియార్చినను
కసలి యక్షుఁడు లయకాలుని మాడ్కి
పది బాణముల కపివాలంబు నేయ
సదరి మూర్ఛిలి యంతలో దెలిసి
యక్షుని నిజవాల హతిని నొప్పింప
యక్షుఁడు గదగొని యనిలజానసచె
నడచిన వివశుఁడై యంతలోఁదెలిసి

యెప్పుడు గదగొని యనిలజుండేయ
దప్పించుకొని వియత్తలమున కెగయ
విడువక మారుతి వెంబడి నెగసి
తడయక వాని పాదములూడ్చి పట్టి
పిడుగుతో సరియైన పిడికిట బొడిచి
జిరజిర త్రిప్పి యాక్షితినివైవగను
పరగ నక్షుడు నేలపడికూలె నంత
విజయలక్ష్మి సమన్వితుడై కపీశు
డజితుఁడై రణకేళియాసక్తినుండె
బెదరి యప్పుడు హత శేషులు పారి
పది ముఖంబుల పరికించి మ్రొక్కి
దేవ వానరుఁడని దృష్టింపరాదు
భావింప సలవీర భద్రుండుగాని
వనమెల్ల పొరిగొనె వాల దండమున
వనపాలకుల నెల్ల వసుధపై కూల్చె
నరయ శార్దూల ముఖ్యాది రాక్షసుల
పరిమార్చి యక్షుని భర్జించి వైచె
నానగ చరుగెల్వ నమరులకైన
దానవాధీశ్వర తరముగా దనిన
వెరగంది రాక్షస విభుఁడక్షు తలచి
పరితపింపగ జూచి పాతారివైరి
దేవనీకింత చింతింప నేమిటికి
నా వానరాధము నవలీల బట్టి
తెగటార్తు లేకున్న దెట్టునే ననుచు
తగ తండ్రికిని మ్రొక్కి తన రథంబెక్కి

యసీలజు పైరాగ నా యింద్ర జిత్తు
వనధులు కలఁగె భూవలయంబు వదరె
నప్పుడా యింద్రజిత్తనిలజుమీద
తప్పక శరవర్ష ధారలు గురిసె
గురిసిన కపివీర కుంజరుండలిగి
తరులను గిరులనాతని మీదవైచి
తొడరివాని రథంబు తోకను జుట్టి
యడచె భోరున దైత్యులడుగంటిమడయ
ననిలోన నవిరథుడై యా యింద్రజిత్తు
హనుమంతుపైని వాయువ్యాస్త్రమేసె
ననిల పుత్రుఁడు గాననా యస్త్రమునకు
మునుకొని నిల్చెనిమ్ముల ధీరుఁడగుచు
దానవుండపుడు రౌద్రాస్త్రంబునేయ
నానక కొని నిల్చె రుద్రాంశంబు గనక
హనుమంతు బలిమికి నచ్చెరువంది
తనమది కోపించి తగయింద్రజిత్తు
సురులు భీతిలవాయు సూనుని మీద
పర భయంకరమైన బ్రహ్మాస్త్రమేసె
ననుపమ బ్రహ్మాస్త్ర మరుదేరఁ జూచి
తనమది బ్రహ్మమంత్రములుచ్చరింప
నది చంపజాలక నతని బంధించి
కుదియించి పడవైచె కుంభిని మీద
కనియింద్రజిత్తు రాక్షసులచే నతని
పెను రజ్జువులఁగొని బిగియ గట్టించి

హనుమంతు దెచ్చి లంకాధిపు నెదుట
దసర నుంచిన తన తనయుని మెచ్చి
తన శౌర్యమటు జూప తలచుచునున్న
హనుమంతుఁ జూచి యిట్లనియె రావణుఁడు
వోరి వానర వినవోరి నీవెవ్వ
డే రాజు సేవకుండేది నీ పేరు
ఛీలమై నిర్జరాభేద్యమౌ లంక
కేలాగు వచ్చితి వెరిగింపుమనుడు
వానరాధిపుడంత వడితృణంబుగను
దానవేశ్వరుజూచి దర్పించి పలికె
వినరోరి రావణ విశ్వంబులోన
నినుతోక గట్టి మున్నీటిలో ముంచి
యనుపమ బలశాలియైన యావాలి
దునిమి భానుజునికి దొరతనంబిచ్చి
దంటయై కీర్తులఁదనరు శ్రీరామ
బంటను వాయుజుండ నేభానుజుమంత్రి
హనుమంతుడనువాడ నా రాముఁడనుప
దిన కరకులుని ముద్రిక గొంచు వేగ
వచ్చినీరధిదాటి వడిని నీ లంక
జొచ్చి భూపుత్రిని జూచి యుంగరము
నిచ్చి జానకి రత్నమిచ్చిన గొనుచు
వెచ్చెర బలిమియై వెలఁగి నాలావు
నీకు చూపదలచి నీవనంబెల్ల
చీకాకు జేసి శిక్షించి రాక్షసుల
దడయక నిను జూడ తాకట్టువడితి

వీడివడినే బోయి విన్నవించినను
వనచరులను గూడి వననిధి దాటి
నిను వధించను రామనృపుఁడు నీవిపుడు
మన దలచితివేని మనుజేశ్వరునికి
జనక పుత్రికనిచ్చి శరణంబు గొనుము
నావుండు రాక్షస నాథుండు కనలి
యా వీరవరుని ప్రహస్తుని జూచి
కుదురుగా నుండి యీ కోతియేమేమో
వదరు చున్నది దీని వధియింపు మనుచు
నా విభీషణుడు లంకాధిపు జూచి
దేవదూతలను వధించుట తగునె
మగుడ కోపము నీకు మనసున నుండ
తగిన దండన కొంత దండించిపంపు
మన రావణుఁడు రాక్షసావళిఁబిలిచి
కినుక నీ మర్కటు గేరవాలంబు
విరివిగా గాలిచి వీధుల ద్రిప్పి
తరలగ మనమెట్టు దాటింపుడనిన
దానవులంతను తాళ్లదెచ్చి
వానరాధీశుని వదలక కట్టి
తరుచుగా మునువేళ తాళముల్ మ్రోయ
విరసంబులాడుచు వీధులఁ ద్రిప్పి
వేలారు కోకలు వెంటనే దెచ్చి
తైల ధారలుబోసి తగవాయు సుతుని
వాలంబునను జుట్టి వడిచిచ్చువెట్టి
దోలిరి యంత వాతూలనందనుని

దనుజ కాంతలు జెప్ప ధరణిజ దెలుప
దనకరంబున సీట దయను స్పృశించి
సదయ రాముఁడు సత్యసంధుఁడౌ నేని
పదలకనే పతివ్రతనౌదునేని
హుతవహా! దయను నీవొగివాయుతనయు
నతి శీతలుండవై నాడు కొమ్మనిన
హనుమంతు సీకప్పుడతివ దీవనల
ననలుండు కడుచల్లనై యుండెనంత
వావిరి యా బ్రహ్మవరమున జేసి
పావని కాయస్త్రబంధమ్ములూడ
కాలాగ్నిరుద్రుని కరణివాయుజుఁడు
వాలాగ్నిఁజూచి దుర్వారుఁడై పేర్చి
కలయనీలంక దగ్ధము సేతుననుచు
తలపనర్కుఁడు గ్రుంకె తరుచకుడపుడు
తనవాలమెత్తి యత్తరి లంకలోన
కినుక బుట్టిన ధూమకేతు వోయనగ
వడి వాయుజుండు రావణు హజారమున
తడయక నెక్కి ముందరచిచ్చుబెట్టి
హాలాయముగ దైత్యువరుల గేహములు
లీలమై చేర్చి కాలిచి గంపకెత్తి
భీమాగ్ని కీలలాభీల ధూమంబు
లామహా బిలమున సందంచ గప్పి
యపుడుహనుమంతుడా లంకయెల్ల
తప్పక శోధించి దగ్ధంబు జేసి
తన మది చింతించి ధరణీ తనూజ

యనలోగ్ర శిఖల నేమాయ నోయనుచు
యసుర ప్రతాపాగ్ని నార్పుచందమున
వెసవాల వహ్నిని విషధిలో నార్పి
జనకజ కడకేగి సద్భక్తి మ్రొక్కి
తనదు వృత్తాంత మంతయు విన్నవించి
యా సీత దీవింపనందుంచి మగుడి
యాసువేలాద్రిపై యనువొందనెక్కి
యనిల వేగంబున నంబుధి దాటి
వనచరులకు శుభవార్తలు దెల్ప
వనచరులుప్పొంగి యా వాయుజు పొగడి
తియ్యని ఫలముల తృప్తిగావించి
నయ్యెడవసియించి యా రాత్రి గడిపి
మరునాడు కపులెల్ల మధువనంబునకు
తరలి యా మధువనాంతరమున జొచ్చి
ఫలముల మధువుల బహు తృప్తిబొంది
తొలగక తరుల గంతులువేయ జూచి
మొరసి దిట్టుచు దధిముఖుదేగుదేర
మరలి వానికి దేప మార్గంబు జూపి
పిడుగుతో సరియైన పిడికిళ్ళవాని
బొడిచి బోద్రోలిన బోయి వాడప్పు
డిన సుతునికిఁ దెల్ప నినజుండు మింపల
కసలిన జూచి లక్ష్మణుండిట్టులనియె
వావిరి కపులు నీవని జొచ్చినపుడె
దేవి సేమము వారు దెచ్చియుండుదురు
పిలిపింపుమన నివి ప్రియము రెట్టింప

పిలిపించెవారి సంప్రీతి నర్కజుఁడు
వనచరోత్తములు దుర్వార విక్రములు
వినయంబు భక్తి వివేకమ్ము దనర
రామ లక్ష్మణులకు రంజిల్ల మ్రొక్కి
యా మీద నిసజాని యడుగుల కెరగి
వారలు హనుమంతు వలనొప్ప దెచ్చి
శ్రీరామ చంద్రుని చేరువ నిలువ
మనువంశ తిలకుని మనసు గుర్తెరిగి
హనుమంతుడెరగి యిట్లనె రాముఁజూచి
కంటి సీతను వాలు గంటిని రామ
కంటినీ పదము రాగంటి నీ కృపను
దేవనేనీ కృపా దృష్టిచే బోయి
యా వననిధి దాటి యా లంకజొచ్చి
యవనిజ పొడగాంచి యానవాలిచ్చి
యవనిజచే రత్నమంతనే బడసి
నా చేతనైనట్టి నరనాధ కొంత
రాచ కార్యము జేసి రహివచ్చినాడ
ననిరత్నమిచ్చిన నతడు చేబూని
కనుల నొత్తుకొని యా కపివరు కనియె
పావన చరిత యోపవమాన తనయ
నీవంటి బంటునే నెందును గాన
యెలమి నీతో సీతయేమని జెప్పె
తెలుపవేయని విని దేవనీదేవి
వొంటిమై కడగండ్లకోర్చి శోకమున
కంటనశ్రువులిడ కాల్వలై దొరగ

చెక్కిట చెయిజేర్చి చిత్తంబు మిగుల
నెక్కొన్న భక్తిచే నీ యందు నిలిపి
నుడుగని వగలతో నొక మానుకింప
తగబడి యున్నది ధరణీ తనూజ
తానిందువచ్చుచో తగకొన్న మాట
లానాటి దెల్పెనే నది విన్నవింతు
నను చెట్టిబట్టి మిన్నేటి కాననమున
దనుజాని కొప్పింప తగవుగానెనుచు
వినిపింపుమనె దేవి వినుము శ్రీరామ
తనతండ్రి రాముఁడు ధర్మజుఁడనుచు
నను దారఁబోసెను నమ్మికతోన
కడపట నన్నొంటిగా లంకలోన
విడుచుట యిది నీకు వీర ధర్మంబె
తనవున జీవముల్ తనకింక నిల్వ
వని జెప్పుమనెనని నన్నియు జెప్పి
సౌమిత్రికిని యల జలజాప్తసుతుని
కామె యిచ్చిన మాటలనుగొంచఁజెప్పె
జెప్పిన కపివీర సింహంబు లెల్ల
నప్పుడానందించి రాత్మ నుప్పొంగి
యని భోసలాబ్ధి సుధాంశుఁడు త్తముఁడు
ధననాథతుల్యుఁడు దాన విక్రముఁడు
సరససాహిత్య లక్షణ చక్రవర్తి
కరుణా సముద్రుండు కవి కల్పకంబు
విలసిల్లు తుళజ భూవిభుకుమారకుఁడు
పొలుపొందు యేకోజి భూమి పాలకుఁడు

తన తండ్రి తులజేంద్ర ధరణీశు పేర
జెనుపొంద మకరంద బిరుదాంకు పేర
రమణీయమైన యీ రామాయణమున
కమనీయ సుందర కాండంబు జెప్పె
నిది తుళజేంద్రుల కిడునెప్పుడిలను
పొదలు సంపదలును పూర్ణశక్తులును
సకల దీర్ఘాయుష్య సంతానములను
సకల రాజ్యంబుల సకల భోగముల
సమర జయంబుల సకల కీర్తు
లమరంగ నొసఁగు మహారామ చరిత
మిదిమహాపుణ్యదమిది వేదసార
మిదిముక్తి సోపానమిది శుభోదర్క
మివ్వసుంధర భక్తినెలమితో దీని
నెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
నెవరు వ్రాయించిన నెవరు వ్రాసినను
భువిలోన వారికి పుత్ర సంపదలు
ఘనమైన కీర్తులు కరితురంగములు
మనసురంజిలజేయు మాని నీ మణులు
పరగ దీర్ఘాయుష్య భాగ్యంబు లొసగు
ధరణిలో నా చంద్రతారార్కముగను

—: శ్రీరామ చంద్రాయనమః :—

యుద్ధ కాండము

శ్రీరఘు వీరుండాశ్రిత ప్రాప్తజాతుం
డారూఢిగను సమీరాత్మజు చేత
జనక సేమంబు సకలంబు దెలిసి
మనసు రంజిల హనుమంతు దీవించి
ఆలింగనము జేసి యతనిచే నప్పు
డాలంక చొప్పెల్ల నాను పూర్విగను
విని తన మదిలోన విస్మయంబంది
దిననాథ సుతుజూచి తెరగొప్పనీవు
విశదంబుగా నేడు విజయలగ్నమున
దశముఖుపై దండు తరలింపుమనిన
సుగ్రీవు ననుమతి సొరది వానరులు
నిగ్రహానుగ్రహ నిధిరాము కెరిగి
నిరుపమా కృతిగల నీలు వెంబడిని
పరగ నార్చుచు తమ పాదఘట్టనల
ధర పెల్లగిల్ల దిక్కూటములు దుల్ల
శరధులు కలంగ నిర్జరులుల్లసిల్ల
తడయక సింహనాదములు సేయుచును
నడచిరసంఖ్యులై నానాముఖముల
హనుమంతుపై రాముండగదు మీద
ఘన పరాక్రముఁడు లక్ష్మణుఁడేగుదేర

వనచర భటులు కైవారముల్ సేయ
వనజాప్త సుతుండు కేవల భక్తినరుగ
మలయు సంధ్యాదుల మలక జూచుచును
వెలువడి వనచర వీరులతోన
కదలిని జూచి యక్కడ రాఘవుండు
విడియించె పాళ్యంబు వేడ్కతోనంత
రాముఁడేకతమున రవిజుని జూచి
యీ మహాంబుధి కపులే విధంబునను
దాటుదురిందుకు తగనుపాయంబు
పాటించి వేగ నేర్పరచు మటన్న
నాలోన రవి పశ్చిమాంబుధి గ్రుంకె
భూలోకమెల్లను పొదలె చీకటులు
వెలయు రాముని కీర్తి విలసిల్లు మాడ్కి
మలసి తూర్పున చందమామ చూపట్టె
నంత సూర్యోదయంబైన రాఘవుఁడు
సంతసంబున లేచి సౌమిత్రితోన
తడయక సాంధ్యకృత్యములను దీర్చి
కదలింతల సన్నికను గొనుచుండె
రావణుండక్కడ రాక్షసాధిపుల
రావించి యాకోతి రాయడి మీరు
కంటిరి గదుదుష్ట కపివేగబోయి
వెంటనే యా రామ విభుదెచ్చెనేని
శౌర్యంబు తప్పను గావున తగిన
కార్యమూహించి చక్కగ జెప్పుడపుడు
వినిమంత్రులాదైత్య విభుకిట్టులనిరి

దనుజేశ నీకింత దైన్యమేమిటికి
శరమర్థి నెత్తవాకైలాసగిరిని
సురుల శోధింప వాతూరుడై నీవు
నీముందరను దా నిల్వనేర్చునేరాము
డామర్త్యు వధియింప నల్పుండు చాలు
ననిబల్కి మంత్రుల నందరి జూచి
పెనగొన కినుకవిభీషణుండనియె
కారులాడెదరు పై కార్యమెంచకను
మీరొక్క మంత్రులే మీరొక్కఘనులే
పెరలెత్తకను సామభేదదానముల
సొరది శాత్రవుఁడు వశ్యుండు గాకయున్న
నామీద దండంబు నమరు మీరెట్లు
నేమైన యత్నంబు లేచి జేసితిరే
రామభద్రుని పరాక్రమ గుణంబులను
హేమగర్భునికైన నెంచంగ తరమె
మనుజ మాత్రుండని మదినెంచవలదు
దనుజాంతకుఁడు సుమ్మి దశరథాత్మజుఁడు
కనలేడా నిన్న రాఘవుదూత శౌర్య
మనిజెప్పివిని యా క్రినన్న కిట్లనియె
వినురాక్షసేశ్వర విక్రమోదార
చనటి మంత్రులమాట చెవిపెట్టవలదు
దేవిని లంకకు దెచ్చిన మొదలు
దేవ యీ పురలక్ష్మి దీనయై పొలిచె
తోచుచున్నది మహా దుర్నిమిత్తంబు
లే చందమున జూడనిది బుద్ధిగాదు

జనకజ గొంపోయి సరగున రామ
జనపాలమణికిచ్చి శరణంబు జొరుము
నీవంశ గరిమెను నీ జీవములను
నీవారినెల్లను నీవు రక్షింపు
మని చిలుకకు జెప్పి ముమ్మారు
చనబుద్ధి యా విభీషణుఁడు చెప్పినను
విని రావణుఁడు కోప వివశుఁడై జూచి
తన తమ్ముఁడనకను తన్నె తన్నుటయు
నా విభీషణుఁడు శోకాక్రాంతుడగుచు
వేవేగ రాక్షస విభునికి మ్రొక్కి
రావణా విను నీవు రాముబాణాగ్ని
కావరంబున గంగ గ్రాఁగెడు నాడు
తలచుము నా బుద్ధి తలఁపున నన్ను
తలఁచు మటంచును తరలయా క్షణమె
తన మంత్రివరులతో తగ విభీషణుఁడు
వినువీధిరాఁగ భావించి వానరులు
సమరసన్నద్ధులై చనుదేర జూచి
సముచితంబుగ విభీషణుండిట్టులనియె
రావణానుజుఁడనే రహి విభీషణుఁడ
వేవేగ శ్రీరామ విభునికి సీత
నిమ్మన్న దశకంఠుండెలమి కోపించి
పొమ్మన్న వచ్చితి భూనాథకడకు
ఘాతకుండనుగాను కపటినిగాను
భీతుఁడై వచ్చి విభీషణుండనుచు
శరణాగత త్రాణత సిద్ధాత్మతోన

కరుణించి తెలుపుఁడీ కపులార యనుచు
నామాట సుగ్రీవుండాలించి వేగ
రామునితో చెప్ప రఘురాముఁడనియె
నా విభీషణుండైన యర్కజ వినుము
రావణుఁడైన గర్వము దక్కివచ్చి
శరణన్న రక్షింతు సంశయంబెల్ల
ధర నివి క్షత్రియ ధర్మంబు సుమ్మి
యభయ మిచ్చితి నొందుసాత్మ నెంచకుమి
నభయ చిత్తుని విభీషణు తెమ్మటన్న
విని భాను తనయుఁడు విస్మయంబంది
చని కూర్మితో విభీషణు తోడితెచ్చి
ప్రేమతో శ్రీరాము భేటి సేయింప
నా మహాత్ముడు రాము కతభక్తి మ్రొక్కి
పరమాత్మ శ్రీవత్స పద్మపత్రాక్ష
కరుణించి నను ప్రేమగావవే రామ
శరణాగత త్రాణ చాప ప్రవీణ
కరుణించి నను ప్రేమకావవే రామ
చిరకీర్తిలోల కౌశిక యాజ్ఞపాల
కరుణించినను ప్రేమకావవే రామ
హరి యహల్యా ప్రఖాహర జగద్రూప
కరుణించినను బ్రోచి కావవేరామ
హరచాప భంగ మోహన సుందరాంగ
కరుణించి నను ప్రేమ కావవేరామ
ధరణీ సుతాధీశ తపన సంకాశ
కరుణించి నను ప్రేమ కావవేరామ

పరశురామా ఓల హంసశీల
కరుణించి నను ప్రేమ కావవేరామ
ఖరదూషణాది రాక్షస సంవిదార
కరుణించి నను ప్రేమ కావవేరామ
పర సద్గుణోదార వాలి సంహార
కరుణించి నను ప్రేమ కావవేరామ
యని సన్నుతులు సేయు నా విభీషణుని
తన దయాదృష్టిచే తనియంగజేసి
దనుజేశునికి నీవు తమ్ముడుగావు
తనకు తమ్ముడు నీవు తథ్యమ్మునమ్మి
యని జెప్పి యతనిచే మరి మర్మమెల్ల
పనువడిగా రామభద్రుండు దెలిసి
యా విభీషణునికి నద్ది తీరమున
భావించి లంకకు పట్టంబుగట్టి
కడలిని ప్రార్థించి గర్వించిమించు
కడలిని శరముల గావించి పిదప
జాతిగా నలునిచే బహుశుభప్రకర
హేతువశర్వించు నింద్రాది ధూమ
కేతువ గీర్వాణ కీర్తిత పుణ్య
సేతువ గట్టి ప్రవిత్ర వైఖరిని
జూచు వానరులు మెచ్చుచు మస్తకముల
నుంచు వానరులు నైయ్యువధితో దుముకి
యుండు వానరులెత్తి యలమి జంతువుల
యుండు వానరులు నిమ్ముల సేతు వీథి
బాడు వానరులును బట్టు వానరులు

సై రాము ముందరనాడు చూఁపగను
శ్రీరాముఁడన శ్రీ చెలువుగ చర సేనలు గొల్వ
తోరమైనట్టి సేతువ మీఁదఁబోయి
యదరక యీసువై్రి చంగటను
విడియించి పాళ్యంబు వేడ్కనందుండె
చారులచే రాము జననాథురాక
యా రావణుఁడు విని యాత్మ ఛిత్తిల్లి
శుకసారణుల పంప సౌరదియైవారు
సకల వానరవీర సైన్యంబు జూచి
వచ్చి చెప్పినను రావణుండాత్మలోన
నచ్చెరువొంది మహాసౌధ మప్పు
డెక్కి వానరసైన్యమీక్షించి బెదరి
సుక్కి యాసారణ శుకుల కిట్లనియె
నివ్వేటిల్లెడి కపి నివహంబులోన
నెవ్వండు సేనాని యెవ్వడు శూరు
డెవ్వడు రాముని కిష్టుడైయుండు
నెవ్వని ప్రాపున నీసేన నడుచు
నెవ్వడు లక్ష్మణుండు రాము
డెవ్వడు సుగ్రీవు డెవ్వడంగదుండు
మీరు నెర్వెర నెమ్మిగ దెల్పుఁడనిన
సారణుండపుడు రాక్షసనాథు కనియె
గురుతర కపినాయకు తల్లక్షగొల్వ
తరుచర సేనముందర నున్నవాఁడు
పరమ దుర్జయుఁడల్ల పావకసుతుఁడు
పరసైన్య నాథుఁడు వాఁడు నీలుఁడు

గరిమతో శతబృంద కపులు సేవింప
చురుకుచూపుల లంక చూచుచున్నాడు
వాలికంటెను దుర్వార విక్రముడు
వాలి నందనుండుల్ల కాతంగదుండు
ఘన బలాఢ్యుడు విశ్వకర్మ నందనుఁడు
పనువడి సేతువు బంధించినాఁడు
నగచర శతకోటి నాధుడైనాఁడు
నగధైర్యుఁడాతండు నళుడు లంకేశ
పరమేష్ఠి తనయుండు భల్లూక విభుఁడు
వరసనాతదు జాంబవంతుడు దేవ
వాఁడు గవాక్షుండు వాఁడు గజుండు
వాఁడుపో ద్వివిధుండు వాఁడు మైదుండు
వాఁడెపో శతవలి వాఁడె సంపాతి
వాఁడె ధూమ్రాదుడు జాంబవంతు తమ్ముండు
వాడింద్ర జానుండు వాఁడెపో హరుఁడు
వాఁడెపో క్రథనుండు వాఁడు తారుండు
వాఁడు కేసరియల్ల వాఁడె సుముఖుఁడు
వాఁడు సుషేణుండు వాఁడు విముఖుఁడు
జలనిధి లంఘించి జానకి గాంచి
ప్రోలుచు లంకాపురి పొరిగొన్న శూరు
డా వాయు తనయుండు హనుమంతుడితడు
నీవు నెరుంగుడు నిర్జరారాతి
కామరూపులు ధీరఘన తర శౌర్యు
లీమంద కపికులు లెన్నంగ తరమె
అని సారణుఁడు దెల్ప నా శుకుండనియె

వినుదేవ రఘురాము విక్రమ స్ఫురణ
సిలమెప్పము పోలు నెమ్మేని వాఁడు
శూలిపోలికె జటాజూటంబు వాఁడు
నిండు చందురువంటి నెమ్మోము వాఁడు
పుండరీకాక్షుండద్భుత వరాక్రముడు
కరుణా సముద్రుండు కమలా ప్రకులుఁడు
పరశరణాగత వజ్రపంజరుండు
భూమిజాక్షి చకోర పూర్ణచంద్రుండు
రామాభిరాముఁడు రాముఁడా ఘనుఁడు
ఆ రాము చేరువ సతిభక్తి నిలిచి
సీరుఁడై శరములు విల్లు చేబూని
వేమారులంక భావింపుచున్నాడు
సౌమిత్రి యాతడు స్వర్ణవర్ణుండు
గట్టిగా రఘురాము కారుణ్యారామ
పట్టాభిషిక్తుఁడై పరఁగుచున్నాఁడు
మనుజేశ్వరునికి నీ మర్మముల్ జెప్పి
చనువున మను విభీషణుండాతండధిప
ఆ రాముతోన మంత్రాలోచనముల
కోరి సేయుచు చెంత కూర్చున్నవాఁడు
వన చర ధీశుండు వాలి సోదరుఁడు
ఘన హేమమాలి కాకలితుఁడా రాముండు
యా రామచంద్రుని చేరి యా కిష్కింధ చేకొన్నవాడు
శూరత విలసిల్లు సుగ్రీవుడతఁడు
యీతని సైన్యంబు లెన్నంగ తరమె
ధాతకునైనను దనుజాధినాధ

యని విని వారుల ననిచి లంకేశుఁ
డానరంగ నొంటి విద్యుజ్జిహ్వు బిలిచి
రామాధి ధనువు శిరంబు పోలికను
నీ మాయనొక్కటి నిర్మింపుమనుఁడు
వాఁడట్లు నిర్మింపవాని కొండాడి
పొండిమీవని తేగి భూపుత్రి జూచి
రా కెందు ముఖియింక రామునియాశ
నీకేల నీపతి నిదురింపురుండ
నతని మస్తకము ప్రహస్తుండు కూల్చి
వితతంబుగా తలవిలుదెచ్చి యిచ్చె
ననుఁడు విద్యుజ్జిహ్వుండా చాపశిరము
లసుగ్రీవాద్దటు వైచి యరిగె నవ్వుడును నా
శిరము చాపము జూచి సీత మూర్ఛిల్లె
నరిగె రావణుండంత ననుహొంచ సభకు
మరల నా విలుతల మాయమై చనియె
సరమ మూర్ఛనుదెల్పి ఆనకజ కనియె
ఓరామ! నీకింత యలుక నేమిటికి?
యా రావణుని మాయయని నిశ్చయింపు
శ్రీ రాఘవుని యా ర్తి జెందునే యనుచు
గారవించగ సీత కరుణతో నుండె
నంత వానర ఘోషమాలించి మదిని
చింతించి చింతల చివికి రావణుఁడు
తొడరి ప్రహస్తుని తూర్పు వాకిటికి
కదిమి దైత్యుల గూర్చి కాపుండ బనిచె
దక్షిణంబున మహోదర మహాపార్శ్వ

లక్ష్మణు బలయుతులైయుండ బనిచె
వలగొని పడమటి వాకిటియందు
చెలువుమీరగ నింద్రజిత్తును బనిచె
దనుజుల గూడి యుత్తరపు వాకిటికి
జనుఁడని పనిచెను సారణశుకుల
పుర మధ్యముననుండ పుత్తెంచెనప్పు
డరి భీకరుండగు నా విరూపాక్షుఁ
డంత రాముఁడు సువేలాద్రిపై నెక్కి
యింతగా లంకను వీక్షింపుచుండ
వన చరార్భకులు భూవలయంబు నిండ
విని పంక్తికంఠుడు విభవంబుతోన
గోపురంబున వచ్చి కూర్చున్న జూచి
భూపాలుండప్పుడద్భుతమంది పలికె
వినుము విభీషణ వీఁడెవ్వడనిన
తనయన్న యీతఁడు దశకంఠుడనుడు
తామరసాప్త సందనుండంత చూచి
రామునికిని మ్రొక్కి రావణుపైని
కుప్పించి దాటి నెక్కొన్న కోపమున
నప్పంక్తి కంధరునరరంట మొత్తి
తనపేరు చాటి యాతని కిరీటములు
పనుపడితన్ని దోర్బల శక్తిమెరయ
రావణుండా కపి రాజును బట్టి
వావిరి గదకొని వక్షంబు పొడువ
కడగి వారిద్దరు కంతుక ద్వయము
పడువున కంఠీరవముల చందమున

కలయునంగంబులు లేకంబుగా పెనగ
సొలసి వెంబడి రాక్షసుఁడు మాయలన్న
కని వానరేంద్రుండు గ్రక్కున నెగసి
చని రామునికిని మ్రొక్క జననాథుఁడంత
యాలింగనముజేసి యతని కొండాడె
యా సులోచన యాసువేలాద్రిని దిగ్గి
వనచరావళితోన వచ్చి రాఘవుఁడు
దనరంగ దిగ్గె నుత్తరపు వాకిటను
వలిముఖులను గూడి వచ్చి నీలుండు
వలనొప్పదిగ్గె పూర్వ ద్వారమునను
తడయక దక్షిణద్వార మంగదుఁడు
కడువడి బంధించ కపులను గూడి
గురికొని పడమటి కోట వాకిటను
హరుల తోడుతగూడి హనుమంతుడుండె
పది యోజనంబుల పరువున నిట్లు
పరలక వర్తించె వానరసేన
యప్పుడు రఘురాముఁడంగదు బిలిచి
తప్పక నీవేగి దశకంఠుతోన
నికనైన జనకజ నిమ్మని బలుకు
సకల బాంధవులతో చనవలదనుము
కాదేని శూరుఁడై కదనంబు సేయ
నా దటరమ్మని యతనితో దెలుపు
మన మ్రొక్కి యంగదుండప్పుడె కదలి
దనుజనాథుని సభాస్థలి నిల్వఁజూచి
ఘనకుండు క్రమ్మర నేతెంచె ననుచు

దనుజులారనిబట్టి దట్టింపబోవ
వారి వారించి రావణుండు భావించి
తారాత్మజుని జూచి తగనిట్టులనియె
నెవ్వని తనయుండ వెవ్వని బంట
నెవ్వంక నీవు పేరెరిగింపు మనుడు
ఓరి రావణ! తోకనాగి నిన్నుగట్టి
వారిధి ముంచిన వాలినందనుండ
నీ కొవ్వు పోలియించి నిను చెరగొన్న
యా కార్తవీర్యుని నణచె భార్గవుడు
నట్టి భార్గవ రాము ననిలోన లీల
పట్టి గెల్చిన రామభద్రుని బంట
నంగదుండను నీకు ననుపువచ్చింతు
నింగితజ్ఞుడవేని హితవుగా గొనుము
శ్రీరామునికి నీవు సీత నొసగి
నీ రాజ్యమెల్లను నీవు రక్షింపు
చెడు బుద్ధిచే నీవు సీతనీకున్న
కదగి యుద్ధమునకై కదలుమీక్షణమె
నీవు రాకున్నను నీదు జీవములు
నా వానరేంద్రులు హరియింతురని నవ్వ
దన విని దశకంఠుడతని బాధింప
దనుజుల బంచిన తారానుతుండు
తనుబట్టి బాధింప దైత్యులనెల్ల
వినువీధి గొంపోయి విదలించివేచి
రాము సన్నిధికేగి రయమున మ్రొక్క
రాముడంగదునిపై గాగిల్లుచుండె

నంతట చాలించి యా సభకేగ
డక్షత[?]పురంబున కరిగె రావణుండు
రాముఁడంతట కపిరాజును జూచి
భామసించక నీవు తగలంక లగ్గ
పట్టింపుమన విని భానుజుందనుప
పట్టల్కతోడుత కపులెల్లగూడి
వికవిగా వాలముల్ విసిరి యాడుచును
తరువులు గిరులు నుద్దతి చేతబూని
యగ్గలంబున వచ్చి యాలంక కోట
లగ్గబెట్టిరి కొందలము దైత్యులంద
నీరీతి కోటల నెక్కి వానరులు
వీర నాదములతో వెదలి రాక్షసులు
శూలంబులను గ్రుమ్మి సురియల పొడిచి
కాల దండోద్దండ గదలను మోది
భిండి వాలములచే పిండిగా కొట్టి
దండించి కపులను తరిమిన పోక
కపులు కోపించి రాక్షసులపై కదిసి
విపరీత నఖముల విదళించి చించి
తరువుల మొత్తి భూధరముల నడచి
పురిగొని పోరాడ భువనముల్ వణకె
శరధులు కలంగె భూతలము కంపించె
తెరలి భూనభములు కెందూళిగమ్మె
నప్పుడు రావణుండఖిల రాక్షసుల
రప్పించియు చించి రణముకై బనుప
వారణంబుల నెక్కి వాజులనెక్కి

దారుణంబైన గార్దభముల నెక్కి
యతులితంబు కనక శతాంగంబు లెక్కి
ప్రతిలేని శౌర్య సంపదలను మెరసి
భేరీ మృదంగాది భీమనాదములు
వీర దైతేయుల వీర నాదములు
భూనభోంతరములద్భుతముగానింగ
దానవుల్ కపుల నుద్ధతిదాక జూచి
కదఁగి దైత్యుల తాకె కపిసైన్యమపుడు
తరయక ద్వంద్వయుద్ధంబయ్యెనందు
కడిమియై తాకెనంగదు నింద్రజిత్తు
జడియ సంపాతి ప్రజంఘుండు తాకె
ననుపమ విక్రముండతి కాయుఁడంత
వినతుని రమ్మని వెసతాకి పోర్చి
కదఁగి వాని రథంబు కదపెంగదుఁడు
సారె ప్రజంఘుఁడు సంపాతి నదచె
వారక సంపాతి వాని వధియించె
వినతరువుల తాకె వెసనతి కాయుఁ
డని వారు లిద్దరు నతని నొప్పించి
రా సుషేణుని దాకె నటుమహోదరుఁడు
నా సుషేణుండు గూల్చె నా మహోదరుని
మకరాక్షు నెదతాకె మహిజాంబవంతు
నాకట విద్యుజ్జిహ్వుండాగి శతావలిని
కలయ విక్రమ ధనుగజుఁడు వధియించె
తొలఁగక కుంభుండు ధూమ్రు మార్కొనియె
తిరిగె గవాక్షుపై దేవాంతకుండు

శరభుని త్రిశిరుండు చలమున కదిసె
అల వనసునిపై నరాంతకుండలిగె
కలయంగ కుముదుండకంపను దాకి
కేసరిపైనచ్చెకి నిశిధూమ్రుండు
యీ సునతుకు దాకె నిలవేగదర్శి
అలగంధమాదనుండా మహాపార్శ్వ
నలుదాఁకె తపనుడున్మత్త జంబుమాలి
హనుమంతు దాఁకిన నతడు బంధించె
ననిదాఁకె మిత్రఘ్నుడా విభీషణుని
యా రవిజుండు ప్రహస్తుని నుంచె
పోరిమైందుతు వజ్రముష్టిని గూల్చె
యశని ప్రభుతువి గూల్చెనా ద్వివిదుడు
అశని తుల్యానికుంభుండా నీలు కవిసె
చని విరూపాక్షుండు సౌమిత్రిదాఁక
దనుజుని శరముల దట్టించ నతఁడు
రాముపై ను ప్తమ్కు రశ్మి సేతుమట
నా మేయినాగ్ని కోపాగ్ని సేతువులు
చలమున వెనదాక జననాధుఁడలిగి
నలుగురి నిలగూల్చె నాల్గు బాణముల
ఆ త్తరి భంగంబులైన చాపములు
తుత్తుము రైనట్టి తోమరంబులును
విరిగిన రథములు వెసబారు హరులు
కరిఖండలైనట్టి కరి శిరంబులును
కోర జీవముల దన్నుకొనెటి దైత్యులును
పౌరలు సారథులు వాపోమయోధులును

కలిగి భయంకరా కారమై యొప్పె
కలితరక్తౌఘ సంగర భూమి బాద
యంత నక్కడు పశ్చిమాంబుధి గ్రుంకె
వింతగా చీకట్లు విరిసె దిక్కులను
తమ వేగాంగనుద్దండ రాక్షసులు
గమనించి కపులతో కయ్యంబు సేయ
పడి శుకసారణ వజ్రదంష్ట్రిలును
తదయక నా మహోదర మహాపార్శ్వ
రా మహాకాయుఁడత్యంత బాణముల
రాముని నొప్పింప రాఘవుండలిగి
యనలాస్త్రమున తను చిత్తమునణచి
యనుపొంద శరణుల వారు సంధించి
యార్థురి దైత్యుల నగరంట న్యాయ
నార్థురినిల్వక నటపారిరండు
కలదైత్యులెల్ల రాఘవు బాణవహ్ని
శలభంబులై పడి సంసిరంరటను
అవని నంగదుడిట్లు సరదంబు గూల్చ
నవ పర్వతాలకు వేగజని యింద్రజిత్తు
నవిరళ బలశాలి యా యింద్రజిత్తు
చెత్సర రాక్షస సేనలగూడి
వచ్చి యదృశ్యుఁడై నడిచివినుండి
మసలక రామ లక్ష్మణులపై వేయ
నస్త్రశకాండంబు లందందనిచ్చి
వానరావళినంప వానలోసొచ్చి
పూనియార్చగఁజూచి పొదలి లక్ష్మణుఁడు

కనుగొంటివే రామ కపటరాక్షసుఁడు
వనచర సేనవాఁరిగా గూల్చె
మొనసినే బ్రహ్మాస్త్రమున వీనిద్రుంతు
ననవిని రఘురాముఁకను జన్మఁజూచి
చనునె యొక్కరునికై సమయింప జగము
మునము రాజధర్మము జూడ వేమి
వెరచిదాగినవాని వెన్నిచ్చువాని
శరణు చొచ్చినవాని చనిమ్రొక్కువాని
కదనంబుతో పూరి కరచినవాని
వదలియాయుధముల వనరెడువాని
తలజూపకనునని డాఁగినవాని
ఎలమితోడుత పుట్టలెక్కడివాని
నిద్రలోయెదువాని నిర్జింప తగదు
భద్రంబుగోరు భూపలికి సౌమిత్రి
వనచరులను వీని వధియింప పంపు
మన సుమిత్రా పుత్రుఁడాగ్రహించెనగ
పరభయంకరుండగు పనకేసరిని
శరభుని నిషధుని సన్నాదుగజుని
వరుసనీలుని జాంబవంతుని బసువ
వానరపతులు పర్వత మహీజముల
పూనియప్పుడు నభంబునకు చిట్టెగయ
నా రావణాత్మజుండలిగి బాణముల
వారించి పడవైచి వసుధపై కపుల
బంధురంబుగ లోక బాంధవాన్వయుల
బంధించదనటు నాగపాశ సంతతుల

తపసీశులపుడు సీతాహి పాశముల
వివశులై యున్నంత వీక్షించి నగుచు
చనియింద్రజిత్తు రాక్షసలోకపతికి
వినిపించ తనగల్పు వివరంబుగాను
తనయుని కొండాడి దశకంఠుడంత
జనకజకీమాట చక్కగా దెల్పు
డని రాక్షసస్త్రీలనంప వారరిగి
తిన్నగా హితవుదెల్ప భూపుత్రి
విన్నంత ధృతిమాలి విలపింప దొణగె
కటకటా రామనీ కార్ముఖ విద్య
లెటబోయె నీదైర్యమెటు బోయెనేడు
సకల లక్షణ బల సంపన్నుడయ్యు
నొకదైత్యుచే నిట్ల నొందాట తగవె
సౌభాగ్యవతి యంద్రు జనములునన్ను
నా భాగ్యమిట్లయ్యె నాథయేమందు
హానాథ! హావీర! హారామయనుచు
జానకి శోకింప సదయయై త్రిజట
ఓదేవి! నీకింత నలుక నేమిటికి
యాదయాంబుధి రాముడను జన్మతోన
నున్నాడు సుఖముగా నోయమ్మ జూడు
నన్ను వీక్షింపుము నామాట నమ్ము
కాదేని యీ పుష్పకంబేల మోచు
రారాత్రి నీకని రమణినూరార్చి
సుందరి త్రిజట యశోకవనంబు
నందు క్రమ్మరదెచ్చి యవనిజనుంచె

శ్రీరాముడట మున్ను చెలువొప్పదెలిసి
వీరుని సౌమిత్రి వెరగంది గాని
చూడు నా తమ్ముని సుగ్రీవ నేడు
పొడి·దప్పిటువలె పడియున్నవాఁడు
నితని బాసిన వెన్కఁ నీ జీవమేల
ప్రతిలేని జయమేల భామినియేల
కట కటాద్రియ్యారు కాంతలు వత్తు
రిటువంటి తమ్ముని నేనెందు కందు
పురమునకేనొంటి బోవుదునెట్లు
భరత శత్రుఘ్నులు పరఁగ తల్లులును
సౌమిత్రియేదన్న సన్నిధునుండి
యేమందు వారలకేమి జెప్పుదును
యీతఁడు నా జీవమిత్రుఁడు నా బంధు
వీతనితో గూడ వేవేగువాఁడ
సరుగుము కిష్కింధకర్కాజు నీవు
తరుచరులను గూడి తాసుసించకను
యన విని సుగ్రీవుఁడా రాము జూచి
జననాథ నీవిట్లు చలియింప తగునె
తొడరి నొక్కొక్క వేళతోచు నాపదలు
విడుతురే ధైర్యంబు విశ్వలోకేశ
యనిపల్కి రవిసూనుడంగదు బిలిచి
తనయ నీవింక నీ దశరథాత్మజుల
కొని బొమ్ము కిష్కింధకును నేను వేగ
తన యాప్తమిత్ర బాంధవులతో గూడ
రావణు పరిమార్చి రయమున లంక

నీవార్థిలోపల నేర్పుగముంచి
వానరాధిపులతో వలనొప్పకేసు
జానకి కొనివత్తు జననాథు కడకు
ననుఁడు విభీషణుండా రాము జూచి
తనమది శోకించె ధైర్యంబు వదిలి
యదరని దుఃఖంబు లందంద పొదల
సుడిగొని కపులెల్ల శోకించి రంత
నా సుషేణుఁడు వచ్చి యక్కడఁ జూచి
వాసి దప్పిటువలె వగచుట తగవె
హనుమంతు నంపించి యౌషధశైల
మనువొంద దెప్పించు మనుచుండె నపుడు
యారూఢమగు సమృతాబ్ధి యుత్తరపు
తీరంబు నందుండి దిగ్గనలేచి
రెండు రెక్కలతోన రేగి పైనుండి
కొంత చందంబున ఘోయని యార్చి
తరుచుగా నింతి వతత్ర వాయువులు
గిరుల వృక్షముల మిక్కిలి పెల్లగింప
ఘనుకోటి ప్రభా భాసురుఁడగుచు
నైన తేయుఁడు రాగవనచరుల్ జూచి
వెరగొందుచుండనా వినతాతనూజుఁ
దరుదేరి నృపతుల నందంద జూచి
సురుగు రెక్కల చేత మేనులు నిమిరి
యురగపాశమ్ముల నెరగి విదారించి
యీ నాగపాశమ్ములిటు మిమ్ము బాసె
భానహాధముడగు దశకంఠు ద్రుంచి

ధరణీశ గానినయోధ్యకు బొమ్మురామ
సరసతనే నీకు సఖుఁడనై యుందు
ననిచెప్పి పక్షీంద్రుడమృతాబ్ధి కరిగె
జననాథులంత సుత్సాహులై యుండి
రా మహా వానరులానందమునను
రామ లక్ష్మణులకు రహిమ్రొక్కిరంత
శంకింపకను కపి సైన్యంబు లెల్ల
లంకా పురంబుగ లంగసార్వంగ
నంత సూర్యోదయంబైనను జూచి
వింతగా రాముని వృత్తాంత మరసి
దారులు వేల్ప రాక్షస విభుండలిగి
ఘోరికై ధూమ్రాక్షు పొమ్మన్న వాఁడు
భేరులు శంఖముల్ పృథుమృదంగములు
భూరిఘోషమ్ముల భోరున మొరయ
నుదయార్క సంకాశ మొక రథంబెక్కి
పదిలుండై యేతెంచి బలముల తోన
వానర సేనలవడి గూల్చుచుండ
దానరుట్ గారగ వాయునందనుఁడు
కాలాగ్నిరుద్రుఁడై గదిమివాఁడేయు
బాణములను ద్రుంచి పడిగొల్పి రథము
దూ సాన్ర వృక్షములతో నద్రిపై వైచి
ధూమ్రాక్షు శిరము నిర్ధూమంబు చేసె
నా వార్త విని రాక్షసాధిపు డలిగి
కావరంబుదనర నకంపను బిలిచి
దానికి పొమ్మన్న వాడరథంబు నెక్కి

ధనుజులతోఁడ నుద్ధతి నేఁగుదెంచి
కపి సైన్యముల సాయకముల నొప్పించి
విపరీతుఁడై రాగ వీక్షించి కపులు
తరులను గిరులను దనుజ సైన్యముల
పరువడి నొప్పింప పవన నందనుని
యా యకంపనుఁడు సూయ శరముల ముంప
వాయు పుత్రుండొక్క వర వృక్షమునను
కంపింప దనుజుల కంపను బట్టి
చంపు వానర సేన సన్నుతింపగను
పరులచే నకంపనుఁడు కూలుటయు
పరితాపమున విని పంక్తి కంధరుఁడు
నరుల వానరుల మిన్నక ద్రుంచు మనుచు
కరమర్థి నా మహాకాయుని బనుప
నా రాక్షసుండు శతాంగంబు నెక్కి
దారుణా కృతితోన దక్షిణ ద్వార
మునరాగ దైత్యులు మొనసి వానరుల
మొనలుదీరిన బల్లెముల గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి
కరవాలముల నొంచి గదలచి సదచి
సురియలనాడించి శూలాల బొడిచి
పరిఘల విదిరించి పట్టె సప్రాస
శరపరంపరలేసి చక్రముల్ వైచి
కడువడి నొప్పింప కపులు కోపించి
విడువక నా దైత్య వీరపుంగవుల
మోకాళ్ళ పొడిచి నిమ్ముల పదల్గకరచి
తోకలను చుట్టి గొంతుల నురిబెట్టి

గదిమి గోళ్ళనుచించి రథకాళ్ళదంచి
గదిసిట్లు రాక్షసుల్ కపులు పోరాడ
సంగదుపైని మహాకాయుండవుడు
పొంగుచురాగ నప్పుడు పేర్చి యార్చి
వానర ప్రముఖులు వైచి శైలముల
వాని మంత్రులనెల్ల వధియించి రంత
అంగదునవుడు మహానాధుండె విరి
సంగతిగా మూడు శరముల నేయ
అతుల కోప స్ఫూర్తినంగదు డంత
ఆతని శతాంగంబునవనిపై కూల
పట్టి భూధరముపై పడవైచి కుమ్ము
మెట్టిగుద్దులురుకంగ మెదద్రుంచివైచి
తమ్ముడు కూలనుద్దండ కోపమున
నా మహాకాయుండయ్యంగదు పైని
తోలించి రథము తోడ్తాన బాణములు
కీలించి యంగదు కేరి యిట్లనియె
వోరి వానర వినకొని నీ మీద
నా రాచముల కొట్టనాయంటె తనదు
శివుని చాపము ద్రుంచి సీతచేకొన్న
యవనీశుడైగాని యమ్ముని విడువ
పరశురాముని భంగపరచిన యట్టి
హరి శౌర్యుపైగాని యమ్ము నే విడువ
వీరుడై యాఖరుని దలచినట్టి
యా రాజుపైగాని యమ్ము నే విడువ
యావాలి నొక కోలనని గూల్చినట్టి

యా పేరుపైగాని యమ్మునే విడువ
తూరివార్ధిని యందు సేతువు గట్టినట్టి
యా రామునిపైని యమ్మునే నిడువ
భుజబల స్ఫూర్తిని పొదలి లీలగను
రజతాద్రి యెత్తిన రావణుసుతుఁడ
తుది నేను యింద్రజిత్తునకు తమ్ముఁడను
యిదె మహాకాయుండ నే తెచ్చినాఁడ
నని బల్కి పేర్చు మహాకాయు జూచి
వసువడి సుత్రామ పౌత్రుఁడిట్లనియె
వోరి మహాకాయ వోరి దురాత్మ
యీరీతి బీరంబులేల నాడెదవు
మీ తండ్రి గిరియెత్తి మెరసె మాతండ్రి
మీతండ్రి నెత్తి నెమ్మిగ వార్ధిముంచె
నీలావు పొలియనే నిను ముంతుననుచు
వాలి నందనుండు దుర్వారుఁడై పేర్చి
పరఁగు రాక్షసునిపై పర్వతం బేసె
కరపరంపరల రాక్షసుండది గూల్చె
నారసి తేరుపై నంగదుండురికి
పోరి సారధితోన పొడిపొడిజేసె
దనుజుండంగదుఁడును తలపడి యపుడు
దనరుచు మల్లయుద్ధము సేయుచుండ
కరముల నురముల కాళ్లను వేళ్ల
సరి సరిపోరి రాక్షసు రొమ్ముద్రొక్కి
యడుగుల పడదన్ని యమ్మహాకాయు
మెడనుల్మి తలద్రెంచి మిన్నంటవైచె

హత శేషులంత మహాకాయు పాటు
వితతంబుగా విన్నవింప కోపించి
యా రావణుఁడు ప్రహస్తుని బిల్చి
యా రాముపైనంప నా ప్రహస్తుండు
రావణ వినుము శ్రీరాముని మీద
నీవు పొమ్మన్నను నే నిల్వరాదు
చనుపున బుద్ధులు సచివులు జెప్ప
వినవైతివికనైన విభుసీత రామ
జననాథునికి నిమ్ము సంధిగావింపు
మని జెప్పి పీడ్కొని యా మంత్రివరుఁడు
నతి జయప్రదమైన యరదంబు నెక్కి
చతురంగ బలముల సంఖ్యలు గొలువ
కాలాంతకుని రీతి కార్ముకంబంది
వాలమ్ము సంధించివచ్చిన జూచి
వనచరులెల్లను వడిబారుచుండ
జననాథుఁడా విభీషణుని కిట్లనియె
తేజంబు బలమును దీప్తశౌర్యంబు
రాజిల్లుచున్న యీ రాక్షసవరుని
పేరేమియన్న విభీషణుండనియె
నా రావణునికి వీఁడాప్తుండు దేవ
కలిగిన సైన్య సంఘములకు నెల్ల
దళవాయి యీతని దళములతోన
మూడవ పాలిందు మొనసియేతెంచె
వాఁడె వీరుఁడు రావణుని మాతులుండు
తపన కులేశ యీ దైత్యునితోన

కపినాధులకు లెస్స కయ్యంబు కలుఁగ
నని చెప్పుచుండఁగ నగచరులెల్ల
దనుజ సైన్యముల నుద్ధతి తాకితాకి
కొండలుపై వైచి ఘోయని యార్చి
చండ భూజమ్ముల చరియంగ మొత్తి
పొరపైన నఖముల నురములచించి
విరివిగా తోకల విసరి యాదగను
కపుల రాక్షసులు రాక్షసులను కపులు
కుపితులై పోరనెకొన్న కోపమున
ద్వివిదుండు కుధరంబు తెరగొప్పవైచి
అవిరళ శక్తిన కాంతకు గూల్చె
ననిలోన యశకుంభహనుమ కీటణచె
మునుగొని యొక వటంబున తారుఁదతిగి
వదలక గిరి జాంబవంతుండు బూని
యదరంట వైచి మహానాధునణచె
తరమి దుర్ముఖుండొక్క తరువెత్తి దివిజు
లరువొంద వధియించె నా సమున్నతుని
తనమంత్రు లిటువలె ధరణిపైబడిన
కనలి ప్రహస్తుండు కాలాగ్నిమాడ్కి
దాక్కొక్క శరమున నొకలక్ష కోటి
తక్కిన కపుల విదారించి వైవ
నిలునిలుమని వచ్చి నీలుఁడావేళ
చలమున నొక్క వృక్షము పెల్లగించి
తెరలి ప్రహస్తుని తేరుపై దాకి
హూరాట సౌరదినెత్తి యదరంట మొత్తి

యదరించి యార్చిన యా ప్రహస్తుండు
గదగౌని సీలు సక్షంబున బొడిచె
బొడిచిన మూర్చిల్లి భూమిపైవాలి
తడయక తెలిసి యుద్ధతి నీలుఁడంత
బొదవైన యొక మహా భూధరంబెత్తి
తొడబడి యా ప్రహస్తునిమీద వైచె
వైచిన నెత్తురుల్ వాత గ్రమ్మగను
కొంచకూ తలు గూసి కూలె భూస్థలిని
నీలుండ వ్వడు రాఘవునికి మ్రొక్కి
నాలింగనము జేసె సతని రాఘవుఁడు
చెదిరిన రాక్షససుత శ్రీసుంబులోయి
తుదిముట్టి యా ప్రహస్తుని పాటుచెప్ప
వెరచి మంత్రులజూచి వెరవొప్ప బలికె
గరిగౌని తలపులు కొనసాగదయ్యె
దూరమున కేగు దైత్యుఁడొక్కడైన
మరలిరాడిది యేమి మాయయో యెరుగ
నీచ వానరులట్లు నిఖిల దానవుల
నేచినప్పుడె జూచ యిది కాలకీడు
తొడబడి యొకపని తొడగంగరాదు
తొడిగి పిడిన బహు దుష్కీర్తి గాన
చని నేను రామలక్ష్మణుల వానరుల
ననిలోన వధియించి యవనిజతోన
ననుభవింతును సౌఖ్యమనుమానమేల
ఘన చాపసాయక కలితమౌ రథము
తెరగొప్ప తెమ్మన్న తెచ్చిరంతటను

సురులు గంధర్వులు జూచి భీతిల్ల
దశముఖుంతప్పుడు తన రథంబెక్కి
విశదంబుగా పది విండ్లు చేబూని
పటుతర నిస్సాణ ఢాంకారములును
పటహ భేరీ శంఖ భయద ఘోషములు
హస్తిబృంహితములు నశ్వఘోషలును
ప్రస్తుత పాదక ప్రకర నాదములు
కమనీయ రథనేమి ఘర్ఘర ధ్వనులు
సమితంబులగుచు బ్రహ్మాండములునింప
తన రనయుండు రామ ధరణీశుజేరె
తనమీద దండెత్తి తరలి నాదనుచు
పనుపడి దాగిన పగటి కెందూళి
కనుబడదాయను కమల బాంధవుడు
వికృత రూపంబులు వికృత నేత్రములు
వికృత వక్త్రంబులు వికృత గాత్రములు
కలిగి భీకరులు రాక్షసులేగుదేర
జలధులు కలఁగ దిక్చక్రంబు పగల
తదయక సప్పుడుత్తర వాకిటను
వెడలిన రాక్షస విభుని వీక్షించి
భావించి భావించి పలుమారు మెచ్చి
యా విభీషణునితోన ననియె రాఘవుడు
యీ వచ్చు వాడెవ్వడీ యోధుడెవ్వడు
నను విభీషణుండా రామునకనియె
మనుజేశ వినుమహా మదగజంబునను
గానకొని యెక్కి యంకుశము చేబూని

ఘనమైన నవరత్న కంకణములు దనర
కొమరైన ముత్యాల గొడుగులనీడ
కమల బాంధవు రీతి కాంతి వహించి
గరిమెతో దైత్య సంగతి వచ్చునాత
డురుశక్తి గలిగిన యురు పెనుండధిప
పీరుఁడై రథముపై విలసిల్లువాఁడు
దారుణాకృతి మహోదరుఁడు శ్రీరామ
ఘనమైన సిత ఘోటకంబుపై నెక్కి
చనుదెంచువాఁడు పిశాచ నాథుండు
వసువడి సింహంబుపై వచ్చువాఁడు
దినకర కులనాథ త్రిశిరవన్వాఁడు
చలమున కాంచనోజ్వల రథం బెక్కి
తలకొని విలుగుణ ధ్వనులు సేయుచును
దొరసిన సర్పకేతువు గలవాఁడు
గురుర్భంగు బలశాలి కుంభుండుదేవ
అతని వెంబడి విశాలాంగంబు నెక్కి
ప్రతిలేని హేమ ధాపము చేతబూని
యరిమురి చనుదెంచు నా రాక్షసుండు
గురుశైలనిభుఁడు నికుంభుండు దేవ
కనక రథంబెక్కి కపులపై పగుల
కణలుచు మణి కార్ముకంబుచే బూని
యనిసేయ సన్నద్ధుఁడై వచ్చు దైత్యుఁ
డనుపమ బలుఁడు నరాంతకుండధిప
భీషణాకారుఁడై పేర్చి వాక్యములు
ఘోషించి లయకాల రుద్రుని మాడ్కి

కరముగ్రులైన రాక్షసులు కొల్వగను
పరుదెంచువాఁడు దేవాంతకుండధిప
ఘనమైన ఘోషంబు కలపైడి రథము
దనరార నెక్కి యుద్ధండుఁడై చేర్చి
యరుణాంబరమ్ముల నరుణమాల్యముల
నరుణ గంధమ్ములన నలరి కోపించి
సంధ్యాంబుదచ్ఛాయ చనుదెంచువాఁడు
వింధ్యాచలముబోలె విలసిల్లువాఁడు
శూరుఁడై మనల బూచుచు వచ్చునాతఁ
డా రావణుని సుతుండతి కాయుండధిప
భూరిసితచ్ఛత్రములు పదివేలు
చారు చామీకర చామరావళులు
వెలయ రథంబెక్కి విలుచేతఁబూని
కలిత శస్త్రాస్త్రనికాయుఁడై పేర్చి
సురపతి చెరబట్టి సొంపారినట్టి
వర గర్వమున వచ్చు వాఁడింద్రజిత్తు
పసిడి కొండల చేత బాసిల్లిరుచుల
మసలుచునున్న చామరములు వీవ
ఒక భానువుల మాడ్కి దశ కిరీటములు
దశ శిరంబుల యందు దనరారు చుండ
రోషమహాదృష్టి రోచుల మిసుల
భీషణా కారుఁడై పేర్చినవాఁడు
దనరుకైరావత దంత ముద్రికల
మొనసిన పెను వక్షమున నొప్పువాఁడు
హరునితో కైలాస మగలించినాఁడు

సరిలేని చంద్రహాసము గొన్నవాఁడు
త్రిజగముల్ నీటిల త్రిదశుల గెల్చి
భుజబల స్ఫూర్తుల పొదలిన వాఁడు
మొనసి సేనామధ్యమున వచ్చువాఁడు
వనజాప్త హితవంశ వాఁడు రావణుఁడు
అనుచు విభీషణుండాడు వాక్యములు
విని రామచంద్రుండు విస్మయం బంది
యిట్టి తేజమ్ముల నిట్టి ధైర్యమ్ముల
నిట్టి వైభవముల నిట్టి సంపదల
గట్టిగా జూడ రాక్షస కులంబునను
పుట్టరొక్కడు వీఁడు పుట్టె వింతగను
క్రూర కర్మముల గైకొనకుండెనేని
యీరెండు జగముల కీశుఁడు పూజ్యుండు
వాలిన భుజశక్తి వడిలేని భటులు
కాలరుద్రునినైన గచుముదు రనుచు
నాగ్రహంబున రాముండా దశగ్రీవ
నిగ్రహక్రమ కళానిపుణుండై పేర్చి
యనికి సన్నద్ధుఁడై యనుజన్ము చేతి
ధనువందుకొని గుణధ్వని సేయుచుండె
అప్పుడు రావణుండసుర యోధులను
తప్పక జూచి రాతగడు నావెంట
వచ్చిరేని యీ వనచరుల్ కోట
జొచ్చిన మనలావు చొప్పడదపుడు
కావున లంకకు కదంగి పొమ్మనుండు
వేవేగ రాక్షస వీరులు జనిరి

దళముఖుండంతట ధనువుచే బూని
దశదిశల దరనుద్ధతిని పేర్చుచును
కరకు బాణముల పుంఖాను పుంఖముగ
ధరువడి వనచర బలముపైనేయ
నాశిలీ ముఖముల సంగముల్ నాగిలి
కీశులు భయమంది కీచు కీచనుచు
పోరి లోవలబడి పొరలు వానరులు
పారు వానరులును భ్రమయు వానరులు
కూలు వానరులును క్రుంగు వానరులు
వ్రాలు వానరులును వనరు వానరులు
కలిగి సంగరము భీకరమైన జూచి
బలదివ ప్రముఖులు భయమందిరపుడు
సుగ్రీవుడంతట శూరత మెరసి
యాగ్రహంబున భీకరాద్రిని వైచె
వైచిన కనలి రావణుఁడు శైలమున
చూచి బాణమ్ముల చూర్ణంబు జేసి
దండధరోద్దండ దండంబు బోలు
కాండంబువింట నొక్కటను సంధించి
వాలిన శక్తియై వక్షంబు నేయ
నాలోన సుగ్రీవుడవనిపై బడియె
భుజబలాడ్యుఁడు ఋషభుఁడు సురంప్తుఁడు
గజుఁడు గవాక్షుండు గవయుండు నలుఁడు
జ్యోతిర్ముఖాదులు జూచి కోపమున
నాతత వృక్ష శైలాదులనేయ
నవి ద్రుంచి రావణుండమిత బాణముల

నవనిపై పడవైచె నా యేడుగురుని
వాయుజుండపుడు రావణు తేరుపైని
పోయక చుమికి కోపమున నిట్లనియె
ఓరీ రావణ వినరోరి మూఢాత్మ
యీరేడు జగముల ఇంద్రాది సురుల
క్రౌర్యంబును విడక క్రుళ్ళించుచిరు
త్రుళ్ళనంటే చోటు తొలగించె ననిన
వీక్షించి రాక్షస విభుఁడాంజనేయు
వక్షంబు బొడిచినవణకి వాయుజుండు
వడిచేర్చి రావిణువక్షమ్ము నపుడు
పిడుగుతో సరియైన పిడికిట బొడవ
పడి మూర్ఛజెంది వెంబడి మూర్ఛదెలసి
అదరురు రావణుండనిలజు జూచి
నీలావు కొండాడ నేనెంతవాడ
మేలు పావని నిన్ను మెచ్చితిననిన
రావణ నాలావు రహినెక్క గలదె
నీవు ప్రాణములతో నిలిచిన యపుడె
యన విని రావణుండలిగి వాయుజుని
పెనుపొందు వృక్షంబు పిడికిట పొడిచె
పొడిచిన మూర్ఛిల్లి పొలుపెల్ల పొలిసి
పడియె వాయుజుడంత పంక్తికంధరుఁడు
నీలుపై కవిసిన నీలుండు పేర్చి
శైల శృంగముల వృక్షంబులనేయ
తెలిసి మారుతి నీలుదెస రావణుండు
కళహింప జూచి యక్కర పోకయుండె

మనుజాశనునిమీద మలయ శృంగంబు
గొనివైచె నీలుండు కోపించి పేర్చి
ఘనిమై రావణుండది తొదరి బాణముల
కని నీలుఁడప్పుడు కరలాఘవమున
దనుజాలు కమగొని తల్లడంబంద
దనుజేశు రథముపై తద్ధయు నుఱికి
పొడిజేసి కేతనమ్ముల చామరముల
విడువక చాపంబు విరిచి పోవైచి
యొక మోళిపైయుంచి యొక మౌళిపైనుండి
యొక మౌళివ్రేసి యొక మౌళిజూచి
పెనచి హారంబులు పెరికి పోవైచి
దనరగ సింహనాదముసేయ జూచి
కనలి రావణుడగ్ని కాండంబు తొడిగి
యనల పుత్రునికేయ నతడంత బడియె
సౌమిత్రి యంతట చాపంబు బూని
త్రిధనువంది చనుదేర జూచి
యా మహారాక్షసుండనియె నవ్వుచును
దక్కగా లక్ష్మణ చాపంబు చేబూని
యెక్కుబెట్టగ నేరవింక బాలుఁడవు
వలనొప్పనని సేయ వచ్చితివేని
బలియిత్తునిను భూతపంక్తుల కనిన
వలదిట్టిమాట రావణబంటవై తె
నిలిచి పోరాడుము నీలాపుజావు
మన పంక్తిముఖుఁడు రామానుజు మీద
సుని శిలాస్త్రంబులు సోనలై కురియ

నరుఁడు కోపించి దశాస్యు బాణముల
ప్రతి బాణములనేసి ఖగ్నంబు జేసి
విలుద్రుంప రాక్షస విభుఁడు కోపించి
చలమున నలబ్రహ్మశక్తి వైచినను
వలగొని కాలాగ్నివలెవచ్చి శక్తి
కలయ నాటినను లక్ష్మణుడట్టె బడియె
నరసిదశాననుండంత లక్ష్మణుని
నిరువది చేతులనెత్త బోయినను
నాతఁడు నారాయణాంశంబు గాన
నే తెరంగున వానికెత్తరాదయ్యె
పూనితి కైలాస భూధరం బేను
నానాటి బలమెందు నణగె నేడనుచు
భీమహాస్త్రంబుల పెనచి రావణుఁడు
సౌమిత్రి నెత్తెడి చందంబు జూచి
యరిమురి కోపించి యాంజనేయుండు
కరకు రాక్షసుని వక్షస్థలి పగుల
పొడిచినంతన మూర్ఛపొంది రావణుడు
కడుదూలి నెత్తురుల్ గ్రక్కి బోరగిల
పడియె పిరుందను పరమిడలేక
పడిన రావణుని దుర్బలము నీక్షించి
పావనియును విష్ణు భక్తుడుగాన
రావణునకు నెత్తరాని లక్ష్మణుని
చేరుకొని యవలీల కొని వచ్చిరామ
జనవాథు ముందర సరగున నుంచె
నట రాక్షసేశ్వరుండమ్మూర్ఛ దెలిసి

చటుల బాహాశరాస నస్సుద్ధవయ్యె
ననుజు పాటున జూచి యా రాఘవుండు
కనలి రావణు మీద కరమర్దిననిస
అనిల తనూభవుండనియె రామునకు
యిన కులాధీశ్వర యీ దశగ్రీవు
చరదంబుపై నుండి యాలంబు సేయ
గరిమెగాదిది నీవు కాల్నడన చనియె
రావణు శక్తి సౌమిత్రి తాసి
మొనసి లక్షణుదంట మూర్ఛతెప్పిల్లె పంక్తిరు
వనసపుడు సంప్రీతి హనుమంతు నెక్కి
యనిమిష కరిమీది యమరేంద్రుఁడసగ
నొప్పి గుణధ్వని నొయ్యననేయ
యప్పరు కోపించి యసుర వల్లభుఁడు
భీమాహులను బోలిపేర్చు బాణముల
రాముపై నేసిన రాముండు కనలి
దక్కగా వెనసర్ధచంద్ర బాణమున
రక్కసు విల్లుద్రుంచి రయమున వాని
మర్మముల్ నొప్పింప మసలక నొక్క
ధర్మంబు గొనియార్చి దశకంధరుండు
పటు బాణ మొక్కట పవన నందనుని
నిటలంబు నేసిన నెత్తురుల్ పొడమె
చూచి యా రాముండు హాలి చందమున
యేచి కోపానలంబెసగ కన్నులను
కల్లెంబు బొడిగె యా పంక్తి కంఠరుని
వీల్లంత లోపల. విరుగంగ జేసి

యుక్కట సారథి నొకటనశ్వముల
నొక్కట నరథంబు నొకట పతాకఁ
నొక్కట గొడుగుల నొకట వస్త్రముల
గ్రక్కుననేసి చూర్ణములుగా జేసి
పది శిరంబులవాని పంక్తికంధరుని
పది కిరీటంబులు పడడొల్లనేయ
ననికి నిశ్చేష్టుఁడై నొదల దాల్చి
దనుజేశ్వరుడుండ తగ రాముఁడనియె
కపులతో పోరాడి గాసిల్లినావు
కపట రాక్షస నిన్ను కదతెర్చరాచు
నీవు లంకకు వేగనేడు బొమ్మనిన
రావణుం దప్పుడు రాము మెచ్చుచును
కరతెల్లనుడిగి యొక్కరుఁడుగా బోయి
పరగ యా లంకలోపల జొచ్చెనంత
నీరీతి లంకకు నేగి రావణుండు
శ్రీరాము శౌర్యంబు చింతించి వగచి
తన మంత్రులను దిల్చి తగనిట్లులనియె
తన గర్వబలము లంతయు రాముడణచె
ననిలోన నా ప్రహస్తాదులు జనిరి
ఘనవంశ గెల్వనింకెవ్వఁడున్నాడు
ఘన బలుండగు కుంభకర్ణుండు దక్క
తను దానె మేల్కాంచి తగవిభీషణుతో
నలరి యేతెంచి మంత్రాలోచనంబు
పొలుపారగా జేసి బోయి క్రమ్మరను
నేడు తొమ్మిది నాళ్లు నిద్రయ్యె నున్న

వాడు శత్రువులనెల్ల వధియింపగలడు
తడయక మీరలాతని మేలుగొలిపి
విడువక లెమ్మన్న విని దైత్యవరులు
తరలి వారపుడు నిద్రాగుహ జొచ్చి
నిరివిగా నటు హేమవేదిక మీద
పుడుగని బెట్టూర్పు లుప్పతిల్లంగ
కడు నిద్రగాను కుంభకర్ణుని జూచి
యురువడి శంఖంబులూదియు బెట్టు
మెరయంగ నిస్సాణములు చుందుభులును
జెంది వ్రేసియు తోన సింహనాదములు
సందంద చెలఁగింప నా మహారవము
ఘూనభోంతరములు పాలుపొందనింద
దానవుడందు సల తగమేలుకొనక
నిచురబోవగ జూచి నిఖిల రాక్షసులు
గదలును ముసలముల్ ఘనముగ్గరములు
పదివేల కుంతముల్ పైని వైచుచును
వదలక కొండలు వైచి యార్చుచును
యురముపై మెట్టుచు నొగి వృక్షములను
శిరము తాటింపుచు సింధురంబులను
పోతుల మేకల పులుల దుప్పులను
టాతిగా ఖరములపైని మెప్పించి
క్రొటది మీరిన నూనెకుండలు కాది
పలుమారు చెవులలోపల పోసిపోసి
ప్రాకటంబుగ గడ్డపారల గాల్చి
నీకర నాసికా బిలముల బెట్టి

రక్కసులారీతి రాయడి సేయ
నొక్కంత మేల్కొని హుమ్మని నిలిగి
బడబాముఖాభమై పరగిన నోరు
తడయక తెరచి వింతగ నావులించి
శ్రీరాముచే ముక్తి చేకొన కోరి
దూరంబుగా నిద్ర తోసిన మాడ్కి
ప్రళయ కాలాగ్ని బింబంబుల బోలు
కలయంగ నెఱ్ఱని కన్నులతోన
కనువిచ్చి యసురులు కంపింపమేలు
కని కుంభకర్ణుండుగ్రతను కూర్చుండి
అనుపమంబైనట్టి యాహారకాంక్ష
తనయొద్ది రాక్షసతతిజూడ వారు
నిరవొందగా నప్పుడిరువది యొక్క-
పురుషుల మాంసంబు ప్రోవుగా బోసి
యెనబది వల భాషంబులెనచు నూరజముగ
లును వేయు క్రోదంబులును నాల్గువేలు
ఘన శశంబులును మృగంబులార్నూరు
ననువొందగా దెచ్చి యవి వేరువేర
దంపి సుపక్వమాంసంబులు మిగుల
నింపార నాతని యెదుట బోయటయు
తనివారమెసవి యుద్ధతి రెండువేలు
ఘన ఘటంబులలోన కలమధ్యమాని
పటపట దిక్కులు పగలద్రెల్లుచును
కటుకంటులైన మీసములు దీర్చుచును
తనమున్ను నిలిచిన దానవ శక్తి

కనుగొనీ యా కుంభకర్ణు డిట్లనీయె
మీరు నన్నేటికి మేలు కొల్పితిరి
వారక రాక్షసేశ్వరునకు శుభమె
యనిన యురూపాక్షుడు హస్తముల్ మొగిచి
వినుదేవ రాక్షస విభుండు శ్రీరాము
రమణి నెత్తుకురాగ రామలక్ష్మణులు
సమర భీకర కపి సైన్యముల్ గొలువ
వనధి బంధించి వడిలంక జొచ్చి
యనిలోన యా ప్రహస్తాదుల కూల్చి
నిన్న మీయన్నను నెరయ నోడించి
యున్నారు గావున నులికి రావణుఁడు
నినుతోడి తెమ్మనె నీవు విచ్చేయు
మన కుంభకర్ణు డిట్లనియె వానికిని
నరుల వానరుల రణంబున గూల్చి
మరలి నేవచ్చెద మాయన్నకడకు
ననిన మహోదరుండనియె కేల్మోడ్చి
వినుదేవ రాక్షస విభునిచే నీవు
పనులెల్లవిని బోయి పగతుల గెల్వ
మనిన యట్లేగాక యని కుంభకర్ణుఁ
డనుకూలమయ్యె నాచేత బూని
తనులను కోపాగ్ని కణములు చెదర
కరమర్థి తనపాద ఘట్టనంబునను
ధరధులు కలఁగ దిక్చక్రమల్లాడ
బాటంబులో వచ్చువాని రూపంబు
కోట యవ్వలి కపి కోటులు జూచి

వరచి దిక్కులను వాపిరి పారుచుంత
పరువడి కొందరు శ్రమసి మూర్ఛిల్ల
తమ్మునిచేసున్న ఘనపు చేటాని
యమ్మహీశుఁడు రామజానుజా కనియె
యీవచ్చు రాక్షసుండెవఁడు లోకముల
నాపటంచును రూపసత్వంత భయద
మనిన విభీషణుండా రాముఁజూచి
వినుదేవ దెల్పెద వీని చందంబు
వడిగలవాఁడు రావణు సహోదరుఁడు
కడు క్రూరమతి కుంభకర్ణుఁడనువాఁడు
పుట్టినప్పుడె వీఁడు భువనంబులెల్ల
పట్టింపఁగ పద్మజుండలిగి
నీవు సతతమును నిదురబొమ్మనుచు
చావుతో సరియైన శాపంబొసంగి
రావణుండప్పుడు రాజీవభవుని
వావిరి ప్రార్థింప వనజుండప్పు
డక్కజంబుగను వీఁడారెడు నెలల
కొక్కొక్క దినము మేల్కొని యుండుననియె
నానాటి మొదలు నిద్రాసక్తుండగుచు
దానవుడుండును దశముఖుండపుడు
దేవరచే నోడి దిక్కుఁదప్పోయి
వేవేగ పిలిపింపఁడు మేల్కొంచి
దేవారి నగరి కేతెంచుచున్నాఁడు
భావించి కపులెల్ల భయపడకుండ
నసురగాదొకదాను యంత్రంబటంచు

పనను చాటించిన పెరపెప్పుడేవ
యనవుడు నిలువ కానతియిచ్చి
ఆననాదుడిభ్భంగి చాటంగ బనిచె
గరిమె నంతట కుంభకర్ణుండు నగరి
కరుదెంచి సాష్టాంగమన్నకు మ్రొక్కి
మగరాల పీఠిని వలసి కూర్చుండి
నగధీర రావణ నిన్ను మేల్కొలుప
కారణంబేమి చక్కగ దెల్పుమనిన

—:కుంభకర్ణుని బుద్ధి:—

నారాక్షసేశ్వరుండను జన్మ జూచి
వనచర సేనతోవచ్చి రాఘవుండు
వననిధి దాటించి వడిలంక జూచి
యనికోసం మా ప్రహస్తాది వీరులను
దునిమె నీవిప్పుడు దోర్బల శక్తి
తరుచరావళిలోన దశరథాత్మజుల
వరిమార్చి యీలంక పాలింపుమనిన
విని కుంభకర్ణుండు విభుదారి కనియె
మును రాము భార్యను ముచ్చిలి నీవు
తెచ్చినప్పుడె కీడుదెచ్చితివధిప
యిచ్చట పునరుక్తులేటికి నికను
తుద మొదలెరుఁగక దుర్మదంబునను
రదరిలసౌమ్యుడు కార్యభాగంబు సేయు
బాఁడాపదల పొందు బాతందులిందు
వాఁదనేల రావణ నీవెనుమ్మి
మతిగల వారల మంత్రాను మతుల
కృత కార్యములు బరికించునే విభుఁడు

నేగి ప్రభుమంత్ర సమతోత్సాహ శక్తు
లగణిత ఫలదంతంబులై వాని కమరు
పతి దేశకాల విభాగంబు లెరిఁగి
చతుర జనభృత్య సంపద గలిగి
శౌర్యంబు మీఁదగు కార్యమూహించి
కార్య విఘ్నప్రతీకారంబు దెలిసి
ఫలసిద్ధికైకేని బహు రాజ్యఁభోగ
ములనిత్యుఁడై యుర్విమోదింపవలయు
పగవాని భుజశక్తి భావించి సంధి
తగు బుద్ధియై జేయ తలపోయవలయు
రూపింప సమబల రూఢిని తోడ
నేర్పుతోడుత నిగ్రహింపంగవలయు
నటుగాక బలహీనుఁడగుట చింతించి
పటు సత్వుఁడై శత్రుపై నెత్తవలయు
విడిసిన బలము వివేకించిమీఁద
విడిసి మార్తురగెల్వ వెరహొందవలయు
వైరుల సాధ్యులై ప్రాలిన వారి
తో రెండు పుట్ట ప్రలోభింప వలయు
నతి సత్వులై వైరుల జితులై రేని
హితబుద్ధియై నాశ్రయింపంగ వలయు
నీయారు గుణముల నెరిగి వర్తించు
నా యవనీపాలుఁడభివృద్ధి బొందు
పూని యేవురు మందెప్పుడు సామభేద
దాన దండములు చితము దప్పజేయు
నెఱయ వానికిగల నీతి శాస్త్రములు

కొరవాలియుండు నిక్కువ మివ్విధంబు
పరసతి పరధన పరచిత్తు(డెవ్వ(
ధరయు నాత(డు కులమంతయు జెరుచు
నని కుంభకర్ణు(డిట్లాడు వాక్యములు
విని రావణుడు క్రోధవివశు(డై బలికె
దావిరి నను వెర్రివానిగా జేసి
నీవు శిక్షింపకు నిదురింప బొమ్మ
నిదుర బొయ్యెదవేని సిద్ధింపరొరులు
కుదురుగా రక్షించు కొమ్ము ప్రాణముల
ననిన రావణు జూచి యా కుంభకర్ణు(
డనిమొ నాతని ముఖం బంతయు దెలిసి
నావంటి తమ్ముడున్నత శక్తినుండ
రావణ నీకేల రణ విచారంబు
లుపమింపరాని నాయుగ్ర శూలమున
కపుల రాఘవులను బంధించి వత్తు
నని యన్నకును మ్రొక్కి యా కుంభకర్ణు(
డనికి సన్నద్ధు(డై యార్చుచు లేచి
శూలి శూలము బోలు శూలంబు బూని
శూల రుద్రునిమాడ్కి గర్జించుకొనుచు
తనుజేరి దైత్యులుదగ్రులై గొలువ
కనుగొని దివిజులు కంపింపు చుండ
ధరణి వీలులు బాయ ధరములుదుల్ల
శరధులు కలంగ దిక్చక్రముల్ పగుల
జనియింపరాని దుశ్శకునముల్ పొడమ
ధని లెక్కగొనక లంకాపురి వెడలి

కడిమి వచ్చిన కుంభకర్ణుని జూచి
జడిసి యా వానర సైన్యంబు లెల్ల
చెదరి దిక్కులబారి చెట్లలో దూరి
వదలక మూర్ఛిల్లి వడిగ తెప్పిల్లి
ఘనశైల వృక్షముల్ కరముల బూని
దనుజ సైన్యములపై ఢట్టించి దేవ
పడెడు రథంబులు భ్రమయు యోధులును
జడియు సారథులును సమయ గుఱ్ఱములు
త్రెళ్ళెడి గజములు తెగిపడువిండ్లు
మల్లాడు శూరులు మూర్కొను కపులు
కలిగి భీకరమైన కదనంబు జూచి
తలకుచు దైత్యులు తన వెన్కబడిన
కని కుంభకర్ణుడు కపి సైన్యములను
ఘనమైన తోకలు కాళ్లను బట్టి
ధరణి వైచియు కాళ్ళదన్ని గూల్చగను
హరులు పారగ జూచి యంగదుండనియె
కపులార మీరిట్లు కదన రంగమున
విపరీత బుద్ధులై వెసపారతగవె
గక్కున మగుడుడు ఘనతతో యనిన
నక్కజంబుగ కపులద్రి వృక్షములు
నా కుంభకర్ణుపై నందంద నేయ
తోకతోనవియెల్ల చూర్ణంబు జేసి
కుతలంబు దద్దిల్ల కుంభకర్ణుండు
మితిలేని కపులను మ్రింగె మింగుటయు
కపులెల్ల వెరలిరి కర్ణ రంధ్రములు

కుపితుఁడై యార్చుచు కుంభకర్ణుండు
గదగొని వేసిన గద కిందనపుడు
సటకుడమైరి యసంఖ్య వానరులు
పవమాన నందన ప్రముఖులాలోన
వివిధ పర్వతములు వృక్షంబులేయ
శూలంబుచే దాని చూర్ణంబు జేసి
వాలిన నిటశక్తి బాయుజు సడచె
నీవారు పిరసకను వనచరాధిపుల
గావిందు నా కుంభకర్ణుని జూచి
సుగ్రీవుడప్పుడు శూరత మెరసి
యాగ్రహంబున నొక్క యచలంబుపైవ
పడి కుంభకర్ణుని వక్షంబు దాకి
పొడిపొడియైరాలె భూధరం బపుడు
కాలాగ్నివలె కుంభకర్ణుఁడు పేర్చి
శూలి శూలములోలు శూలంబులైన
నదిరాఁగ కనుగొని హనుమంతుడెగసి
తుదముట్టను దాని తునియలు జేసె
శూలంబు విరిగిన జూచి రాక్షసుఁడు
చే లీల మలయాద్రి శృంగంబు పెరికి
గురిగొని రవిజుపై కోపించియాయ
నొరలుదు సుగ్రీవుఁడుర్విపై లదియె
సచ్చట పడియున్న యర్క నందనుని
గుచ్చి చేతులనెత్తి కుంభకర్ణుండు
లంక లోపల రాగ లలనాజనంబు
సొక్కగా నతనిపై పూవులుజల్ల

తెలిసి సుగ్రీవుండు దిక్కులు జూచి
వెలవెలనై కడు వెరగున గుద్ది
యిటు పట్టుబడితినే యీ దైత్యుచేత
పటుతరమూర్ఛచే బడియింత దడవు
నని తన కరముల నాదైత్యు చెవులు
బెనచి తమ్మెలతోడ పెరికిరా దిగిచి
బొటములుతోముక్కు బోసివోగరచి
పటుగతి మీదికి భానుజుండెగయ
నిమ్ముల బోనీక యేచి రాక్షసుడు
క్రమ్మర నాతని కదగాన్కు బట్టి
నేలతో వేసిన నెగసి సుగ్రీవుం
డేలినపతి కడకేగె నయ్యెడను
తన ముక్కు చెవులునుద్దతి బోవజూచి
కనలుచు నా కుంభకర్ణుండు మగుడి
తరుచరావళులను ధట్టించి పట్టి
మొరయంగ జలధిని ముంచె కొందరిని
వెస లంకలోపల విసరె కొందరిని
విసువక నెమ్ములు విరిచె కొందరిని
హుంకించి యిట్లు వాడుగ్రుడై యార్వ
శంకించి వనచర సైన్యంబు కలంగ
ఘన బాహుబలుడు లక్ష్మణుడు కోపించి
చనుమర నాటించె శరములేడింట
మరల పెక్కింట లక్ష్మణదేవుండేయ
కరకు రాక్షసుడు లక్ష్మణుని గైకొనక
కదంగి యేతెంచు రాక్షసు వీక్షించి

కడు విస్మయంబంది కాకుత్స్థకులుఁడు
శరచాపములు బూని చనుదేరఁజేత
ముద్గరునై గడగొని ముందర నడచు
నా విభీషణు జూచి యా కుంభకర్ణుఁ
డావేళ సంప్రీతినని యె నీతిగను
మన వంశ మెల్లను మన్నించి బ్రోవు
మనువంశ తిలకుని మనసు రానడువు
నిలువక నా మున్ను నీవు పొమ్మన్న
నల విభీషణుఁడు దుఃఖాక్రాంతుడగుచు
తొలఁగె కన్నుల నీరు తొలుకుచుండగను
బలశాలి యగు రామభద్రుఁడావేళ
గారించు నా కుంభకర్ణుని జూచి
వోరి రాక్షసమాయ నొకట బన్నకుము
శూరుండవై తేని శూరత జూపు
పన్నగ సురసిద్ధ పతులు గాచినను
నిన్ను బోనియ్యను నిను నేడు ద్రుంతు
నన విని రాముని కనియె రాక్షసుఁడు
వినురామ నీవొక్క విప్రుని లేడి
తలలేనివాని వృద్ధగు మర్కటమున
పొలియించి మదిలోన పొంగుచున్నావు
నే కుంభకర్ణుండ నిర్జరాంతకుఁడ
నీకు నాముందర నిలువ శక్యంబె
యన విని రఘురాముఁడలిగి వేగమున
ఘన సాయకమ్ముల కడువడినేయ
పరువడి నాబాణ షంక్తులు గ్రోలి

కరముగ్రమైన ముద్గర ద్రిప్పుచును
నెదురుగా చనుదెంచు నింద్రారి జూచి
మది లెక్క చేయక మానవేశ్వరుఁడు
కవిసి యుద్భటగదా కలిత హస్తంబు
నవలీల బడనేసె యాయ బాణమున
నున్నదాపగిది చేత నొక పెద్ద వృక్ష
మున్నర భోజముండవలీల నెరికి
ఇంద్రాదు లదరంగ నేతేరరాముఁ
డైంద్ర బాణమున నా హస్తంబు ద్రుంచె
చేతులు ముక్కును చెవులును లేక
యాతతంబుగ వికృతాకారుఁడగుచు
నరుగుదెంచుచునున్న యా కుంభకర్ణు
సురవైరి గనుగొని యుర్వీశ్వరుండు
దురమున ద్రుంచె తోడ్తోన రాక్షసుని
చరణ యుగ్మము నర్ధ చంద్రబాణముల
నా రాక్షసుని వక్షమును వొంద జూచి
యా రామచంద్రుఁడైంద్రాస్త్రంబు నేసి
దసరారనంత నంతక శరంబేసి
దనుజ నాథుని గొప్పతల ద్రుంచివై చె
యా మస్తకముటోయి యబ్ధిలో బడియె
భీమ రాక్షసులెల్ల భీతి జెందగను
సప్పుడానందించి రఖిల గీర్వాణు
లప్పుడానందించిరఖిల వానరులు
చిరునవ్వు తళుకొత్త శ్రీరాముఁడపుడు
సళసత్త విలసిల్లె జయలక్ష్మితోన

ఘనుఁడైన యా కుంభకర్ణుండు పడుట
విని రావణుఁడు శోకవివశుఁడై యవుడు
కడిమియై నైయ్యతి కాయుని జూచి
వడి రామ లక్ష్మణ వనచరావనుల
యనిలోన గూల్చి రమ్మనిన వాఁడవుడు
రన తండ్రికిని మొక్కి తనరథం బెక్కి
దనుజులతో మహోదర మహాపార్శ్వు
డిలనుపమ బలశాలియగు త్రిశిరుఁడు
కనక రథంబుల కడకతో నెక్కి
తనవెంట రాగను త్రత శక్తిమీరి
శరచాప ఖడ్గాది శస్త్రాస్త్ర సమితి
శరమొప్ప సూర్య ప్రకాశమై దనర
దీపిత గవచాల్పి దేవాంతకుఁడు
రూపింప రుద్రుని రూపున వెడలె
అంతనాకృతి నినరాంత కుండపుడు
కుంతంబు చేబూని కుపితుడై నడువ
దిషారవంబుల నెల్ల దిక్కులను
ఘోషింప సేయుచు గుర్రముల్ నడువ
కొండల రీతినెక్కొన్న కోపమున
దండల బెడి వేతండముల్ నడువ
కాల కింకర సమాకారంబులైన
కాలు బలంబులుగ్రతమున్న నడువ
పటాహ భేరీ శంఖఠయఠ నాదముల
పటుతరనిస్సాణ ఖాంకారములను
దిక్కులు ఘూర్ణిల్ల దివి పెల్లగిల్ల

చిక్కులు దుల్ల వానికి తల్లడిల్ల
వచ్చి యా యగ్గురు వనచర సేన
తొచ్చి బాణంబుల సోనల్లి గురియ
తరుచరులప్పుడుద్ధత శక్తి మించి
తరుల భూధరముల తఱచుగానైన
కపులు దానవులకు లంకి యుద్ధంబు
విపరీతముగ సేయ వీక్షించి యపుడు
వాలి శక్తియై వాలినందనుడు
శైలంబు దెచ్చి యుత్సాహంబుతోన
వానరాంతకు మీద నలిగి వేయగను
దానవుండపుడు ధరణిపై గూలె
నార్చిరి దేవతుబాభిరంట నుండి
యార్చిరి వనచరులవని స్థలమున
ననుజుండు బడిన దేవాంతకుండపుడు
ఘనమైన పరిఘంబు కడిమిదిప్పరును
వడిరాఁగ కనుగొని వాయునందనుడు
పిడికిట నడునెత్తి బిట్టుగా బొడిచె
బొడిచిన యప్పుడు బొరిబొరిపళ్లు
కదుదుల్ల నెత్తురు గ్రక్కి భూస్థలిని
ద్రెల్లదైత్యుండు గ్రడ్లు తిరుగవై చదును
తల్లడిల్లగ దైత్యతతులు బారగను
దేవాంతకుని పాటు త్రిశిరుండు జూచి
వేవేగ నీలుపై నిశిఖంబులేయ
నలిగి నీలుఁడు ఖాని యుర్వధంబు నెత్తి
తలగొని యా మహోదరు పైవైచె

పై చినప్పుడు వాఁడు వసుధపై గూలె
జూచి దేవతులెల్ల చోద్యంబు నంద
త్రిశిరుండప్పుడు పేర్చి తివిరి మారుతిని
నిశిత బాణంబుల నెదియ నొప్పింప
ఆశని తుల్యాకృతి హనుమంతు దలిగి
త్రిశిరుని శిరములు త్రెంచివేయుటయు
త్రిశిరుఁడు భూస్థలిత్రెళ్లె త్రెస్సుటయు
త్రిశిరుని పాటిల్లి ద్రిష్టించి యవుడు
పటు రౌద్రమున మహాపార్శ్వుండు కనలి
పటుళుస నిజగదాదండము దాల్చి
హనుమంతుపైవైవ హనుమంతుడలిగి
పెనచి రాక్షసు రొమ్ము పిడికిట బొడిచె
బొడిచిన రక్తముల్ బొడబొడ గ్రక్కి-
మిడిగుడ్లు ద్రిప్పుచు మిగుల రోచుచును
పడితన్నుకొని మహాపాపాత్ముఁడా వేళ
విడిచి ప్రాణంబులు విబుధులుప్పొంగ
నా చందమున పౌరులందరు పడుట
జూచిన రోషణ విస్ఫురణ శోభిల్ల
మిత్రున లోకమ్ము మ్రింగుదుననుచు
కదఁగిన గరి త్రిభుకాయుండు చేర్చి
నదరారు సింహనాదము చెలఁగించి
పేరుజెప్పి హాడాగరిద్దం బిష్ట
కరావంబు నిగుడ కాలాగ్నిరీతి
రాష్టంబు లడ్డగింపు కపయు చరివమున
కపిసేనపై మహోగ్రంబు కోపాన

కపులు రాక్షసుని యాకారంబు జూచి
పటు రౌద్రలీల నప్పట్టా కుంభకర్ణుఁ
డిటువచ్చెనో యని యంతయు బెదర
పిడుగు మ్రైదాసిన మాడ్కి నెట్టిదంబుగాగ
నదరి మ్రోయుచు వచ్చు నరదంబుమీద
ఇంద్రచాపముతోడ సీసవచ్చునట్టి
సాంద్ర ప్రభాయత చాపమొప్పార
పరిఘ నవాప్రాస పట్టసశూల
పరశుతోమర భిండివాల చక్రాది
చర దివ్యశస్త్ర నివహంబుతోడ
సరుదైన సంహి సేయ ధ్వజంబొప్ప
నలువొప్ప నార్చుచు నలుగురు సూడసవ
ధులు దోల నొసవ యాతురగముల్ బూని
మూడు కన్నులుగల మూర్తియు బోలె
వేడిమి దిక్కులు వెదజల్లుకొనుచు
కపులపైనేతెర కపులంత జూచి
చపలులై వారనా సైన్యంబులోన
ఖంధనోరద్రగుండు గవయుఁ గోము
ఖుండును జ్యోతిర్ముఖుండు కుముదుండు
మరుతాత్మజుండును మైంచుండు నళుఁడు
శరభుండు నీలుండు శతవలి గజుఁడు
నాడిగా గలుగు మహాయూథపతులు
ప్రోదిగా వృక్షముల్ భూధరంబులను
వడి నొగయెక్క వడి వానికి నెదురు
నడిసె వారలజూచి నవ్వి దానవుఁడు

ఓ కపులార మీరూరక బడక
తోకలు ముణుదు కౌతక లంక
యంభోధి నెఘనుండద్భుతంబుగను
ఘంభీర సాయకాగ్రంబున నిలిపె
నా మహాత్మ్మని జూపుంతతనిపై గాని
యేము కొన్నట్టి నా యస్త్రంబు విడువ
దురమున నింద్ర జిత్తుండు గట్టినట్టి
యురగ పాశమ్ముల నూడ్చుకొన్నట్టి
యతఁడెవ్వండిట జూపుండతనిపైగాని
యతి భీమమైన నా యస్త్రంబు విడువ
రావణు పరిమార్చరణములో ననుచు
వావిరి లంకకు వచ్చియున్నట్టి
యతఁడెవ్వండిట జూపుంతతనిపైగాని
యతి భీమమైన నా యస్త్రంబు విడువ
యని పెక్కు గర్వము లాడుచునున్న
దనుజాధి నాథుని తనయుని నిట్టి
తరుచర ప్రముఖులుద్దండులై పేర్చి
తరు గపశిరధరముల తరుచుగా నేయ
దడఁగి రూపులనతి కాయుండు ద్రుంచి
పడవైచి లోకనే ప్లవగ సంఘముల
రాముచేబడి రయమున ముక్తి
కామిని మణిని నేఁగ్రైకొందు ననుచు
దెప్పర కపులకు చెదరక తోలుచును
వచ్చి నవ్వుచును భూవరున కిట్లనియె
ఓరామ మా వైరమొప్పునే నీకు

నీ రూపు నీలావు నే నెరుంగుదును
నీవు రాజని నేడు నేను వచ్చితిని
నీ వాక్క రాజువె నిన్ను జూడగను
దేవ సంఘములలో దృష్టించి జూడ
నీ ఒక్కండవుగావు నిన్ను నే గెల్వ
కులమును గుణమును గోత్రంబు కడిమి
నిలుకడమానంబు నీకెందు గలదు
పసువతిమునుల లోపల నుండునీవు
జనమర్ధిబోనాడ నా యీడు గావు
తడయక వార్ధిలో దాగిన గాని
విడువక నిన్ను నే వెదకి పట్టుదును
కడుపులో తలబెట్టి కడువేడుకొన్న
విడువను జూడు నా విక్రమ స్ఫూర్తి
కడిమి నోటను తుంగ కర్చినగాని
విడువను జూడు నా విక్రమ స్ఫూర్తి
విడిచి కైదున పండ్లు వెసజాపుచున్న
విడువను జూడునా విక్రమస్ఫూర్తి
వడి నిచ్చమెత్తడి వాడున్న విడువజూడు
పుడమి వెల్పని జందెమునను జూపినను
విడువను జూడ తడయక నేనుంత తపసినేమన్న
విడువను జూడు నా విక్రమ స్ఫూర్తి
యని యిట్టులాడెడి యతి కాయుజూడి
ఘన శౌర్యధైర్యైన లక్ష్మణుండిట్టునియె
ఓరి నిశాటనేనుండ రాఘవుని
తోరణం బొనరింప దొరకునే నీకు

సమరంబులోనింత చక్కగా నిల్వ
నిముషంబులో బట్టి నిన్ను వధియింతు
నన నతికాయుండత్యాగ్రహంబునను
తనలుచు శితసాయకముల నేయగను
శరముల ద్రుంచి లక్ష్మణుఁడు కోపించి
సురసిద్ధసాధ్యులు జూచి భూషింప
క్రూర బాణంబుల కుటిల రాక్షసుని
సారెకునేయ జర్జరితాంగుడగుచు
నతి కాయుడపుడు రామానుజు మీద
ప్రతి శరంబులువైచి ఖర్జింపుచుండ
నపుడు సౌమిత్రితోన నీలుఁడిట్లనియె
విపరీత శౌర్యుండు వీఁడు దుర్జయుడు
బ్రహ్మాస్త్రమున వీని పరిమార్పుమనిన
బ్రహ్మాస్త్రమంత సద్భక్తి సంధించి
సౌమిత్రి వాని లక్ష్యంబుగా జూచి
యా మహారాక్షసు నదరంటనేసె
నేసిన బ్రహ్మాండమెల్ల కంపించె
వాసవ ప్రముఖ గీర్వాణులు బెదరి
రా యస్త్రమును జూచి యతికాయుడవుడు
పాయక తనచేతి బాణంబులేయ
నదిలెక్క చేయక నా మహాస్త్రంబు
వదలక ప్రళయాగ్నివలె వచ్చివచ్చి
మండిత కోటీర మండలితోడ
కుండలంబులతోడ గూల్చె తచ్ఛిరము
హత శేషముఖమున నతికాయు పాటు

సతతంబుగా వీని సహస్రైయుంత
రావణుఁడాత్మను రాము విక్రమము
భావించి భాసించి పలుమారు పగచి
అంతఃపురంబున కరిగి యుక్కరుడు
సంతరంగంబున సలుప సుంచ
సప్పుడు తపుసంచి యుం మఖనాసతి
సప్పం ప్రకెండుకే సనియు నింపెంర
వగపేలదేవభూ స్పపనానరుల
ఆగమెరుంగగ నేను సాధించివత్తు
ననివీడుకొని దివ్యము రథంబెక్కి
దనుజేంద్ర దనయుడెంతయు సొంపుమీర
నప్పుడుగ్రత చతురంగ సైన్యములు
కప్పి దిక్కులు నాల్గు ఏపయుచు రాగ
బహు భూషణప్రభా పటలంబు వెలుగ
సహజ వైభవ మహోజ్జ్వలు డింద్రజిత్తు
రక్త వస్త్రంబులు రక్తమాల్యములు
రక్త గంధంబుల రాజితుండగుచు
ననలు ప్రతిష్ఠించి నాహుతిజెంది
యనలుని కరుణ బ్రహ్మాస్త్రంబు రథము
ధనువుకో కవచంబు తద్దయు ప్రీతి
గోడియాడ్చుచుసు కపికోటులు బెదర
రథరథ్యకేతు సాంఘులతో నెగసి
ప్రగిత వేగమున నంబరసీఘ దాగి
తరుచలీ సేనల తాకి ప్రౌఢ్ధంత
పరువడితో క్రూర బాణంబులేసి

ఁ దవినుండి దివ్యాస్త్రంబు లేయ

నా దానవుని దెసనగచరు తెగని

నగములు పై వంగ నిపెద్యంచి గుండె

తగలించి పెక్కండ్ర నవనిపై గూల్చి

నొక్కొక్క పురమున నొగి లక్ష్మణుఁడు

తక్కిన కపుల విదారించి వైఁ

హనుమంతు డాదిగా సకల యూథముల

ఘన శరంబుల చాపములు గూర్చె

వనచరులెల్లను వసుధపై పడిన

కని లక్ష్మణుఁడు రాఘవున కిట్లనియె

దేవ బ్రహ్మాస్త్రంబు దీపింప చేరె

రావణాత్మజుని నే రయమున ద్రుంతు

ననుడు రాముఁడు వినికై జగంబులకు

వొనరె భస్మముచేయు టుచితంబుగాదు

మనకు ననుచుంత రావణ యా రాఘవులను

కనుదేరవని మూర్ఛగా యినవంశజుల

వన నిధిలో బడినట్లు పడిగ్రుంకె సూర్యుండు

బలిమినీలాగు దెబ్బది రెండువేల

వలబాణ జలనిధి వల.నొప్ప ముంచి

అలంబు చాలించి యా యింద్రజిత్తు

బాలంక లోపలి కరిగెనప్పుడును

ఆ యుద్ధరంగ సారథి విభీషణుఁడు

వాయుజుండును జాంబవంతుడు రణము

పరికింపుచును వచ్చి భల్లూకపతుఁడు

మారుతాత్మజు చూచి మారుతి నీవు

గొనివచ్చి మందుల నంటని కపుల
పనిబాంతిపలుసు వడిబ్రోవు మనుఁడు
హనుమంతుఁ డపుడు సుధాంబుధి చేరి
పనుపడి ఔషధ పర్వతంబునకు
పరువడి గొనిదెచ్చి బ్రతికించి వారి
మరలి గొంపోయి యమ్మహీమంత గిరిని
లప్పుడానందించి రఖిల గీర్వాణు
లప్పుడానందించి రఖిల వానరులు
భానుజుండా రామభద్రుని కనియె
దాసవాసిక మంతయు చప్పకతన
రావణుఁడని కింకరాడు శ్రీరామ
కోపున యీ లంకగాల్ప వానరుల
బనిచెదసని యోధవరుల పొమ్మనిన
దినమండలము గ్రుంకనీక్షించి కపులు
గురుది యార్పుచు పెద్ద కొరవులుబట్టి
కొనిలంక కోటపై కుప్పించి దాటి
కడు జవంబున లంకకాల్చి పేర్చినను
బడిసి రాక్షసులు నిచ్చలు మొరలుపెట్ట
విని రావణుఁడు క్రోధ వికృతాస్యుఁడగుచు
కనుగవ కోపాగ్ని కణములు దొరుగ
దంభోళి తుల్య ద్రుతాస్త్రులైనట్టి
కుంభనికుంభుల క్రూర విక్రముల
ననుప వారలు శతాంగరూఢులగుచు
చనుదెంచి వానర సైన్యంబు దాకి
బడులు నూరువంధ పదివేలు లక్ష

కదిలి లక్ష్మణాకారకర్కశ బాణంబు చేత
జతపై వర బయూషపతులెల్ల దాఁగ
కడఁగి సుగ్రీవుండు ఘనశిలయెత్తి
కుంభునిపై వైచి కోయని యార్వ
కుంభుండప్పుడు గూలెకొంత చందమున
కుంభునిపాయ నికుంభుఁడు చూచి
దంభోళితుల్యాస్త్ర తతుల భానుజుని
నొప్పింప వాయు తనూభవుండలిగి
గుప్పున దృఢముష్టి గొనిరొమ్ము పొడువ
బడెను కుంభుండు కుల పర్వతులనగ
బడిన వానిని జూచి హర్షించిరంత
హత శేషులదినేర్చ సరిగి రావణుఁడు
మతిలోన చింతించి మకరాక్షుఁబనుప
వాఁడు రథంబెక్కి వాలిసుత త్రి
వేడిమి చూపుచు నీరవానరుల
దాకిన వానరుల్ తరులును గిరులు
దాఁకఁగా గొనితెచ్చి వేయ వారంత
ఖండించి శరముల కపులకు నరుల
దండాంశుకులుఁడంత చాపంబు బూని
మకరాక్షుం డేసిన మార్గణంబులను
వికలంబు గావించి విబుధులు పొగడ
వాని జోతసతెల్లవడి ద్రుంచివైచి
వాని నాగ్నేయాస్త్రవర్షించి గూల్చె
జగదీశు జయము నిచ్చలు చూడవచ్చు
వసుది పూర్వాద్రిపై నాసుంతు ద్రి...

విని మకరాక్షుని విధము రావణుఁడు
బనిచెప్పఁ ద్రుంచి మనుసుల నింద్రజిత్తు
వాఁడు హోమముఁజేసి వడిరథంబెక్కి
పోడిమి కృతితోన పొదవునడాఁగి
సంధించి శరముల సంఖ్యంబునేయ
సంధకారావృతంబయ్యె భూస్థలము
నాయప్పసోనల నగచరుల బడఁగ
పాఁయక రాముఁడా బలికె లక్ష్మణుఁడు
వీని మాయలతోఁక వీని వధింతు
మానవాధీశ్వర మన్నింపు మనుఁడు
నిను బ్రహ్మవరముచే వీఁడసాధ్యుఁడు
మన శస్త్రములు వీని మర్దింప చాల
వనుచుండ రాముతోన నీలుఁడిట్లనియె
అనల సాయక మేము మనవీర వీఁడు
కనబడు బొమ్మలు ఖండింపుమనిన
కాలరుద్రునిరీతి కనలి రాముఁ
డాలోన నాగి యమసురపైనేయ
కృత్రియత్యద్భుత క్రియ నింద్రజిత్తు
సత్వంత గలిదాఁకి యుడిగె నెందేని
అంత భూమికివచ్చి యా యింద్రజిత్తు
పంతంబుతోఁగ బారంబు మోయించి
విపరీతముగ నుగ్రవిశిఖంబు లేయ
కపివీరులటు తనుగారింప నార్చి
యారింట మారుతి నారింటకుముదు
నారింట సంగదు నారింట నీలు

నారింట పనసుని నారింట తారు
నారింట సుగ్రీవు నారింట వినతు
అరువదింటను రాముసల్లు లక్ష్మణుని
శర శరంబున విభీషణు నేసియార్చి
సౌమిత్రి చాపంబు సర చతురుండై తునియ
రామచంద్రునితోడ రాక్షసుండనియె
కంటివే రామ నా కార్ముకప్రౌఢి
గంటివాలైరి యీ మర్కట ప్రముఖు
లని యార్చి గర్వించుచునుచు లంకకును
చని తండ్రి కాతనజయమెల్ల చెప్ప
విని రావణుండు పుత్రువీక్షించి బలికె
నరుల వానరుల ప్రాణముల తోడించి
సురము గిల్చితి నన్ను నొదుకునే కీర్తి
యేమిచ్చిరాశయ దేమిటి పోక
నీ మహత్వంబేమి నీ కార్యమేమి
ధానుపంకజాల నోప్పవగల సూల్చి
వీనుల కింపుగా వినుబంచి తేని
నీవు కూరుంచని నేయెత్తనిని
భావించి యంతయుబలుమారు బలుక
దానునిమ్మని కోర్కె కడదేర్తుననుచు
తాను తండ్రికి మ్రొక్కి తగనింద్రజిత్తు
సీత చందముగాగ చెలువొప్పనొక్క
నాతి గాదన మాయ నపుర గల్పించి
అలయింద్రజిత్తు మాయాసీతగానుచు
వలనొప్ప పసమటి వాకిట వెడలి

అనికి సన్నద్ధుఁడై హనుమంతుడపుడు
వనచర బలముతో వచ్చిన ననియె
యీ సీతకొఱకు మీరిందరు కూడి
గాసి నెందెదరిపేఁత ఖండింతు దీని
ననుచు ముందర బట్టి హుంకృతినిచ్చి
కనియింద్రజిత్తుతో కపి వీరుఁడనియె
వోరి రామద్రోహి వోరి దురాత్మ
యీరీతి పాపంబు సేల యొగ్గెదవు
విడువు దున్నను వాఁడు విడువక కురులు
కదగి శ్రీరఘురామ కావవే యనుచు
తలకు మాయాసీత తలదువ్వనేసె
గలికేగి వటుసింహనాదంబు చేసె
హనుమంతు దవ్వుదయ్యావనిజ పాటు
గని మూర్ఛ నెంది వేగమె మూర్ఛ దెలిసి
వనచరపతులన వ్వాకిట నునిచి
చనె రామున కీ సమాచారంబు దెలుప
తదనంతరంబు యా దశకంఠసుతుఁడు
చని నికుంబుని బిలిచె తోచిన భక్తితోన
ననలుని రుధిరమాంసాదుల దనిపి
హోమంబు చేయుచునుండె నవ్వేలకు
ఆమారుతాత్మజుండరిగి వేగమున
శ్రీరాము తోడనా సీత చందంబు
వారక దెల్ప భూవరుఁడు మూర్ఛిల్లె
అవనిపై బడియున్న యన్నను యెత్తి
వివశుఁడై సౌమిత్రి వెసతోడ నుంచి

అక్కటరాదు నియట్టి యుత్తమమున
కిక్కు కంకములు నీకెయిచ్చి చూడ
ధర్మమే జయమని తలంతురు బుధులు
ధర్మమాపదలకు దగమూలమయ్యె
ధనహీనులెన్నేడి తలంపులు ధరను
కొనసాగునెవట్టి కోర్కెలుగాని
సరసమైనట్టి రాజ్యము బోయినపుడె
పురుషార్థములు స్థితిబొందునేమనకు
కలవారు బంధులు గలవారు సుమ్మీ
కలవారు తలంచిన కాంక్షలీడేరు
ధనికుండే కులజుండు ధనికుండే దాతా
ధనికుండే పూజ్యుండు ధనికుడే బుధుడు
ధనముచే వర్తించు వర్తించు ధర్మాదులెల్ల
ధనమూలమీ జగత్త్రయము చూడగను
లేమి వచ్చిన యంతలేరు బాంధవులు
లేమి వచ్చిన యంతలేదు పౌరుషము
లేమి వచ్చిన యంత లేదు సౌఖ్యంబు
లేమి వచ్చిన యంతలేదు బలంబు
కావున రాజ్యంబు కటకటావిడిచి
వేవేగయాఘోర విపిన భూములకు
వచ్చినప్పుడె కూడ వచ్చెయీ వ్యతలు
చెచ్చెర విధియంత చేసెనేమందు
అని లక్ష్మణుండు పల్కనా విభీషణుండు
వినయోక్తి శ్రీరామ విభుని కిట్లనియె
వేయాల రఘురామ వ్యస నింద్రజిత్తు

మాయ యింతే కాని మహినొందు కాదు
దురితాత్ముడగు సురద్రోహి రావణుఁడు
ధరణిజ చంపింప దలఁచదెంతైన
హనుమంతు పంచించి యానికుంభిలకు
చనివాఁడు హోమంబు జలుపుచున్నాడు
హోమంబు పూర్తిగా నొనరించె నేని
రాఘవాని జయింప రాదెవ్వరికిని
కావున హోమ విఘ్నంబు గావింప
వేవేగ నీ మహావీరులక్ష్మణుని
పంపు మీ సౌమిత్రి పక్షిరావణుని
చంపనేర్వడన్న జననాథుఁడలరి
వినుము లక్ష్మణ నీవు వేగంబెయందు
చని యింద్రజిత్తును సమయించిరమ్ము
యీ వాయునందనుఁడీ విభీషణుఁడు
వావిరి తోడుగా వత్తురు నీకు
జయమునిత్తురు సకల దేవతలు
జయశాలివై రమ్ము చనుమని కార్మ
కాదుల దీవించి యను జన్మ నొసఁగ
సాదరమ్మున కాని సౌమిత్రి పొంగి
యన్నకు మ్రొక్కి యా హనుమంతు నెక్కి
పన్నుగా వనచర ప్రముఖులు గొల్వ
వెనుపొందగా నికుంభిల కేగుదేర
దనుజతుంగ తురంగదంతి శతాంగ
నివహోన్నత స్థలి నెలకొని హోమ
మవిరళంబుగ జేయు నా యింద్రజిత్తు

కని విభీషణుఁడు లక్ష్మణున కిట్లనియె
సౌమిత్రి రాక్షస సైన్యముల కాచిముంచి
హోమ విఘ్నము సేయు మొగి సేయకున్న
పీఁదసాధ్యుండగు విని లక్ష్మణుండు
వాదిమ్మి చూసి దురువార కోపంబ
ధారియై శరములుద్ధతిని సంధించి
ఘోర రాక్షస కోటి గూల్చిన చూచి
యా యింద్రజిత్తుఁడాకాహుతి దక్క-
నాయన్నెలో కలుగు నాహుతు లెల్ల
వేల్చి పూర్ణాహుతి విహిత మంత్రముల
వేల్చక మున్నెయీ విఘ్నంబు పొదమే
నని పేర్చి కాలానలాకృతి పొదలి
సమ్మభీషణ పారుష్యం శనంబెక్కి
సముదగ్ర కార్ముక జ్యాని నాదముల
బ్రహ్మాండ భాండంబు పగుల కోపించి
సింహ నాదముజేసి గర్జించియాత
బ్రహ్మదులెల్లను భయమంది చూడ
శరపరంపరలను సకల వాసరుల
పరిమార్చిరణ వీరభద్రుడై వచ్చు
నా యింద్రజిత్తున కనియె లక్ష్మణుఁడు
మాయలన్నక యింక మగవాఁడవైతె
నిమిషంబు నా ముందు నిలిచితివేని
సమర కాళికి నిన్ను చంపి బలియిత్తు
ననిన లక్ష్మణుజూచి యా యింద్రజిత్తు
కనులను కోపాగ్ని కణములు రాలుగ

జాలుండవై యుంటి పంతంబు లేల
యీ లీల నిలుపు మీ యింపుల తగువు
లక్ష్మణ నిన్ను నాలంబున వీర
లక్ష్మికి నెడబాపి లావెడలింతు
నని బల్కి వెంబడి యా విభీషణుని
కనుగొని యింద్రారి కలుషించి బలికె
పినతండ్రివిటనీవు ప్రియమాతనేను
తనయుండ నా కీడు తలపంగ తగునె
విడిచి బాంధవులను విడిచి సోదరుల
జడని శాత్రవులను శరణు జొచ్చితివి
యిది యెక్క కడిమియె యిదియెక్క బ్రదుకె
తుది జూడ కులశత్రు ద్రోహివినీవు
నా వుండు దశకంఠనందను జూచి
యా విభీషణుడిట్టులనియె కోపమున
నా వర్తనము పావనము సురద్రోహి
మీ వర్తనమ్ముల మెచ్చరెవ్వరును
దశకంఠునికి నీవు తనయుండు గాగ
విశద ధర్మము నీకు విషమౌటి యరుదె
దురితాత్ముడైనట్టి తోబుట్టునైన
పరిహరించుట యిది పరమ ధర్మంబు
పరకామినీ ధనవరులైన మీకు
చిరకీర్తులాయువు చేకూడ గలదె
యనుడు రావణు సుతుండాగ్రహంబునను
తనతేరు తోలించి తనపేరు బాడి
సౌమిత్రిపై విభీషణుమీదనపుడు

ధూమ కాంతమ్ముల పెల్లుపైన
సరకు గైకొనక లక్ష్మణుఁడు కోపించి
శరవార్థిలోన రాక్షసు ముంచి వైచె
చెలఁగి యా యిద్దరు సింహనాదములు
బలువిడి వరగించు పాపఘట్టనల
పెలుపైన చలముల భుజ బలంబులను
విలసిల్లు నార్పుల విక్రమోన్నతుల
ననిశంబు వెలయు చంద్రార్కుల బోలి
తనరు చతుర్దంత దంతుల బోలి
కొమరారు సింగంబు కొదమల బోలి
కమనీయ శరజతారకులను బోలి
యేపార వృత్రాసురేంద్రుల బోలి
రూపింపగా కాలరుద్రుల బోలి
బలివిడి జయకాంక్షవరఁగి నొక్కొకరు
నిలునిలు పోనీను నినుగూల్తు ననుచు
పలుకుచు చెలరేగి పంతగింపుచును
సరిసరిగా బాణసంఘ మేయుచును
శరలాఘవంబుల కదగి మెచ్చుచును
పోరిలో నీరీతి పోరుచునుంత
నా రావణాత్మజుండధిక కోపమున
సురగాస్త్ర మప్పుడత్యుగ్రత నేయ
గరుడాస్త్రమునద్రుంచె కడగి సౌమిత్రి
తగ కుబేరాస్త్రమ్ము దానవుండేయ
డగచితముగ ద్రుంచె నతఁడు మర్మమున
నమరేంద్ర వైరి వాయవ్యాస్త్రమేయ

సమర నాతఁడు ద్రుంప నైగ్నేయాస్త్రమునను
దానవుండపుడు గాంధర్వాస్త్రమేయ
దాని లక్ష్మణుఁడు రౌద్రమ్మున ద్రుంచె
చలమున నిటువారు సమరంబు సేయ
ప్రళయ కాలమునాటి పగిదియై తోఁచె
నంత లక్ష్మణుఁడు సైయ్యంతకు కరణి
సంతరంతకు నుగ్రుఁడై యింద్రజిత్తు
నటుజూచి రామునికజ్యాని నాదంబు
పటుశక్తి నొనరించి బహురయంబునను
పేర్మినైంద్రాస్త్రంబు పెనుపొంద తొడిగి
ధర్మాత్ముఁడగునేని దశరథరాముఁ
డగణిత విక్రముండతి సత్యసంధు
డగునేని సాయక యసురారిపైన
రావణి తలద్రుంచు రయమున ననుచు
భావించి యేసిన ప్రళయ చండాంశు
మండలోగ్ర ప్రభామండితంబగుచు
చండవాత కీల సమవేగమగుచు
ఖండితారాతి చక్రమురీతి వచ్చి
కుండలంబులతోన కూల్చె తచ్చిరము
యనిలో బడియున్న యా యింద్రజిత్తు
కనుగొని విజయ శంఖంబు పూరించి
లక్ష్మణుం డతులిత లక్ష్మణుఁడు జయ
లక్ష్మిచే వెలిసె నాలంబులో నపుడు
కరమర్థి లక్ష్మణు కౌగిట జేర్చి
మురుదొంది వినుతించె నవ్విభీషణుఁడు

వసువడి కపులెల్ల ప్రణుతించి రతసి
యసువొంద నుతియించి రఖిల దేవతలు
సుమ వృష్టులంటంప సోసత్తై గరిసె
ధిమిధిమియని మ్రోగె దేవదుందుభులు
వనచర సంఘమువ్వారిగా గొల్వ
చనుదెంచి సౌమిత్రి సప్రశ్రితోన
రామునికిని మ్రొక్క రాముడుప్పొంగి
ప్రేమతో తమ్ముని బిగి కౌగిలించి
గొనకొని శిరము మూర్కొని విభీషణుని
కొనియాడుచును సుఖగోష్ఠి నందుంత
అత్తరి రాక్షసులా యింద్రజిత్తు
వృత్తాంతములు చెప్ప విని రావణుండు
వెగలింపు మహాటు వటలించిరంత
వెడలి రాక్షసవీరు లల్లార్చుచును
వికృత వేషంబులు వికృత ఘోషములు
వికృత నేత్రంబులు వికృత గాత్రములు
కలిగి భయంకరాకారులైనారు
నిప్పలపిల దిశలెల్ల పిక్కటిల్లగను
టిరిఘటా ఘుంకార ఘటితానేక
తురగ ఘోషారావ దుందుభి శంఖ
పటహఢక్కాహుమికా పణవాది వాద్య
పటు భీకరధ్వాత పటపటాత్కార
రథనేమి శింజినీరావ సంకులము
బుధిరార్ణవ ధ్వనిమాడ్కి శోభిల్ల
కరమర్ది తెండూళి గగనంబు గట్ట

పరమ లంకాంబుధి బడబాగ్నులనగ
నేల యీనినయట్లు నిబిడంబుగాగ
నాలంబు కై వాహనా రూఢులగుచు
కాలమేఘమ్ముల కరణి నాగ్నికాగి
బలిమెత్తె తెప్పిల్లి పరఁగు కోపమున
భూమిజపతిచూచి పుత్రశోకంబు
నామీద నేర్తునేనని నిశ్చయించి
చంద్రహాసము బూని చనుదెంచు రాక్ష
సేంద్రుని కద్దమై యెలమి సుపాంశుఁడును
సురేశయిది ధర్మహానితలఁపగను
సరియని తలచుట సాటిగాదెపుడు
నసమున కోపమూ యర్క వంశజుల
నైజూపవలెగాని భామిని ద్రుంచి
వైచుట నీతియే వలదని బుద్ధి చెప్పి
రావణు దెచ్చి సింహాసనమున
నెప్పటివలె నుంచె యేపు మీరగను
తన మంత్రులను జూచి దశముఖుండనియె
కనుగొంటి రే నేడు కాలకౌటిల్య
మనుపమ బలశాలి యగు నింద్రజిత్తు
మనుజుఁ డొక్కడు గూల్చె మాటలింకేల
వలనొవ్వనొక బాధవచ్చిన వేళ
తలఁకు దుండుట వీర ధర్మంబు గాదు
నదుల వానరుల రణస్థలంబునను
పరిమార్చుచును కాలరుద్రుని మాడ్కి
కపులపై దాకిన కపులు కోపించి

విపరీత పర్వత వృక్షంబులెత్తి
దేరివా సైన్యంబుపై దట్టించియాయ
దనుజులు కపులనుద్ధతి తాకిరపుడు
వాటుల వ్రేటుల వడినిందునేందు
పోటుల నేటుల పోరినినిందందు
కరవాలములను భీకర వాలములను
శరముల భీమము ధరములనైన
తరుచరులావై సంగడజులువైవ
ధరణిపై పెను రక్తధారలు దొరుగ
వనచరుల్ దనుజులపడి తాకితాకి
కనుకను చేనున్నగిరుల గ్రుమ్మియును
పీకె గోరమ్ముల విరుగ ద్రొక్కియును
మోకాళ్ళ మోచేత ముష్టినుట్టనల
తాకించి తలలు ద్రొక్కియును
తోకల గొట్టి తుత్తుమురు చేసియును
పొట్టలు చీరియు పోసికజుట్టి
చట్టలు వాపియు చదియవ్రేసియును
కరచియు విరిచియు కడకాళ్ళబట్టి
గిరగిరగా త్రిప్పిచిమ్మి వైచియును
పెళపెళ నెమికలు పిండిసేయుచును
భళిభళియని భూతపంక్తులు పొగడ
నీరు చేతులందును నిరుపురి బట్టి
పోరిపోరి తాకించి పోట్లు సేయుచును
తరుచరులార్వంగ దనుజులు జూచి
పరిగడా చక్రపట్ట సప్రాస

పరిఘతోమర భిండివాల ప్రాసల
కరపత్ర టంకముద్గరముల బూని
నరికియు నరచియు నలియ మొందియును
నురువడి కుమ్మియు నురగ చిమ్మియును
చనుజాలార్చి జూచి తరుచరుల్ బెదరి
జననాథు మరుగున చనిన రాఘవుఁడు
నెమ్మితో దానవ నికరంబు జూచి
సమ్మోహనాస్త్రంబు సంధించి యాయ
నన్యోన్యమును రాములని రోషమునను
జన్యంబు గావించి సకల రాక్షసులు
ఖండితావయవ నికాయులై యవని
నిండార పడిసిరి నిమిష మాత్రమున
నా వార్తవిని రాక్షసాంగన లంత
రావణుపెను హాహాకారముతేరి యందు
మొనయ శోకముల కొమ్ముల మొదుకొనగ
విని రావణుఁడు కోప విషసుఁడై యపుడు
సకలాయుధావృత సంపూర్ణ రత్న
ధగధగ ద్యుతియు తస్యందనం బెక్కి
దివ్య భూషణములు దివ్యాంబరములు
దివ్య మాల్యంబులు తేజరిల్లగను
దానవ ప్రముఖితుదండల గొల్వ
సాసా వృపంగ నిపాపముల్ మొరయ
తదయక నుత్తర ద్వారంబుసందు
వెడలి యుద్ధోన్మత్తు వెసవిరూపాక్షు
కనిబల్కె మీదనీ కపిసైన్య తతుల

పేనిలాష్య ఖణియింపుదంతలో సను
మనుజుల రామలక్ష్మణుల నిద్రింతు
అని బల్కి దానవులార్చుచు వెదలి
వనచర బలముల వడతాకి తాకి
ముసలతోమర దాముద్గర పర
పీసరముల్ వైతు పీచి పెల్లేచి
యంకు శకుంత కూలాదుల పోదుతు
రంకించి నేయుదురాభీల గదల
సదిదముల్ ఝళిపించి నలుకసంగముల
కడిబందలుగనేసి కడిమి చూపుదురు
కపులును కపిలీల తైకవిమి పాటించి
రిపుల శైలంబుల వృక్షజాలముల
వడదంత నఖవాల పాషాణ స్తముల
నరముక్తై యా రాక్షసేనలనెల్ల
శిరములు సరములు ఒదలు మూరు(
లురుములు బాహాపులా ప్రకంరములు
త్రెంచియు దంచియు తీవ్రమై ఖరిని
చించియు నొంచియు చిదిమియు సదిమి
తరుచంపకులను వసుధాంతరము
పరుపడి యా విరూపాక్షుం చర్కజాని
శరముల నొప్పింప బలజా ప్రసుతుడు
దరపుక్తి వాని వక్షస్థలంబునను
పిడుగుగ దులియాని పితికిట పొడువ
పడగూలె నా విరూపాక్షు దంతటను
పడిన విరూపాక్షు పాటెల్లగాచె

యిటు యుద్దోన్నతుండర్కజు మీద
కనలుచు పడువ నంగదుఁడు కోపించి
కినుకతోడుత గొప్ప గిరియెత్తి వైవ
తునియ నంగములు నెత్తురులు గ్రక్కుచును
దనుజుండు మిడుకుచు ధరణిపై గూలె
నంత రావణుఁడు కాలాంతకు పగిది
పంతంబుతోన చాపంబుచే బూని
కాల భుజంగ సంకాశ బాణముల
కీలించి కపులను గిట్టిబెట్టేయ
గడగడ కంపించి కపులు దిక్కులను
జడిసి పారగ రామసౌమిత్రులపుడు
శరధుల గుణముల సంధించి గొట్టె
పరువడి కోదండ పాణులై నిలువ
దశముఖుండలుకను దశదిశ దాక
దశరథ రాముపై తన తేరు జరుప
సౌమిత్రి యెదురుగా శరములు నేయ
సౌమిత్రి శరముల సరకుగా గొనక
రావణుఁడేతెంచి రాము మార్కొనియె
రావణుఁడాఁకె నా రఘువీరుఁడలిగి
రామ రావణులు సౌరథమ్ము లెసఁగ
సీమ కార్ముక గుణాంచర నాదముల
శరధులు కలఁగంగ నగములు పగుల
పరువడి సన్యోన్య బాణసంతతుల
ఘనభాంతరముల పోలుపారనిండె
దానవాధిపుడేసె శతామి ప్రశరము

ఘుడమైన చీకట్లు గ్రమ్మినా తిమిర
మునల జాణమ్మున నణచె రామవుఁడు
వానిగాంచంత తాపమఁదు కోపించి
యా సురాస్త్రం జేయ సందున శెక్కు
ముఖములు శార్దూల ముఖములనుస్వ
ముఖములు సూకర ముఖముల మకర
ముఖములఁగరి శైరి ముఖముల పంతి
ముఖముల ఘుగ్ర్వద్రముఖముల మహ
ఘునసిత ముఖములై రడు నెక్కు నిగుట
గని వాని తునకలుగాజేసి మగుర
జనేనాథుఁదాగ్నేయ శరమేయ పహ్ని
దినకర ముఖములై దిశలందు బరువ
సన్నోన్య మిట్లు ప్రత్యస్త్రముల్ నేసి
జన్యంబు గావించు సమయంబునందు
నెదజొచ్చి లక్ష్మణుండేడు బాణముల
సరి గేహరథిని చాపము ద్రుంచివై చె
నా విభీషణుండంత హయములు గూల్ప
రావణుండొక శక్తి రయమున బూని
తమ్ముని పైవైవ దశరథ రాము
తమ్ముఁడా శక్తినుద్ధతి ద్రుంచివై చె
నదరి రావణుఁడపుడామయు శక్తి
వడిగ విభీషణు మీదవైన హుంకింప
శరణు జొచ్చిన విభీషణుని పిమ్మటను
సరగున నిడుకొని సౌమిత్రి నిలువ
రనజేరి శక్తిని దశముఖుండపుడు

ఘన శౌర్యుఁడైన లక్ష్మణు మీదవైచె
వైచిన శక్తి దుర్వార దర్మక
రోచిత జిహ్వాసముగ్రమై వచ్చి
యా లక్ష్మణుని వక్షమందు జొచ్చినను
తూలెనా సౌమిత్రి దురము లోపలను
సౌమిత్రి పడియున్న చందంబు చూచి
రాముఁడు శోకాంబురాశిలో మునిగి
పలవల కంటను బాష్పముల్ దొరుగ
వలనొప్ప శక్తియువ్వల తీసివైచి
కపులను జూచి యా రాఘవుడిట్టులనియె
కపులార మీరు లక్ష్మణు కాచియుండుఁడు
దనిలోననెందు పరాక్రమవధియింతు
అని పల్కి శోకంబునటు కట్టిపెట్టియు
దండ ధర భీకరాయతంబైన కో
దండమప్పుడు గొనుచు మెక్కించి
అరుణారవిందాక్షుఁడై రాఘవుండు
శరపరంపర నిట సంధించి యార్చి
రావణుపై నేయ రావణుండలిగి
కావరంబున భీమ కాండంబు లేయ
పంచాశుకులుఁడు రాక్షసుని కాండముల
ఖండించి కాలాగ్ని కైవడి కసలి
నొకట కార్ముకమును నొకరంపుజ్యాను
తునియంగ నేసి [illegible]పురు జేసి
ఘనకాల భుజగ భీకర సాయకముల
పడివేర్చి రావణును వక్షంబులనేయ

బడిసి బాణముల నుర్వరి త్రాంగుడగుచు
ఆరక్త ధారల నంగంబులదర
పేరుపై మూర్ఛిల్లె తివిరి రావణుఁడు
భయమంది సారథి బవరంబు విడిచి
జయమున గొనిపోయె రథము దప్పులను
గొనిపోవఁజూచి కాకుస్థ వంశజుఁడు
మనమున మన్నించి మగుడి వేగంబె
చేరి చింతాక్రాంత చిత్తుఁడై రాము
డారవితన యాంగదాదుల గనియె
నా జీవమైనట్టి నా కూర్మితమ్ము
డీ విధంబునసుండ నికనేది బ్రతుకు
తనకేల శౌర్యంబు తనకేల రణము
తనకేల మానంబు తనకేల సీత
యితనితోడిదె లోకమింతియె గాక
నితర చింతనము లింకేటికి తనకు
నా కూర్మి నిలకడ నా పట్టుకొమ్మ
నాకన్న పెన్నిధి నా నోముఫలము
నా తమ్ముడిటువలె నన్ను వంచించి
భూతలంబున నిద్రబోవుచునుండ
యెటువలె వేగింతునెట్లు సహింతు
కటకటాయగుచు ఘోరంబున బొగిలి
చింతింపుచుండ సుషేణుఁడు వచ్చి
యంతరంగమున ననియె రామునికి
వలవని శోకంబు వలదు శ్రీరామ
కలుగునే హాని లక్ష్మణ దేవునికిని

నిండుచందురు గోమునెమ్మోము వికచ
పుండరీకెంజాయ పొలుచు నేత్రములు
విలసిల్లుచున్నది వేరొండు లేదు
కల దుపాయమువేగ కరువడి సుతుని
పనిచిమందుల కొండపరఁగ దెప్పింపు
మన రామచంద్రుండు హనుమంతు బనుప
నావాయు నందనుండనిల వేగమున
ఆవేళ దనిదెచ్చి నౌషదగిరిని
కరిమర్ది యౌషధాఘ్రాణంబు వలన
మరలె జీవములు లక్ష్మణుని కంతటను
నిదురబోయిన రీతినెరియ మేల్కాంచి
సరయుండు సౌమిత్రి సద్భక్తితోన
రామచంద్రుని పాద రాజీవములకు
ప్రేమతో మ్రొక్క సంప్రీతి రాఘవుండు
రమ్మ నా పెన్నిధి రమ్మ రమ్మనుచు
తమ్ముని కౌగిట దయతోడ జేర్చి
శిరము మూర్కొని చిన్ని చెక్కిలినొక్కి
కరమర్థి సంతోష కలితుఁడై యుండి
యా విధంబున లేచి యఖిల వానరులు
భూవరునికి మ్రొక్కి పొలిపొందిరంత
నప్పవనాత్మజుఁడవుషద శైల
మెప్పటితావున నిడివచ్చెనపుడు
తూణీర కలితనిస్తుల బాహుమూల
బాణ బాణాసనపాణులై రామ
సౌమిత్రులప్పుడు సమరాంగణమున

సౌమసౌఖ్యల రీతి శోభిల్లిచూడ
అప్పుడా రావణుఁడా మూర్ఛదెలిసి
తప్పక సారథి తగఁజూచి బలికె
కలుషించి రిపుడుండ కడిమి నా రథము
తొలగించినప్పుడే ద్రోహి వీవనుఁడు
సారథిబలికె రాక్షసనాథ సధికు
లారణంబున కొంత యలసిన యంత
సదలింపవలె తేరుసమయంబు దెలిసి
నడిపింపవలె నిది న్యాయమ్ము సుమ్మి
దేవర మూర్ఛిల్లి త్రిప్పితి రథము
కావున నీకేగ కాదని దెల్ప
విని రావణుఁడు వాని వినుతించి మంచి
తన భూషణమ్ము లాతనికిచ్చి మెచ్చి
నేడు లక్ష్మణ సనున్వితుని రాఘవుని
పోడిమితో పోరిగొందు ననుచు
కాలదండాకార కార్ముక జ్వాలర
హిలోల చండ భీమార్చటుల్ మొరయ
వడి మహాటాపుల దుర్వారత బేర్చి
రదగి యుగ్రతకాల్చు కార్చిచ్చు మాడ్కి
నగణిత స్ఫుటవహ్నులా శుగమ్ములను
నిగుడించి క్రోతల నీరు జేయుచును
రాముని రక్షోభి రాముని భాసు
ధాముని సంగకోద్దాముని దాఁక
దేవేంద్రు నసుమతి తెరఁగొప్పవచ్చి
యావేళ మాతలియనియె రామునికి

శరణాగతత్రాణ జయధామ రామ
పురుహూతుఁ డిదె నీకు పుత్తెంచె రథము
కాకుత్స్థ యీ వజ్ర కవచంబు బూని
శ్రీకర రథమెక్కి శిక్షింపు వీని
యనవిని యా మునియవ్విభీషణాని
యనుమతిలోడుర నా రథంబెక్కి
నదల నొక్కట పర్వజయజయధ్వనులు
పొదివి శాఖామృగంబులు సంతసిల్ల
సురపతి కపలాప్తుఁ డుదయాద్రి నెక్కు
కరణియా రథమెక్కి కమలాప్తకులుఁడు
శరదభ్ర సంధ్యాభ్రచయ సమానములు
గరుడోరగాసుర గణ విమానములు
సరిజూచు సురలు ఖేచరులుఁ గిన్నరులు
పరువడి ఆగములు భయమందనపుడు
వసనిఫ యుగము పాతకయుగంబు
ఘనగిరి ద్వంద్వంబు గగన యుగ్మంబు
కదిసి పోరాడె దినకరణి ఘార్మంబు
వదలక రామరావణులు పేర్చుచును
దినకరానల కల్ప దీర్ఘ నిఘాత
సునిసితాస్త్రంబులు సొరఁ బిమేనులను
కరముల భుజముల కర్ణమూలముల
నురముల ముఖముల నూరు కాండముల
నెక్కి నొప్పింపుచు నిద్దరు కడిమి
మిత్రాసులై దొరళి విత్రాసులై మెరకి
యార్చుకయ్యము కాయ యప్పుడొండొరులు

సొంపు పెంపును త్రెంపు చూపుచు పోర
నలినవ్విధమురారి నారి సంధించి
తలకొన్నదేవ గంధర్వ బాణముల
పరువడి వేయంగ ప్రతిబాణములను
మురియలుగా చేసె మొనసి రాఘవుఁడు
అనలాస్త్రమేసె లంకాధిపుండపుడు
జనపతి వారణాస్త్రంబు ననఁచ
అలసి రావణుఁడురగాస్త్రంబు వేయుటయు
గరుడాస్త్రమున ద్రుంచె కాకుత్స్థకులుఁడు
కనలి రావణుఁడు రాక్షస బాణమేసె
వనజాక్షుఁడది ద్రుంచె వాయువ్యాస్త్రమున
సురవైరి కోపించి శూలంబు వైచె
దురమున శక్తిచేదునిమె రాఘవుఁడు
పది ముఖంబుల వాఁడు పంతంబుతోన
పది వింట్లుచేబూని పది దిక్కులదర
శరవృష్టి ముంచిన సురనాథుఁడపుడు
సురపక్షగాదులు చోద్యంబునంద
తానేక కోదండ ధారియైయుండి
వాని కస్త్రము లెల్లవడి ద్రుంచి వైచె
రావణుండలుక శ్రీరఘురాము మీద
వావిరి నమ్ముల వానలు గురిసె
గుదికొన్న కోపంబు కొలది మీరగను
పదియింట మాతలి పదియింట హరుల
వికల సత్త్వుల చేసి విషమాస్త్రమేసి
ప్రకటంబుగా ద్రుంచె పటు కేతనంబు

విపుల చింతాభార వివశు దైవికుఁడు
తపియింపుచుండ సత్త్రియుఁగస్త్యుండు
చనుదెంచి ఆరామచంద్రునీక్షించి
ఘనుజేశయిది శౌర్య మంత్రంబుసార
ఘనువంద పఠియించి అరిని నిర్జింప
మని కుంభసంభవుండరిగిన పిదప
ఆదిత్య కులనాథుంపతి భక్తితోన
ఆదిత్య హృదయ మంత్రావర్తిచేసి
ఘోరావలోక నాగ్నులు ప్రజ్వరిల్ల
భూరి ధూమ్రాయత భృకుటి నిట్టింప
దండతేజమున ప్రచండకాండముల
నిండార నసురపై నిగుడించి చూచి
ఖనశాత కర్తరి క్రకచ భల్లంబు
యినవంశ వల్లభుఁడే సగ సందించి
నరుడంచ కాంచె నద్దశాననుడి
శిరములు బడియుచు చేతులిర్వదియు
కరములిర్వదియును ఘన కిరీటముల
శిరములు బడియును చెచ్చెర మొలిచె
మొలచిన కోపించి మొనద్రుంచె ఘొసుడ
తలలును చేతులు తద్దయు మొలిచె
తలలును చేతులెంతయు ద్రుంచిద్రుంచి
అలసి రాఘవుఁడుండ నవ్విభీషణుఁడు
దేవ రాఘవవీఁడు తెగఁడెందు చేత
వావిరి సుధనాభిపడినుండ జేసి
ఆనల బాణంబేసి అమృత మింకించి

మనుకొని బ్రహ్మాస్త్రము నశియించి చంపు
మనపుడు రఘురాముడాగ్నేయ బాణ
మను మంత్రమేయ నయ్యమృతంబుగ్రోలె
ఒక తలతో కరయుగ్మంబు తోన
ప్రకటించి నిలిచిన వం క్తికంధరుడు
అక్షయ బలశౌర్యుడగు రామచంద్రుడు
రక్షయ బ్రహ్మాస్త్రమపుడు సంధించి
దేవారి యురముపై బ్రుష్టించి యేయ
నావేళ బ్రహ్మాండనుగల దిక్కతులు
ఘీల్లీ లోకముల్ బెదిరి కంపింప
పాతాళవాసులు భయమందియురక
పచ్చియా రావణు వక్షస్థలంబు
బ్రమ్మర చనుదెంచి రాముస్థకులుని
అమ్ముల పొదచొచ్చెనద్భుతంబుగను
అమ్ముల పొదచొచ్చె నద్భుతంబుగను
పరమేష్ఠి మనుమని వం క్తికంధరుని
దురమున దొరిగొన్న దోషంబుతొలంగ
పాతాళ గంగలోపల గండివచ్చి
సీతాదివతిమాట చేరెనో యనంగ
తలడుంచు కూలె నద్దశకంఠుడపుడు
ధూళి సాహసిని బద్దకొంద చందమున
సంతసిల్లెను దేవ సంఘమ్ములపుడు
సంతసిల్లెను కపిసైన్యంబులెల్ల
దివినింద మ్రోగెను దేవ దుందుభులు
భువినిండ గురిసెను పుష్పవర్షంబు

రావిరి చెలరేగి యున్నరక్త్రులు
పాడిరి గంధర్వవరు లుత్సహించి
రాముఁడు లోకాభిరాముఁడై విజయ
ధాముఁడై నవసుధా ధాముఁడై యొప్పె
నంత విభీషణుఁడన్నను జూచి
సంతపింపుచు నుండె సమర మధ్యమున
నపుడు మండోదరి యాదిగా గల్గు
చపల లోచనలెల్ల సకల భూషణము
లడుగులు తడబడ హారముల్ చదర
తొడబడి కన్నీరుతోవలై దొరుగ
వచ్చి యా సంగరవసుధ నీక్షించి
రచ్చట మిన్నంది యేడు భూతములు
దయతోడ తమ బంధుతతులను బిలిచి
ప్రియములొకటుత విందుబెట్టు భూతంబు
నా రక్తధారల నందంద గ్రోలి
శ్రీరాము సన్నుతిసేయు భూతములు .
శిరముల మెదడులు చిగురు మాంసములు
పరువడి భక్షించు బ్రహ్మరాక్షసులు
ఘోక కాకపిశాచ ఘోరబేతాళ
శాకినీ ఢాకిర సమరాంగణంబు
జొచ్చి ముందరను నిస్తుల బొణిశయ్య
వచ్చి నెత్తురుతో పడియున్న వాని
వీర లక్ష్మీఘన విరహాగ్ని వలన
ఊరి నిద్దురబోవు దశకంఠు జూచి
రరుచుగా విలపింపదనుజ కామినులు

పరగ మందోదరి పతిమీద వ్రాలి
హా! రాక్షసేశ్వర హా! మహావీర
హా రణలంకాపురనాథ యనుచు
పలుమారు లంకాధిపతి పరాక్రమము
తలచి శోకింపుచు ధరపైని వ్రాలె
అంత రాముడు రావణానుజు జూచి
చింతింప వలవదు శీఘ్రమే నీవు
పరగ రావణునికి పరలోక విధులు
కరమర్థి సేయుము కరుణతో బోయి
యనుడు విభీషణుడౌగాక యనుచు
దనరంగ నటువలె తగనాచరించి
పరిశుద్ధుడై వచ్చి భానువంశజుని
చరణాంబుజములకు సాగిలి మ్రొక్క
జనవిభుడా విభీషణుని మన్నించి
చనవు రెట్టింపగ సౌమిత్రి కనియె
మొనసి మండోదరి మొదలైన దనుజ
వనితల మన్నించి వారి దోడ్కొని సురు
సేవింప లంకలోనికి బోయి పుణ్యు
డాపు విభీషణు పట్టంబుగట్టి
రమ్ము పొమ్మనవుడు రామునానుజుడు
నెమ్మితో లంకలోనికి బోయి యపుడు
తదయుక తదుపరి త్రములను బనిచి
కదగి సముద్రోదకముల దెప్పించి
వారి పురోహితవరులతో గూడి
వారి సుమంత్రుల వరుస రప్పించి

భూరి మంగళ తూర్యములు మ్రోయనతనీ
యా రూఢ నియతితో నభిషిక్తుజేసి
కరమొప్ప యతని లంకా రాజ్యమునకు
పరమ సమ్మతమున పట్టంబుగట్టి
జలనిధులును సూర్యచంద్రులెందాక
కులగిరులును తార కోటు లెందాక
జగతి యందాక దిక్చయము లెందాక
జగదేక రామ చరిత మెందాక
నందాక నీవు లంకాధి పత్యంబు
చెంది వర్ధిల్లుము శ్రీరాము కరుణా
నను విభీషణుఁడ లల రాజ్యంబు
గానిమంచి తొడవులు కొంచు సౌమిత్రి
కొలచి వెంబడివచ్చి కులవలయాధిపుని
కలరుచు మ్రొక్కి దివ్యాభరణములు
చెలువొంద నిచ్చిన చేకొని రాము
డెలమితో మాతలికిచ్చి వీడ్కొలుప
మాతలి రథమెక్కి మహనీయ మహిమ
నాతత రథ వేగుఁడై బోయె దివికి
తదనంతరంబున ధరణీవల్లభుఁడు
మదిని విరాజించి మారుతి జూచి
జనక పుత్రికి మనజయము సేమంబు
వినుపింప లంకకు వేగపొమ్మనుఁడు
దని హనుమంతుఁడు జనక నందనను
కని మ్రొక్కి నిలిచి యొకల్యాణ రామ
ధరణీశ్వరుఁడు వచ్చి దశముఖు గూల్చి

పరమ సంతోష సంభరితుడై నాఁడు
పరగ సౌమిత్రి సద్భక్తి కొల్వఁగను
తరుచరావళు లెల్ల తను భజింపఁగను
మున్ను నే జెప్పిన ముఖ్య లక్షణము
లన్నియు నిజమయ్యెనని విన్నవింప
దేవి సంతోషాబ్ధి తేలి మారుతిని
భావించి దీవించి పలుమారు పొగడ
హనుమంతుడందున యసుర కామినుల
కని తల్లియును నీకు కాని యీపట్ల
ఘన ముష్టినిహతుల కడదేర్చి బుత్తు
ననుచుండ జానకి హనుమంతు జూచి
యేసినవాడుండ నిమిషులేమి జేయు
దాసీవధంబెందు తగదు చింతింప
పొమ్ము నాయెడ ప్రేమ పొసగ మెయట్ల
నెమ్మితో బలుకుము నృపవర్యు కనిన
విని మ్రొక్కి మారుతి వేగంబె బోయి
జననాథునికి సమాచారంబు జెప్పె
జననాథుఁడా విభీషణుచార బిలిచి
జనకజ మంగళస్నానంబు సేయ
బనచి దివ్యాంబరాభరణ మాల్యముల
పనుపడి జేయించి పరగతో దెమ్ము
మనుడు విభీషణుఁడంగనా మణుల
ననుపహారులు బోయి పరగ గై జేసి
యసమాన మహిమతో నసుర కామినులు
పసిడి పల్లకియందు పణతుక నునిచి

వచ్చి దూరంబున దేవిని విడిచి
వచ్చి రాఘవునికావార్తలు దెల్ప
పిలిచి తెమ్మనుచు విభీషణుంతలిగి
కేవల భక్తితో కీర్తించుకొనుచు
దేవి జానకితో దెచ్చుచో కడని
ఘనవేత్ర హస్తులై కపులు రాక్షసుతో
కనుగొని సందడి కతకుతోలగను
నాహహా కలకలంబవ్వ జాలించి
రాముండు రాక్షసరాజు నీక్షించి
నింప వారెవ్వరు వీరితో మనకు
యింత నొప్పింతురె యిచ్చంగి కదఁగి
వారింప పలవదు వచ్చియందరను
గారవమ్మున సీత గనుగొని నిమ్మ
ననుఁడు విభీషణుఁడా రామునాజ్ఞ
కనకాంగితో దెచ్చె గడిమె తోడుతను
కోమలి నేత్ర చకోరయుగ్మంబు
రామ చంద్రానన రాకేందు కళల
గ్రోలి వియోగాగ్ని గప్పున నణచె
నాలోన సంప్రాప్యమై సీత నిలువ
మానిని జూచి యమ్మనుజేశుఁడనియె
మానంబు రక్షింప మర్దించి రిపుని
తివిన నిన్ను సాధించితిగాని
యువిద నీయెడ ప్రీతి యుక్కింతలేదు
పగవాని కొంపలోపలయున్న నిన్ను
తగిలి సుఖించుట ధర్మమే తనకు

ననవుండు జానకి యాత్మలోఁ పుగిలి
కనుల బాష్పమ్ములు గ్రమ్మ నిట్లనియె
యెరుగవే నీవు నా హృదయంబు రామ
పరకాంతవలె నిన్ను పలుకఁగ దగవె
నీ సంశయము బనించిన యపుడె
శోకతో నగ్నిలో జొచ్చెదనుఁడు
అనినాథ కనుసన్న సౌమిత్రి దెలిసి
పెనుపొందనట సౌద బేర్చెనంతటను
మదిరాతి ప్రణమిల్లి మదిలోన రాము
కడియించి సౌదచుట్టు గరిమెతో తిరిగి
వనజాయతాక్షి కేవల భక్తితోన
సనల దేవునికిని హస్తముల్ మొగిచి
సకల ధర్మములార చంద్రార్కులార
ప్రకటింతునిపుడు నా శాపంబు వినుఁడు
ఘన మనోవాక్కాయ కర్మములందు
జననాథుఁడగు రామచంద్రుడు దక్క
పరుభవించితినేని ప్రళయాగ్ని నన్ను
పొరిగొనుకాక నిపుడె చూడుఁడనుచు
జలజాక్షి సంతత జ్వాలాకరాళ
కలితాగ్నిలో జొచ్చి కదలక నిలిచె
యా విభీషణు లక్ష్మణార్కజ ప్రముఖు
లా వేళ శోకార్తులై యుండిరంత
సర్వలోకంబులు చలియింపఁగ
నిర్వాణుఁడై యుండ న్నపుడంతలోన
పరమేశ్వరుఁడు పద్మభవుఁడు దేవేంద్ర

గరుడ గంధర్వాది ఖచర వల్లభులు
వర విమానస్థులై వచ్చి యంబరున
వరఁగ ప్రత్యస్థానపరుడైన రాము
గని నుతింప జగత్కారణ మీవె
వనిపతిగా పరబ్రహ్మంబు నీవే
నీవె వేదంబులు నీవె మంత్రములు
నీవె లోకంబులు నీవె సురగణులు
నీవె యక్షరములు నీవె మోక్షంబు
నీవె సాక్షివి రామ నిత్యుఁడు నీవె
నరనాథ నీవారి నారాయణుండ
వరసి జూడగ సీత యయ్యాది లక్ష్మి
నిన్నాళ్ళలు తెలియవు నిష్ఠుర వసి
నున్న సీతను జూచుచుండుట తగదె
ఆసరఁ జేకొమ్ము జగదేకనాథ
యని పెక్కు భంగుల నాడుచుండగను
విశ్వమంతయు జూచి విస్మయంబొంద
వైశ్వానరుండంత వడలని ప్రేమ
కోమలి తగనెత్తుగొని వచ్చి వేగ
రామునితోడనుండి రాముతోననియె
సరసగుణ ప్రాత జగదేక మాత
పరమ పతివ్రత పావని సీత
యీ కాంత యెడ పాపమిందాకన్నైన
లేకొని రక్షించు శ్రీరామయనుఁడు
వసుధీశుఁడపుడు దేవతుల కిట్లనియె
కుసుమ కోమలి సీత క్రొత్తయే తనకు

మలయు ధాత్రీపుత్రి మనసు మర్మంబు
తెలివిడి తనకన్ని తెలిసిగాని
యరసి నేనిపుడు లోకాపవాదంబు
పరిహరించుటకై వద్దు జేసితిని
యుస చంద్రశేఖరుంత తని కిట్లనిగె
దనరగ మీ తండ్రి దశరథాధీశుడ
దేవి మారూడుడై యున్నవాడు
కదిసి పూజలు నీవు గావింపు మనిన
నను అస్మతో రాముడతి భక్తినేగి
తన తండ్రి నీక్షించి తద్దయు మ్రొక్క
చిత్తము రంజిల్ల శ్రీరామచంద్రు
నెత్తి కౌగిట జేర్చి యినవంశుడనియె
నా కూర్మి నందన నా రామచంద్ర
కైకేయి మాటకై కటకటా నిన్ను
బాసితి సుఖమింత బడయలేనైతి
గాసికి లోనైతి కడు వెర్రినైతి
పరువడి నిను నేడు చూచిన వలన
సురలోక సౌఖ్యంబు శోభించదయ్యె
నీ వయోధ్యకు బోయి నిఖిల ధర్మములు
భావించి రాజ్యంబు పాలించు మనుచు
ప్రేమతోడుత పల్కి ప్రియ సుతుండైన
సౌమిత్రి కనుగొని సౌమిత్రి నీవు
మెలకువ నిటుమీగ మీయన్న మనసు
నలగకుండగ నీవు నడువుమీ యనుచు
ఘన భక్తితో మ్రొక్కి తలపంచి యున్న

జనక నందన జూచి జననాథుఁడనియె
పరమ పతివ్రతా ధరణంబు నీకు
సరి యెవ్వరు ధర సాధ్వివి నీవు
నిను రాముఁడాడిన నిష్ఠురోక్తులను
మనమున నెంచక మది నొప్పటోక
ఘన కీర్తియుతుల రాఘవుబోలు సుతుల
కనుము ధర్మంబులు కైకొను ననుచు
దీవించి చెలఁగి ధాత్రీపతి సుకుల
భావించి సంతోషభరితుఁడై యుండె
సురపతి రఘురాము జూచి నీకిత్తు
వరములు కోరెన్న వసుధీశుఁడనియె
నా కార్యమునకు రణంబుతో నెదిరి
యీ కపుల్ ప్రాణమ్ము లిచ్చియున్నారు
వీరుల బ్రతికింపవే దేవయనుఁడు
వారల బ్రతికించె వాసవుండపుడు
వనచరు లెల్లను వర్ధిష్ణులగుచు
కినిసి రామునికి మ్రొక్కిరి ముదంబునను
దేవ సంఘమ్ములు దివికి రాఘవుని
దీవించి వేవేగ దివి కేఁగెరంత
నా విభీషణుఁడు దివ్యాంబరమ్ములు
జీవరత్నంబులు చిత్ర వస్తువులు
తెచ్చి రాఘవులకు దేని భూపుత్రి
కిచ్చి వీడికి బిల్వసంపుడనియె
కడఁగి యుభోగముల్ కడు పెక్కు గలపు
తనయక మాఱయోధ్యకు బోవలయు

విను విభీషణ కపుల్ వీరు లంకేంద్ర
ఘన సర్వ ఘోరాంధ్రకార భాస్కరులు
ఓరి పూజింపుము వేగంబె యనుఁడు
వారికి తోడపులవ్వారిగా నిచ్చి
నానా మణిస్తంభ నవరత్న చిత్ర
నానాంబరోవృతోన్నత కేరనాంక
పుష్పగంధార్చిత స్ఫుటి రాజరాజ
పుష్పకంబప్పుడావ్వగ దెచ్చియుంః
జనకజా లక్ష్మణ సహితుఁడై రాము
డసనాథుఁడంత పుష్పకము పూజించి
తగ ప్రదక్షిణముగా ఘనఘ పుష్పకము
జగదీశుఁ డెక్కి యుర్వ్యాహంబులోన
కడఁగి సుగ్రీవాది కపులను జూచి
కడగండ్లకోర్చి యీ కార్యముల్ జేసి
యలసియున్నారు మీకాత్మ గేహముల
కెలమి బోందనుఁడు వారాసించి రాము
నమరంగ నీదు పట్టాభిషేకోత్స
వము జూడవలె నన్నవారి మన్నించి
పదువడితోన పుష్పక మెక్కి యున్న
పరమ పావనులు పుష్పక మెక్కిరంత
దనుజాంగనలు సహితనయకు మ్రొక్కి
చనిరంత నిజ నివాసములకు నెలమి
ఘన భక్తితోతన కరములు మోడ్చి
జనపతి కా విభీషణుం డిట్లనియె
యెలమి యీ పుష్పక మెందరెక్కినను

విలసిల్లి యొక మూల వెలితియైయుండు
సనరాము బసువున సఫల స్థలంబ
లనుపమాయత పుష్పకారుండులైరి
సామర గంధర్వ సంచరితు తలిత
హేమాద్రియన మింటికెగసి పుష్పకము
ఘన మనోవేగంబు గైకొనితోప
జనకజతో రామచంద్రు డిట్లనియె
యీలంక జానకి యీక్షింపు దీని
యేలజాలక భోగమెల్లను మాని
సుదయితుండై వచ్చి మార్కొని నన్ను
పది ముఖమ్ములవాడు బడియె నిచ్చటను
కడఁగి యిచ్చట కుంభకర్ణుఁడు గూలె
పడె ప్రహస్తుండిందు పద్మాయతాక్షి
యిచ్చటధూమ్రాక్షు డిచ్చట కుంభు
డిచ్చట నతికాయుఁడిచట నికుంభు
డిచ్చట మకరాక్షుఁడిచటను పార్శ్వుఁ
డిచ్చట పడిగూలె నింద్రజిత్తుండు
బలిగావసథిపై భాసిల్లు పుణ్య
హేతుసేతువు జూడు మిందీవరాక్షి
యిదె సదాశివ సమాహిత నివాసంబు
మదిరాక్షి సేవించు మనసు రంజిల్లు
యిదె గంధమాధనమిదె దర్భశయన
మదెవాలి పాలితమైన కిష్కింధా
యన రాము గనుగొని యాసీత బలికె
మనుజేశ సుగ్రీవు మగువలతోన

మన పురంబునకేగమరి కోర్కెలుబ్బె
ననవుండు పుష్పకంబై యదనిచ్చి
తారాది కాంతల దనరగప్పింప
వారు సీతకు(మ్రొక్కి వలనొప్ప పుష్ప
కారూఢులై నంత నరిగె పుష్పకము
శ్రీరాముఁడాడుతోడనే సీతను జూచి
మగిదె ముందర ఋశ్యమూరంబు జూడు
చిగురు చోణారాజాడు దెలఁగుని పంపా
జలజ బాంధవ తనూజాత సఖ్యంబు
కలిగె మాకెక్కడ కమలాయ తాక్షి
యిదె పంచవటి జూడుమిదె పర్ణశాల
యిదె రావణుఁడువచ్చి యెలయించి నిన్ను
కొని చన్నతావు గక్కొన జూడుమబల
మునియగస్త్యాశ్రమమును జూడు మింతి
మిదె శరభంగుని యాశ్రమంబబల
మిదె యత్రియాశ్రమ మిదె చిత్రకూట
మిదె భరద్వాజుల యాశ్రమంబనుచు
పొరలి సీతకును జూపుచురాగ నంత
పదునాలుగవ యేడు పరిపూర్ణముగను
పదపడి వర్తించు పంచమినాడు
సక్రాంత శతతేజుఁడగు భరద్వాజు
కాశ్రమో పరివీథిన వ్విమానంబు
పాయక నిల్పి సద్భక్తితో డిగ్గి
యా యాశ్రమంబున కర్థినేతెంచి
యమ్మునికిని మ్రొక్కి యతఁడు దీవింప

సమ్మతి రామచంద్రుడు దిప్పనియె
కలదుగదా మీకు కందమూలములు
ఫలములు జలములు పాయంబులేక
నెరవేరుచున్నదే నిత్య కర్మములు
చిరుతగుటంబులె మీకు శిష్యులకెల్ల
ననఁపుడు మునినాథుఁడా రాము జూచి
వినయ వాక్యమ్ములు వినిసంతసిల్లి
నిఖిలలోకారాధ్య నీవు జన్మించి
నిఖిల లోకంబులు నిష్టపాలింప
కలదె సంకటములు కలనైనగాని
చెలువొప్పగా నీవుజేసిన సాహసంబు
తెలిసెను సుజ్ఞాన దృష్టిచే మాకు
నిలిపి పాదు కలను నిఖిల రాజ్యంబు
భరతుఁడు మునివృత్తి భక్తితో బూని
గురుగొని నీరాక గోరుచున్నాడు
నీవు నీ తమ్ముని వినయంబు దలఁచి
వేవేగబోవ భావింపగ వలయు
వనవాసము నడసి వచ్చిన వాఁడ
వనఘమాయాశ్రమము మందునేడుండి
బోవుదునని విందు పొలుపొందనందు
గావింప రఘుపతి కపులతో గూడి
పనువడి భుజియించి పరితృప్తిబొంది
హనుమంతు జూచి నీ వరిగి వేడంబె
మొసనినంది గ్రామమున నున్న భరతు
కైనయంగమారాక వెరిగింపు మనుడు

కరములు మోగిడించి కపికులోత్తముడు
భరతు చెంతకుబోవ భరతుఁడా వేళ
రాడాయనింకమా రామచంద్రుండు
కీడేమి బుట్టెనో కెదలి రాఘవుల
కని తల్లడిల్లుచు నటుసార బేర్చి
దనియనే జోరజూచు సమయంబు జూచి
వలదు హాహాయని వారించు కొనుచు
వలనొప్ప వచ్చి యా వాయునందనుఁడు
భరతుని కపుడు భక్తితో మ్రొక్కి
నరలోక పాల మిన్నాకముదంబునను
జానకి లక్ష్మణ సహితుఁడై రామ
భూనాథుఁడిదేవచ్చె పొందుగా ననవుఁ
డామాటలంమృతంబై పొడసోక
తామేను మరచి చిత్తరుబోలి యుండి
పులకలు నెమ్మన బోడమనేత్రముల
పలుమారు నానంద బాష్పముద్గమ్మ
కడుకూర్మి హనుమంతుఁ గౌగిట జేర్చి
తదయక కపికులోత్తము శిఖామణికి
కరి తురంగ రథాంగ కాంచనా భరణ
నరసాంబ కాదుల సంప్రీతి నొసఁగి
హనుమంతు చేత సప్పుడా రామకథలు
వినికూర్మి తమ్ముని వీక్షించి సిపు
సాకేతపురమెల్ల సంతసంబునను
శిఖరంబుగను కైసేయించు మిపుడు
గొనగొని శ్రీరామ కొలువు హటమున

ఘనసేతు ఖంధాది కథలు వ్రాయింపు
నవరత్నమకరతోరణము లెత్తించు
నవరణ వీధుల చక్కబెట్టించు
యలిరోచి మృగనాభినంగళ్ళయందు
వెలలేని వస్తువుల్ వేయించు మచట
కోట వాకిండ్లను కొమరొప్ప నీవు
హాటక రంభాదులమర కీలిందు
శ్రీరామ విభుఁడు వేంచేసినాడనుచు
వారివారికి బంధువర్గమ్ములకును
తీరుగా వ్రాసి పత్రికల నంపించు
దారుచే సీమ దాటింపుమనుచు
భావించి శ్రీరామభద్రుని నగరు
నీవు సన్నిధినుంచి నెరియరై నేయు
ఘనవిని శత్రుఘ్నునాగాక యనుచు
చనియట్లు గావించి సరగున వచ్చె
నరన వసిష్టాది సంయమీశ్వరులు
పురినున్న జనము లా భూసురోత్తములు
తల్లులు మంత్రులు తగిన బాంధవులు
పల్లవింపుచు రాగ భరతుఁడు కదలి
రాముని కెదురుగా రయమున రాఁగ
నా మారుతాత్మజుండనియెనాతనికి
గలదెటోఁడు రాఘవుఁడా భరద్వాజు
నరసంబునందుండి చనుదెంచు రవము
లదె కాడు పుష్పకంబదె జూడు రాము
నదెజూడు సౌమిత్రి నదెజూడు సీత

నదెచూడు సుగ్రీవుఁడదె విభీషణుని
నదెచూడు నంగదు నదెచూడు నీలుఁ
డన విని భరతేశుఁడవ్విమానంబు
కనుగొని దాసుడౌగ నీక్షించవగుచు
ఘనత దవ్వుల కడుభక్తి మ్రొక్కి
యన్నను సాష్టాంగమపురంగఁ జేసి
యంతనా పుష్పకంబవనికి నిలిచి
యంతయు హర్షించి యినకులేశ్వరుఁడు
దండిగ భక్తితో తల్లులకెల్ల
దండ ప్రణాముల్ తగనాచరించె
పరువడివారలు వరఁగ దీవించి
పరిరంభణముల సంభావించిరపుడు
భరత శత్రుఘ్నులు ప్రణమిల్లి రంత
పరిపూర్ణుఁడగు రామభద్రుని కెలమి
యత్తరి భూపుత్రి యధిక సంప్రీతి
యత్తల కెల్లను యతిభక్తి మ్రొక్కి
మ్రొక్కిన కోడలిమోగి కౌగిలించి
యొక్కట దీవించి యుండిరందరును
నరగున రామలక్ష్మణుల సద్భక్తి
గురువసిష్ఠునికిని కొమదొప్ప మ్రొక్కి
యాలింగనముజేయ యతడు దీవించె
నాతోన భరతేశుఁడర్కపుత్రాది
కపుల నందరి తన కౌగిట జేర్చి
వీపుల సమ్మదమున వినుతించె నతఁ
డన బాంధవులతోన తల్లులతోన

దీన నాథసులుఁడు నంత గ్రామమునందు
వచ్చెనా భరతుండు వతని పాదుకల
నిచ్చి సామ్రాజ్యమ్మియ్యెడ నొప్పగించ
తమ్ములతో గూడదనర రాఘవుఁడు
నెమ్మితోడను గూడి నిడుద కెంజడలు
సదరించి పడిశుభ స్నానముల్ జేసి
కడువడి మునివృత్తి కానల కనచి
దివ్య భూషణముల దివ్యాంబరముల
దివ్యగంధమ్ముల దివ్య మాల్యముల
కరమర్థి ధరియించె కాకుస్థకులుఁడు
ధరణి తనూజకు దశరథాంగనలు
పరము ప్రియంబుగ కై జేసిరంత
గరిమె రాముడు పుష్పకమున పూజించి
పనిచ కుభేరుని భవనంబునకును
గొనకొని మారుతి గుహుని తో డ్తేర
ఘన జటావల్కల కలితుఁడై గుహుఁడు
దనుదెంచి శ్రీరామచంద్రుని చరగ
నతని కౌగిటజేర్చి హర్షించి రాముఁ
డతని వల్కలజటలపుడు తీయించి
కనకాంబరాదుల కై సేయ బనిచె
పనిచిన శృంగార భరితుఁడై గుహుఁడు
ఘన భక్తితో రాఘవుగొల్చి యుండె
తన వారితోడుత దశరథాత్మజుఁడు
కనక రత్నప్రభా కలిత శతాంగ
ముననెక్కి వనచర ముఖ్యులు గొల్వ

పంచ మహాకావ్య పటునాటయసగ
సంచితంబుగ షేమలా పరచ మురయ
శ్రీకర సకల లక్ష్మీధామమైన
సాకేతపురి రాగ జననాథపుఁడు
తళుకు బంగారు సౌధముల రాజిల్లి
చెలియలు ముత్యాల కాసలు జల్లి
స్వస్తి వాచనముల సకల భూసురులు
ప్రస్తుత పూర్ణకుంభము లొప్పతెగ
ఆగములువొప్పంగ నిర్జరులు నుతింప
నగరు ప్రవేశించె నరనాథుఁడంత
భరతుఁడు శ్రీరాము పంపున నపుడు
సరసాన్న కలభక్ష్య సద్వస్తువులను
పరితృప్తులను జేసి ప్లవగ వల్లభుల
సౌరది సుగ్రీవుని జూచి యిట్లనియె
శ్రీరాము పట్టాభిషేకంబునకును
భూరిని కదినట పుణ్యతీర్థములు
తెప్పింపమనపుఁడు దిననాగ సుతుఁడు
తెప్పించె కపులచే తీర్థమ్ములన్ని
యంత వశిష్ఠ సంయమి మహామునుల
సంతసంబున గూడి సమ్ముహూర్తమున
కనకరత్న ప్రభాకలిత పీఠమున
ఆలకజతో రామచంద్రుని నునిచి
ఉనరసామాది వేదములు ఘోషింప
మునులు మహామంత్రములు పచింపగను
ఘనుపడి తీర్థ సంభరితంబులైన

కనక కుంభములు కరముల బూనీ
శ్రీరామునకు నభిషేకంబు సేయ
వారి పూరంబుల వ్వారిగా నించె
చిరకాంతి నుదట భాసిల్లు పట్టమున
పరగెను శశికళా ధరుఁడుని మాడ్కి
కిన్నర గంధర్వ గీర్వాణ యక్ష
పన్నగోరగ సిద్ధ పతులుత్సహింప
కురిసె పుష్పులవాన గుప్పున నవ్వు
తెరగొప్ప మ్రోగెను దేవదుందుబులు
పాడిరి గంధర్వ పతులు రంభాదు
లాడిరి వీచె మందానిలంబంత
సురపతి మందార సూనమాలికలు
కరమర్థి నంపింప గైకొని రాము
ధారాధి సింహసనా రూఢుడయ్యు
భూరిన స్వాదుల పొలసె భూదేవి
సలసుమంబులతోన బాసిల్లె తరులు
విలసిల్లె దిక్కులు వెలిసె లోకమ్ముల
లాలోన రఘురాముదర్థ రాసులను
వేలారు కోటుల విప్రుల కొసంగి
లక్ష గుర్రముల లక్ష యేనుగుల
లక్ష ధేనువులను లలినొప్పనిచ్చెఁ
కాంచన సుమమాలికా భూషణంబు
లంచితంబుగ నిచ్చె నటుభానుజునికి
కనకాంబరమ్ము లంగదునికి నొసంగి
హనుమంతునికి కంకణాదుల నొసఁగి

హారకేయూర దివ్యాంబరంబులను
సారంబుగా విభీషణునికి నొసఁగె
దరమెచ్చనిచ్చె తోక్కసముగా నీలునికి
నవరత్న పతకంబు నలునికి నొసఁగె
ధరణి తనూజకు దయ తలర్పగను
మురువుగా నిచ్చెను ముత్యాలదండ
శ్రీరామునను మతి సీత సంప్రీతి
హారమర్పించె నాంజనేయునికి
హారంబు ధరియించి యనిలజుండొప్ప
శారదాభ్రావృత శైలంబు మాడ్కి
అంత వసిష్ఠుని యనుమతి రాముఁ
డంతఃపురమున కరిగి సంప్రీతి
తన తల్లులకు మ్రొక్క దయమీరవారు
దనర దీవించిరి ధరణితనూజ
యత్తలకు మ్రొక్క యవనితనూజ
నెత్తిరేగిట జేర్చి యెలమి దీవించి
రపుడు రఘురాముఁడఖిల బాంధవుల
నప్పించి వానర రాక్షసాధిపుల
సహపంక్తినిడుకొని సరసాన్నములను
గొమరొప్ప భుజియించి కౌతుకంబునను
జలముల నాగినార్చి సంభ్రమంబునను
లలిత సుగంధమాల్యము లొప్పముడిచి
కలితానురాగులై కడఁగిరందరును
శ్రీరాముఁడప్పుడు చెలఁగి సింహాస
నారూఢుఁడై సభనుంపరి చెలమి

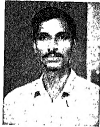
కపురపు పీడెముల్ కనకాంబరాదు
లుపచార పూర్వకమొసగి పిల్కొలుప
యా విభీషణ భానుజాదులు మ్రొక్కి
చావిరి తమతమ నివాసంబులకును
జనిరి శ్రీరాముఁడుత్సవ కేళిదేలి
పసువడి యువరాజ్య పదమున భరత
మనుభవింపుచు రాముఁడపనిజతోన
సౌమిత్రులను నిల్పి సామ్రాజ్య సౌఖ్య
మామహీజను గూడి యనుభవింపుచును
రాజిల్లి రాముఁడు రహిఁ నశ్వమేధ
వాజపేయాదుల వరుస జేయుచును
ధర్మంబు నీతియు తప్పక ప్రజల
కూర్మిఁ బ్రోచుచు పదకుండు వేలేండ్లు
పాలించె రాజ్యంబు ప్రజల ధర్మాత్ము
లై లక్షణాఢ్యులై లమరిరపుడు
తూలె దుర్భిక్షముల్ తొలఁగె పాపములు
తాలిమియును సత్యధర్మముల్ బొల్చె
పరిహితా చారుతత్పరులైరి మనుజు
లరుదుగా సంపదలభివృద్ధి పొందె
అనిభోసలాబ్ధి సుధాంశుఁడు త్రముఁడు
ధననాధతుల్యుఁడు దార విక్రముడు
సరస సాహిత్య లక్షణ చక్రవర్తి
కరుణా సముద్రుఁడు కవి కల్పకంబు
విలసిల్లు తుళజ భూవిభుకుమారకుఁడు
పొలుపొందు మేకోజి భూమిపాలకుఁడు

తన తండ్రి తుహజేంద్ర ధరణీశు పేర
పెనుపొంద సుకరంబ నిరుదాంపు పేర
రమణీయమైన యీ రామాయణమున
కమనీయమైన యుద్ధకాండంబు జెప్పె
నిదికుశజేంద్రుల కిడునెప్పుడిలను
పొదలు సంపదలును పూర్ణశక్తులును
సకల దీర్ఘాయుష్య సంతానములును
సకల రాజ్యంబుల సకల భోగముల
సమర జయంబుల సకల కీర్తు
లమరంగ నొసంగు మహారామ చరిత
మిది మహాపుణ్యద మిది వేదసార
మిది ముక్తిసోపాన మిది శుభోదర్క
మివ్వసుంధర భక్తి నెలమితో దీని
నెవ్వరు చదివిన నెవరు వినిన
నెవరు వ్రాయించిన నెవరు వ్రాసినను
భువిలోన వారికి పుత్ర సంపదలు
ఘనమైన కీర్తులు కరితురంగములు
మనసు రంజిలజేయు మానినీ మణులు
పరగ దీర్ఘాయుష్య భాగ్యంబు లొసగు
ధరణిలో నాచంద్ర తారార్కముగను

—: శ్రీరామ చంద్రాయనమః :—







డా॥ ఎం. భాగయ్య

జన్మస్థలము : గ్రా॥ మొరంగపల్లి, తా॥ మర్పల్లి, జి॥ రంగారెడ్డి.

విద్యార్హతలు : M.A; M.Phil; Ph.D; P G. Diploma in Applied Linguistics

ఉద్యోగము : తెలుగు లెక్చరర్, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ మహిళా కళాశాల, కోఠి, హైదరాబాదు

అభిరుచులు : తెలుగు భాషాసాహిత్యముల అధ్యాపనము, అభినయము, వ్యాసరచనాభిలాష

ప్రచురణలు :
1. సింహాచల మాహాత్మ్యము - ఒకపరిశీలన, M.Phil.
2. ఏకోజీ విఘ్నేశ్వర పరిణయము - పరిష్కరణ
3. ఏకోజీ రామాయణము - ద్విపద - పరిష్కరణ - సంపాదకత్వం
4. కూచిమంచి తిమ్మకవి జీవితము-సాహిత్యము, Ph.D.
5. చిరవిభవ శతకము - పరిష్కరణ - సంపాదకత్వం
6. భాగ్యరేఖ - కవితాసంపుటి